

مه مهدهی حاجی مه محمود:

**نهوی کورد بیت، دی داخازا سه ربخویی و
جودابوونی کهت و نه ئیت دگهل ئیراقی بڑیت**

**سه رداگرنا کوردستانی سه رهزماریا
دروستا کوردا قه د شیریت**

**عیسای مه سیح، د ناقبهرا
دیتنیت سورمانیی و فه لانییدا**

**کونگری ناشووریا ل سه ری نامیدی
ل سالا 1932ئی**

**بنا فوده نگترین شه ریت خه لکی
نامیدی کرین**

بۆچی قازیکرنا راستیا و هاندان بۆ دژواری؟

خالد دێرهشی

به چافنه گرتیه، چاوا داگیرکەر و تیرشکه ریت دهوله تا خیلافه تی، شهرم ژ چ تشتا نه کر و یا ب دهسته هاتی کر، یا ژ فان جامیرا ژی دهیت، بی شهرم، بی ل بهر چافکرنا رهوشا وهلاتی و قوربانیت خه لکی کوردستانی و روندکیت دایکیت شهیدا، بی ههمی راستیا بهروفاژی دکهن و کوردستانی وهکی نه فغانا جارن نیشا دونیایی دهن، گرتنا ریکا سیاسه تا میکیاییلی یا ههر تشتهک بۆ که هشتتا نارمانجی، هه لالکر، نه ف هیزا خو د ههمی بیافیت سیاسیدا شکهستی دیتی و نهشیایی ب چ رهنگا ترازیا هیزۆ و هه قیی ب لاین خودا ب کیشیت، نه شیا ته حمولا زیده تر بکهت و ژ بۆ شکاندنا هیزا ل هه مبهری خو که فته دوان چه په راندا بیت داگیرکەر پی دلخوش دهن، ههمی تشته بهروفاژی نیشا خه لکی کوردستانی دان، که لئوری که رب و کینی کره هیتینی هه فرکییت سیاسی و ئیداره کرنا وهلاتی و کهس نه شیت چ تیکه هه کی بۆ فان کارا دانیت، بژلی تیکه هه ئه نارشیزمین و تیکدانا ریز و تیکگرتنا مله تی و هه رزا مله تینی.

یا راستی بیت خه لکی کوردستانی پی دلسوژ، نه شیت ژ فی پتر هه داری ل سهر فان کرپارا بکهت و هه تا فی په یسکی وهلاتی مه بکه فیه ل بهر هنگامیت فان شه پرزه ی و بیسه ر و بهری و سه ره ردایا و کهس و هیزیت تیکده ر ب نیقا دلخو وی بکهن یا وان دقیت، پیدفیه حکومه تا کوردستانی، وی ویره کیی بده ته خو و ب ریکیت قانینی و ژبۆ پاراستنا ته نا هیا خه لکی و کوردستانی، ریک ل فان بهیته گرتن و نه هیلن ژ فی پتر کوردستانی بهر ب چ مالویرانییت دیتر بهن، ژبه رکو کوردستان یا دناف کومه کا مه زنا گیله شوکیت سیاسی و له شکه ری و نابووری و هه فرکییت ده فیری و دونیایی دا ده رباز دبیت و یا فه ره کو ههمی تشتهک ل دو یف فی رهوشی بهینه ریکخستن و ب سهر و بهرکر، پیدفیه حکومه تا کوردستانی سهر بۆرا ژ رهوشیت ب فی رنگی بیت ب سهر دونیایی دا دهین وهرگریت، دقیت حکومه تا مه ژی، پیرابوونیت هویر و قانینی و ل بهر چافیت ههمی دونیایی ل هه مبه ر فان گیله شوکا وهرگریت.

ل سالیست شیت و هه فتیا، کهل و وهلاتیت نوی بیگه هشتی، دیسا پتریا هیزیت شورشگیر و خه بات بۆ ب دهسته ئینانا مافیت خو دکر، ئیک ژ درویشمیت وان نه و بۆ کو پیدفیه هیزا نافخویی یا ریک و پیک بیت و نه نیا نافخوی تیک نه چیت و ریک ب کهس و ئالیان نه هیتنه دان رهوشا نافخوی تیک بدهن، هنگی نه ف درویشمه پیچه کی غه ریب بوو و پتریا جفاکی نه دزانی کانن بۆچی نه فه دهیتته گوتن، پشتی وی قوناغی ژنوی خه لک درامانا وی که هشت و زانی کانن مه ره م پی چیه.

حکومه ت و هیزیت سیاسییت کوردستانی ژی ههر زوی نه ف درویشمه کره ئیک ژ نارمانجیت خو و خه باته کا که له ک مه زنژی بۆ کر، نه خاسمه پشتی شهری خو کوژیی ل کوردستانی پهیدا بووی و بوویه نه گه ری کومه کا سه رئیشی و ده رده سه رییت مه زن، کو هه تا فیکافی ژی ژ نه گه ری فه ریژا وان، جفاکا مه ب کومه کا ده ردا دنالیت، دیسا کومه کا فوبیا به راهیا هنده ک هیزیت سیاسی گرتیه و هنده ک خه ونیت وان بووینه هه لامه ته کی کریت و ل بهرچا فا قاری ناییت، کو پیدفی بوو هه تا نوکه نه فه نه مابا، نه خاسمه پشتی که فیت دژوار ل سهر کوردستانی پهیدا بووین و بووینه ترسه کا مه زن بۆ پاشه روژا وهلاتی مه، کو نه وژی نه ف شهری دژوار و گرانی دهوله تا خیلافه تا ئیسلامی (داعش) ه، نه وی کو ته ر و هه شک پیکفه سو تین و ب هزارا کچ و ژنکیت کوردا کرینه جاری و سه بیه و کرین و فروتن ب گیان و مالی وان هاتیبه کرین و کوردستان که فیه دچه په رکی به ره قانیی دا ب دریزیا پتر ژ هزار کیلومه تران و روژ ده رباز ناییت کو چه ندین گه نج و تولاز و قه هره مانیت کوردستانی جانن خو گوری ناخا وهلاتی خو نه کهن و فان قه هره مانا دونیا ب میرخاسیا خو هه بیه تی کریه.

هه لگریت فایروسی وی فویا دیروکی، چ تشتهک ل بهر چافنه گرتیه، چاوا داگیرکەر و تیرشکه ریت دهوله تا خیلافه تی، شهرم ژ چ تشتا نه کر و یا ب دهسته هاتی کر، یا ژ فان جامیرا ژی دهیت، بی شهرم، بی ل

هژمار ۱۰۷ چریا دوینی ۲۰۱۶

سیلاف

۱۲

روژنامه قانیا کوردی دناقبه را
سالیت (۱۸۹۸ - ۱۹۱۸) دا

۹

شوینگریت نابووری
ددهمی تهنگاشی و نالوزیاندا

۳۲

ب خیر بچی
بهری پیقازا

۲۳

مهلسکافتنهک ل سهر دیرا
پنپهرخا یا دیروکی

۴۴

پشکداریا یاریزانیت کورد د
نولومپیاتیت ریودیجانیرو دا

۳۵

عهدهت و تیتالیت
نامیدین

۴۸

چینیەک ۲۵۶ سالادزیت و ۲۳
ژنا دینیت

۴۶

نهری مالبات
بهرب مهلوهشیانی شه دچیت؟

خودانی نیمتیازی

محمد محسن

سهرتقیسه قان

خالد دیرهشی

Tel: +9647504642107

xalidderesi63@yahoo.com

دهستهکا نقیسکاران:

د. ناشتی عهبدو لجه کیم

محمد عبداللای نامیدی

یوسف محمد سعید

سهردار هیتوتی

راستقه کرن و قیندا چوونا نه زمانی:

جه میدی بامهرنی

دهر نیخستنا هونهری (دیزاین)

عهلی جه فزوللا

alirekany69@hotmail.com

Tel: +964 7504226413

نه دریس:

نامیدی - کانیا مالا

نقیسینگه ها دهوک/

ماسیکن - نیزیکی دیرا نه ره مه نا

سیلاف لسهر تورا نینته رنیتن:

www.amedye.com

www.kdp-leqa18.com

Tel: +9640627633369

چاپخانا خانی - دهوک

مجدد دى حاجى مەحمود:

ئەوى كورد بىت، دى داخازا سەربخويى و جودابوونى كەت و نەقىت دگەل ئىراقى بىت

پرۆفایل:

ل ۱۹۵۵ ل گوندى گولەخانە يى سەرب پارىزگەھا سلیماننىڭ ۋ دايكوبويە، جەئىلىنىا خۇب جوتيارىنى و چاندنى و خۇدانكرنا تەرشىقە بريە. نە چوويە بەر خاندنى، ئانكو ل چ مەدرەسا نە خاندیە، وى بخۇ خۇ هيكريە خاندن و نقيسينى. ل سالىت هەفتيا دەست ب روژنامە نقيسينى كرىە و هەتا نوکە پتر ژ دەھ بەرھەمىت چاپكرى هەنە. ل دور بياقتى ژىكجودا كومه كا فەريژىت نە چاپكرى ژى هەنە. ئەو ژى پترىا وان هەر ل سەرب سىاسەت و رەوشا كوردستانى نە، ل ۱۹۷۶ / ۶ / ۲۶ بوويە پىشمەرگە.

هەقدىتن: سيوف محمد / سليمانى

بازىرى هەو نامىدىن، هەكە بازىرقانىنى خزمەت نەكر، خەلكى وى دى كوم بىت و رەئىا خەلكى دى وەرگرن و داخازىكەن فى كەسى ب گوھورن، ئەفەيە رىفراندوم، ئەو بخۇ پساركرنا خەلكى يە، پسارا رەئىا خەلكى تشتەكى گران و ب زەحمەت نىنە، ل هەمى دونياىنى رىفراندوم دەينە كرن. بەرى چەندەكى خەلكى يونان رىفراندوم كر كانىن بىمنن دناق ئىكەتيا ئەوروپا دا يان نە، ژبەر وى ئالوزيا ئابورپا كەفتىە دناقدا، و ديسان بەرى چەندەكى ل برىتانيا بووم، ئەو تاخى ئەز لى رىفراندومەك كر، برىتانيا رىفراندوم ل سەرب مان و نەمانىت خۇ ل ئىكەتيا ئەروپا كر و ژى دەرکەفت. لسەر كوردا ئەرى باشە بوچى وان تشتت بچويك دكەن و چ باشترە كورد دگەل بەغدا بىت يان كوردا دەولەتا خۇ هەبىت، يان بوچى ناكەن، نوکە رەوش يا هارىكارە بو

ريهورپىشالاىە، ژ رەوشەكا خراب بو رەوشەكا باش، شۆرەش ل لايى مە ئانكو ژيان و شەر و كوردىنى، بەلى گەلەك رەنگىت شۆرەشى هەنە، شۆرەشا رەوشەنەزرى، جوتيارى، سنعەتكارى، بىخش كەسىت دلسوژ ب شۆرەشى رادبن و بەرى وى ژى هەمى دخۇن، نەخاسمە كەسىت ترسنوك پتر مفايى وەردگرن..

ل دور رىفراندوما كوردستانى هىژاى گوت: هەمى تشتەكى نىەت هەيە و هزرىت جودا هەنە، مە پىدقى ب دو تشتايە، بو وى خەباتا كوردان كرى و بو خۇينا كوردان داي و بو شۆرەشا كوردا كرى و هەكە بو هندى با كو ئەم دگەل ئىراقى باين، پىدقى فان قوربانىا نە دبوو و رىفراندوم كارەكى نورمالى هەر ملەتەكى، بازىرەكى، تاخەكى يە، بو ئارىشا هەر وەلاتەكى، بو ئارىشا بازىرەكى، هەر بو مىناك بازىرەكى وەكى

ل دور رول و دانەنياسينا پىشمەرگە دىبىت: پىشمەرگە هشارترىن كەسە دناق جفاكيدا، ژبەر ئەو پتر هەست ب كىم و كاسىت ملەتنى خۇ دكەن، پىشمەرگە ئەو خەباتكەر و شۆرەشكەرە يى دەست ژ هەمى بەرژەوهندىت خۇ بەرددەت، پىشمەرگە ئەو كەسە يى كو ب مەزنترىن راسمالى خۇخزمەتا ملەتنى خۇ دكەت، كو ئەوژى گيانى وى يە، چنكى روجا مروقى مەزنترىن راسمالى مروقىە ل دونياىنى و ب وى راسمالى مروقىنى خزمەتا ملەتنى خۇ دكەت. پىشمەرگە كەسەكى سىاسى چەكدارە، ئانكو كارى وى سىاسەت و چەكە و هەمى خۇشى و كەس و كارىت خۇ دەپلىت و تڧەنگەكا ژەنگى دەفاقتە ملنى خۇ و ب هىقىەكا مەزنتە قەستا شۆرەشى و چىاي دكەت و شۆرەش گوهورىنەكا بنىاتىە د ژيانا خەلكى دا، گوهورىنەكا رادىكاليا ژ

کورد، شهري داعش ل دهقهری ههیه، کوردا ب وی شهري زهره رقی کهفتیه، بهلی کومهکا دهستکهفتیا ژی ب دهستخوڤه ئینایه و کورد د چهپهري پیکهفتیا و ناشتی و دژی تیوریدایه و شیان گهلهک ناخا خو یا فهقهتیای بزفرینهفه، نوکه کورد شیانیه هیزا پيشمههرگی بکهنه هیزهکا شهپرکهرا باشا بهرههف. ل وهختی خو مه چهک ب قاچاگی پهیدادکر نوکه ب فرۆکا بو مه دهیت، پيشمههرگی تخوییت سی وهلاتان برینه، نهفه کومهکا دهستکهفتانه ب دهستقههاتین. ههردهم نهو وهلاتیت دهولت نهبن، ددهمیت نهناهیاندانا نه دهولت، دقتیت ناریشه و گرفتاری ههبن دا بنه دهولت. ههر وهختی ناریشه و ئالوزی نهبوون، ل وهختی خو، وهزیریت دهرفهیت ههر چار وهلاتان، ئیراق، ئیران، سوریا، تورکیا، کوم دبوون کانن چ بکهن دژی کوردان، نوکه نهف ههر چار وهلاته ب دژی تیکن، دههفرکن و ناریشه ل نافهرا واندا ههنه، ههفرکی ل نافهرا شیعه و سونا ل ئیراقی ههیه، نهحهزیت کوردا و هندهک ژ دوستیت کوردا ههمی دنافتیکدا دناکوکن، ل بهری شیعه و سونه تیک هیز بوون، پتیرا لهشکهري وان شیعهبوون و زابتیت وان سونه بوون و شهري کوردان دکرن، لهشکهري سوریا کو هیزهک ههبوو ب نافن یهرموک ل سالییت شیستان هاتنه شهري کوردا، دههري تیکن یی دونیاییدا گهلهک وهلاتان سهربخویا خو ب دهستقه ئینا، راسته نیزیکی ۱۸ ملیون مروفا هاتنه کوشتن، رهوشا سیاسی و ئابووری و جفاکی تیچوو، بهلی دهفریژیدا ل جها هندی گهلهک وهلات بوونه خووان دهولت و ل شهري دویین یی دونیایی ۵۳ ملیون مروف هاتنه کوشتن، بهلی پشتی هنگی دوریت ۸۰ ملهتان ل دونیایی بوونه دهولت، وهکی گهلهک وهلاتیت دهقهری و سوڤیهت ژی ههلوهشیا ۱۵ وهلات ل سوڤیهت و شهش وهلات ژی ل یوگسلافیا بوونه دهولت، نوکه ژی رهوش یا ب وی رهنگیه، ناریشه و ئالوزی و شهري ل دهقهری ههیه، رهوشا سیاسی و ئابووری و جفاکی تیچوو، نوکه نیزیکی تیک ملیون و ههشت سهدهزار مروف مشهختی کوردستانی بووینه، ژبهري فان تشتا رهوشا جوگرافی ژی تیک دچیت، ئانکو

نوکه رهوش بو کوردا یا باشه و ههکه نوکه کورد ریفراندومی بکهن کو مهرج نینه ههر پشتی وی چندی بینه دهولت، بهلی ریفراندوم دی بته وهرهقهکا ب هیز و نهوی کورد بیت، دی داخازا سهربخویین و جودابوونی کهت و نهقتیت دگهل ئیراقی بژیت و ل فی دهمی دی وهرهقهکا ب هیز ددهستی کوردادا بیت و دی دگهل بهغدا روینیت و دیسا دگهل ئیران و تورکیا و ئهمریکا و بریتانیا نهروپا و بیژیت ملهتی مه داخازا جودابوونی دکهت. نهفه نهو ئیراقه ههتا نوکه پاریت میسل ددهت کو داعش بریقهدهت و پارن پيشمههرگی نادهت کو شهري داعشی دکهت. ههمی پشتهفانی لی برینه، لهشکهري و ههشدا شهعی بو خو چیکریه و سونا ژی ههشدا وهلاتی ههیه، ژبهري هندی نوکه باشترین دهلیقهیه ریفراندومی بکهت و نهفه ب هیزترین وهرهقهیه یان دقتیت چارهیا ناریشان بکهت یانژی جودا بییت.

ل دور بهرهنگاریا هندهک کس و ئالیال سهر ریفراندومی دیژیت:

نهفه بخو بهرتهنگیا پارتایهتیه، ل کوردستانی شهري نافخو ل نافهرا پارتی و تیکهتی ههبوو و ههر ل سالا ۱۹۶۶ دهستیچکریه و ههتا ۱۹۷۰ راهوستیا. سالا ۱۹۷۵ و چارهکا دی ههتا ۱۹۸۲ بهردهوامی ههبوو و ل سالییت نوتا ژی دیسا دهستیچکریه و ههتا نوکه شینهواریت دو ئیدارهیی ل کوردستانی ههنه، ئانکو شهري نافخو شینهواریت کویر هیلاینه و دییت تیک ژ فان حزبان ل سهر کاریت ییت دیتر پیخوش نهبیت و دییت دهستییت وهلاتا و ههمی تشتهک ژی تیدا ههبیت و پیکهفه د بهرههف نهبن، بهلی کورد وهکو نهتهوه بو پاشقه نازفریت و وهک ملهتهک ژی کورد پیدقیه ریفراندومی بکهت و پیدقیه سهربخویا خو وهرگریت و نوکه نهه ب تنی پیدقی دو تشتاینه، ریکخستنا ناف مالا کوردا و ویرهکی، مه ویرهکی ههبیت و بریارا خو بدهین، پینهقتیت دی ههر هندهک زهحمهتی ههبن. نهفه دی ههر مه کوژن، بهعسیا نهه دکوشتین، بهری بهعسیا نهه دکوشتین، ههرس قهومیا نهه دکوشتین، عبداللهکریم قاسمی نهه کوشتینه و ههمی کورد کوشتینه و پشتی وان قاعیده و سههوه و هیزا دیجله و نوکه ژی

داعش و نوصره مه دکوژن و ههیامهکی دیتر دی ههشدا شهعی مه کوژن. قیجا مادهم دی ههر مه کوژن ما بوچی بریارا خو نهدهین و سهرخو بین و ههکه نهه سهربخو بووین نهو نهشین مه بکوژن، چمکی ههمی روژی دیژین نهه گریدایی بهغداینه، ئهمریکا و نهروپا ب ریکا بهغدا سهردههري دگهل مهدا دکهن و دیژن مادهم هوین گریدایی بهغدا نهه دی ب ریکا بهغدا ناریشیت وه چارهکهین، بهلی ههکه زانی نهه دسهربخوینه دی ب کهیفا خو نهفت و مهعهدهتیت خو فرۆشین و بزنان دهستهلان ب دهستییت مه بخویه دی هین دگهل مه روینن و ریکهکن، بیافی پسارکرتیه تقیبا چ جارا شهري کوردا یی تهنا نهبوویه و ههر دهه بو کوردا وهکی شهري جیهانی یه و ژ ههمی لاقه شهري مه یی دهیته کرن، دهولت ژی بهیته راکههاندن ههر دی هندی دگهل مهدا کهن، باوهرناکهه ژ فی پتر بکهن، چمکی ههکه مه دهولت نهبیت کهستی ب مه بهیقی نابیت و کهس ناهیت هاریکاریا مه بکهت و ههکه مه دهولت ههبیت دی هیفی ب مه ههبن و هین پشتهفانیا مه کهن. ل دور مان و نهمانا شهري داعشی دیژیت: داعش ب دویمایهک ناهیت و نهو نوینهریا سونا دکهت و پتر ژ ملیارهک و نیفا بوسلمانا سونهنه و نهو نوینهریا وان دکهت. شیعه ب تنی ۱۴% نه، بتنی ههکه ناف بهیته گوهورین، ژ داعش بو نافهکی دیتر، ب دیتنا من نهف شهري دی ب دویمایهکیته، ههکه میسل هاته ستاندن کو نهفه یاریهکا ل نافهرا دهولهتانه دی نهف یاریه ب دویمایهکیته و یا فهر نهوه نهه دی ل کیرا یاریی بین، دقتیت لسهر شولکهین، بهلی بو شهري ب دویمایهک ناهیت، چمکی نهو دی نافن خو گوهورن، بو میناک دی کهنه ههرس وهتهنی، نهوان دقتیت شهري مه بکهن، قیجا چ ههرس وهتهنی بن، لهشکهري ئیراقی بن، ههشدا شهعی بن و هتند... نهفه دی ههر شهري مه کهن و دقتیت ههردهم نهه دچهپهرا دا بین. دییت هندهک جارا پیکهاتن و بهرزهوهندی ههبن، بهلی هندی کورد ههبن و هندی عهههه ل فان جها ههبن نهو دی شهري مه کهن، ههلبهت ههتا نوکه ۹۵% ناخا کوردستانی هاتیه نازادکرن و نوکه چهند

گوندهك ماینه و پیدقیه نهو ژى ژ دهستیت وان بهینه دهرقه و نازاد بن و من پیخوشه هه ر جهن داعش لى هه بیت ل دهرقه ی کوردستانى ژى، بچم شهرى وان بکهم. لسهر وان کوردیت چوونیه دناف ریزیت داعشیدا نه خاسمه ژ خه لکى هه له بجه دبیزیت:

نه خیر باوه رناکهم ب وى رهنکی بیت ژ بهرکو ب راستی ژ هه له بجه، یان ژ هه می ده فهریت کوردستانى خه لک چوونیه نافی ریزیت داعشى و ل دویف پیزانینا ل دهوری (۵۰۰) که سان چوونیه نافی داعشى. نهو کوردیت چوونین یان هه فکاریت حزبیت ئیسلامی بوون، یان پتیریا وان ل حوجرا و لدهف مهلا خوآندیه، یان سهر ب وانقنه، نه فنه ب رهنکه کی هاتینه تاشاندن و هه ر نه فنه که هشتینى، نه گه ر نه هه له بجه بازاره کى (مهزلومه) کوته کی لیکریه، کیمیاوی ل هه له بجه دایه. ب ساخی ل هه له بجه هاتینه بناخکرن. ل سالا ۱۹۷۵ ئى ب ناپالما ل هه له بجه دایه. نه خیر چ تشتى وه سانینه خه لکى کورد ژ پتیریا جهال کوردستانى چوونیه نافی داعشى و نه تنى بو نافی داعشى، هندهک چوونیه نه فغانستان، هندهک بو چیچان، هندهک بو فهله ستینى چوونیه و هندهک جهیت دی، به لى نهو هژمارا چوونین که لهک ژ بابه تی ناگوهوریت ژ بهرکو ریزه کا کیمه ژ هه ر جهه کیه. ل دور چاوانیا پشکداریا خو دشهرى داعشدا دبیزیت:

ل سالا ۱۹۹۱ ئى ل که رکیکى نهز برینداربوویمه ل شه فا ۲۰ سهر ۲۱ ئاداری، نانکو ل روژا نه وروزى، نهز برینداربوویمه و ل سالیته ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰ هیزهک هاتبوو دروستکرن ب نافی هیزا دیجله، نهز چوومه که رکیکى بو بهره فانیکرنى و ل ده مه کی ژى کو داعش که هشته مویسل ل ۲۰۱۴/۶/۹ مه ل قیره هیزهک به ره فکر و چوونیه بو که رکیکى، ده مى چوونیه که رکیکى، ب شهف جه نابى کاک مه سعود بارزانى تیله فونا من کر و گوٹ ل سپیدى نه ژى دى هیمه که رکیکى و سپیدى هات و مه هه فدو دیت و گوٹ من پیخوشه نه گه ر چیبیت ئیک ژ مه هینیته ل قیره، یان نهز یان تو، من ژى گوٹى نهز دى مینمه ل قیره و بو وى ئیکى ژى هاتیمه

قیره، لهوما کومبونهک دگهل هه می هیزیت له شکه ری کر وئاسایشا ل تخویبى که رکیکى و پى راکه هاند کو نهز دى ل ویرى مینم. لسهر شه هیدبوونا کورى خو دشهرى دژى تیروستیت داعشدا دبیزیت:

ده مى نه م چوونیه شهرى هه ر پیشمه رگه کى شه هیدبووی من وهک کورى خو دهژمارت، ژ بلى عه تى (۱۰- ۱۲) پیشمه رگه بیت دی بیت سوشالیستى شه هیدبوون، پیشمه رگیت ئیکه تی و بیت پارتى دیموکراتى کوردستان و وه لاتی ژى شه هیدبوون، ده مى نهو شه هیدبوون ل دهف من هه می کوریت من بوون، چ جوداهى بوو من نه بوو، نه م پیکفه بووین و ل ئیک چه پهر، ل جه له ولا، ل شه نگال و ل هه می جهیت کوردستانى. راسته کاریت من ل میحوه ریت که رکیکى بوون، به لى ل جهیت دی ژى بووم، شه هید عه تا وهک هه ر ئیک ژ وان پیشمه رگیت دی کو شه هیدبوونیه ل دهف من هه ر وهک وان شه هیدان بوویه، کوریت وان دایک و بابا چاوا شه هیدبوون یى من ژى هه ر وهک وان شه هیدبوو..

ل دور ژيانا خو یا سیاسى دبیزیت:

نهز بخو سیاسى نینم، به لى کار دکهم دگهل سیاسه تن، ژ بهرکو که لهک که سا دبینم ل سهر شاشیت ته له فزیونا دنقیسن سیاسه تمهدار، د راستى ژى دا ملله ت بخو بریارى دده ت بو نافی هه ر که سه کی، ملله ت ملله ته کى ب وه فایه تو چه ند خزمه تنى بو بکه ی نهو ژى هند چه ژ ته دکه ت، نه فه قه ناعه تا منه. میلله تنى کورد ملله ته کى ب وه فایه ملله ته که تشت ب ساناهن ژ بیرى ناچیت، دبیت خرابیتى دگهل بکه ی ژ بیرى بچیت، به لى باشى باوه رناکهم ژ بیرى بچیت، نهو ژى فه دگه ریت بو ره وشتى و سیاسیا بخو، نه فه ۴۰ ساله نهز یى به رده وامم و ۴۰ سال کیم نینه و ل جهه کى بتنى ژى نه بووم ل هه می کوردستانى گه رپایمه، کیم گوندیت ماین نه چویمى، نهو تیکه لیبت جفاکى و هه م شو ره شگیرى و هه م پیشمه رگه یى، پراییا نه ویت به رپرس نوکه کیمه ک نه بن نه ویت ژى وان یى کیم هه فالیت من بیت پیشمه رگه یى بوون، یان پیکفه پیشمه رگه بووین، یان

دگهل من بوون پیکفه مه ئیکو دو ددیت، دبیت نهو تیکه لى یان نهو که س چویه مالا خو و به حسن من کریت، ره نگه کینجا فان تیکه لیا دویر و دریز بیت. ل دور ته قا ئیکى ل وى ده فهرى کو دبیزن ب ده ستیت وى هاتیه کرن دبیزیت :

کاکه حه مه ب که نیفه دبیزیت: وه لا بیژم سودفه بوو، یان حه زا من بوو تیکه. نه م چوینه ژ دهرقه بو پیشمه رگه یى و مه بریاردا بو هه یاما هه یقه کى خه لکی هشیارکه یى، شهرى نه که یى، بچین ل گوندا بیژین پیشمه رگه دروستبووینه، ژ بهرکو خه لک بى هیقى ببوو، شو ره شا مه زن و شو ره شا نه یلولى نه ما، خه لک بى هیقى ببوو، هندهک خه لک بو نه به عسى، به عسى که فتنه گیانى خه لکی، پیشمه رگه دگرتن، پیره میر دگرتن، ژن گرتن، نه ویت ل ئیرانیه ده هیلا ب ساخی بو ئیجازا ژى بهینه ئیراقى، که لهک گفاشتن ل خه لکی دکر، نه م چوینه ژ دهرقه ومه پیکولکر بو خه لکی ب دکرینین کو پیشمه رگه دروستبووینه و هنده کا دگوت نه ی عه زیزى من نه وى شو ره شا هندامه زن چ بى چینه بوو، تو ب چه ند چه کیت بچویک دى چ که ی و که لهک تشت دگوتن، نه م ل هه یفا شه ش چوینه دهرقه ول هه یفا حه فت ل سهر وى جادا حه له بجه سه ید صادق بووین ل گوندى ته به ریز مه خه لکى گوندى کومکربوو و نه م بو د ناخفتین و نهز ل سهر جادى زیره فان بووم، پیشمه رگه کى مه دقا بچیته دکانه کى و پاکیته کى بکریت، گوته من نه زى چومه دکانى، ده مى نهو چووی نهز ل نافی به رمیلا روینشتبووم کو ل وى جهی نه فت دفروت و روژ نه ینى بوو، پیکناپهک هات و ستران گوٹن من نهو هزر کر سه یرانینه ل نه حمه د ئاوا هاتینه، ده مى نیزیك بووین گوٹ نه فه چه کداره وه رنه خار، من به رى خو دایى ره شاشهک یا دگهل و هه می چه کدارن، پولیسن و من ته قه لیکر، ئیک ژ وان ب نافی رزگار بریندار بوو، به لى ب هه ر حاله کى هه ی ترومیلا وان ژ ویرى دهرکه فت و دوو مه خزهن من لى فالاکرن و نه فه بوو ئیکه م ته قه ل هه می کوردستانى و ئیکه م فیشهک من ل ویرى په قاند و هه ر نه فه بوو و نه فه ل شه فا ۲۷ ل سهر ۱۹۷۶/۷/۲۸ ئى بوو.

سیاسه تا دیموگرافی: کورد نیزیکی ۴۱ ملیون که سانه

سه رداگرتنا کوردستانئ سه رهژماریا دروستا کورداه د شیریت

نقیسین: د. کوهزاد

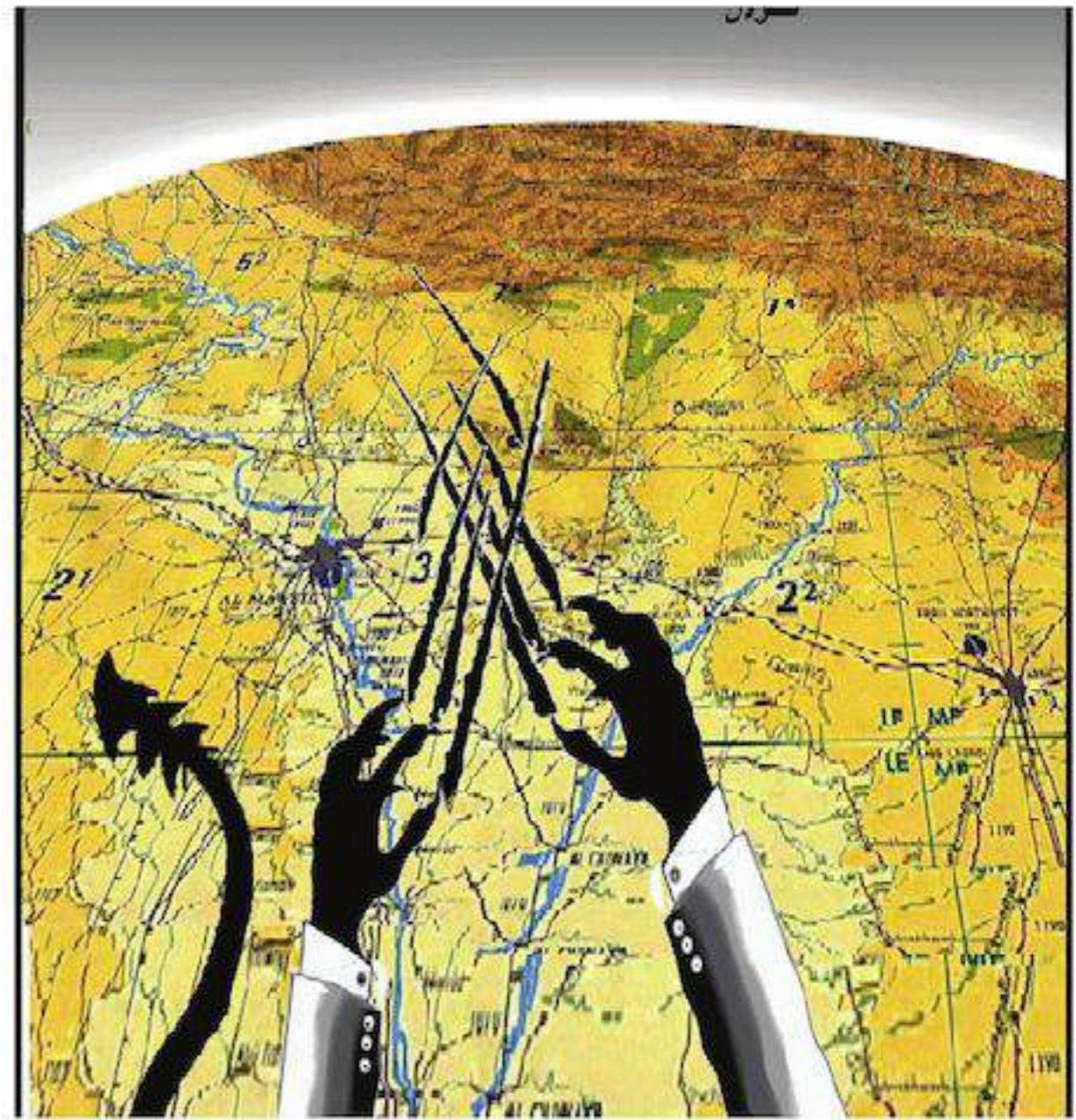
ژیدهر: مالپه ری: میترو جاکسونوفیل

ته رجه مه کرن: دیزین سدقی

دهینه کرن د فهشارتینه و ب رهنگه کئ نیزیکی دهینه نقیسین کو رهنگه فه داننا که توارئ نوی ناکهن، ب رهنگه کئ ته قایی ته قدیری نه و نهف چهنده ژئ ب ناشکرای ل تورکیا دهینه پیش و نهو پویته ی ب گروفت زیده بوونئ ناکهن و مخابن خه مساری دقئ چهندی دا هه یه. تا وی په ریسکئ ژیدهریت وهک (نیویورک تایمز، کاروباریت دهرفه، ویکپیدیا، جقاتا تیکه لیت دهرفه، گوکارا نیوزویک) نهو چهنده به لاقکر کو بنیاتی هژمارتنا خوچهیت کوردا ژ نه گهریت سیاسی دروست نه هاتینه به لاقکر. هژمارا ناکنجیت کوردا ب هویری و دروست دنافا هندهک په رتوکیت ل خواری دیارگری دیاردبن. پشتی لیگه پرانا هفتئ ژیدهر (لیستا نوت و چار سالا ههر ژ سالا ۱۹۲۱هه تا کو سالا ۲۰۱۵) نهف نقیسینه شایه هژمارتنا دروست یا هژمارا ناکنجیت کورد دیارکته. مخابن هژمارا ناکنجیت کورد د پیترا ژیدهریت نه نته رنیتئ دا هه یه، به لی هه تا هاقینا نهف سالا (۲۰۱۵) ژئ هژمارا کوردا (۳۲) ملیون کهس هاتیه قهیدکرن ههر چهنده کو هژمارا دروستا کوردا بدروستی (۴۱) ملیون که سن.

ناریشا سه رهژماریا کوردا:

دگهل کوردا و لهشکهرئ وانئ ب ناقئ (پیشمه رگه)، نانکو که سئ رویرووی مرنئ دبن و ههمی دونیا به حسئ وان دکته هه تا نوکه که نالیت راگه هاندنئ و دهزگه هیئت وی کیم پیزانین

نوکه به هرا پترا خه لکئ دونیایئ گوهد ل ناقئ (کورد) بوویه، نه خاسمه کوردیت ژیریا کوردستانئ، دگهل هندئ کو جهئ کوردا نه نیزیکی که ناریت ده ریایی یه، به لی کوردستانا مه زن گه لهگ یا ب بهرکاریت مه عده نا زهنگینه، ژوان ژئ په ترؤل و گازا خوورستی، د سالا بووریدا کورد شیان هندهک جیرانیت نه لدویف دلئ وان و نه داخزگری و بسهر تخوییت وهلاتئ وانقه هاتین، ده ربیخن، نهو ژئ چه کداریت دهوله تا ئیسلامی یا دبیزنئ (داعش) بوون. کورد بوونه هیزه کا شه پرکه را ب باوهر و زیرهک دژئ تیرورستیت دهوله تا ئیسلامی ل ههر جهه کی و ل ههر ده مه کئ با ده ما تیرورستیت داعش گوهد ل ناقئ پیشمه رگه ی دبوو، ده ملده ست دره فین، نانکو کورد خودان هیزه کا مه زن و ئیکانه بوون شیان ل دونیایئ خراپترین رهنگیت ره فینئ پیشکیشی دهوله تا ئیسلامی (داعش) بکه ن. به لی دگهل وی چهندی هیشتا سه رهژمیریئت بو کوردا

تیکوشانا بۆ هه‌یامی ب سه‌دا سالا کوردا پێخه‌مه‌ت ئازادی و ژيانی د وولاتی خۆدا کری، ژبیرکته‌ت و هه‌ر کوردا ب وه‌لاتییت پله‌ دو و سێ به‌یلتی. سه‌ره‌ده‌ریکرا نه‌میریکا دگه‌ل کوردا یا بی قه‌در و نه‌ دبازا پیدفی دا بوویه و نه‌خاسمه‌ کو نوکه‌ نه‌میریکا گه‌له‌کا پیدفی کوردانه‌، چنکی هیزا چافنه‌ترسا پێشمه‌رگه‌ی یا ب په‌قانیی ژ دونیایی هه‌میی دکه‌ت بیی کو چه‌کی ژ ی بره‌نگه‌کی ئاشکرا ژ نه‌میریکا وه‌رگریت. نه‌فه‌ قه‌ومیه‌ وه‌لی زانایه‌کی نافدارێ وه‌کی دکتور (دیفید فیلیپس) گوته‌:- (باشترین و تیکانه‌ترین هه‌قالی نه‌میریکا ل ئیراقی و رۆژه‌لاتا نافین تنی کوردن، نه‌فجا پیدفییه‌ واشتون تشتی کوردا دقیت بله‌ز بۆ بکه‌ت و به‌ری قه‌ومینا بکه‌فیت. ژ رویی دیرۆکی و جوگرافی و سیاسه‌تا ئابووری و دیموگرافییه‌، کورد ب باشترین هه‌قالیی نه‌میریکا ده‌ینه‌ هژمارتن، نه‌و کوردیت ده‌ینه‌ نیاسین کو ژبلی (چیا که‌س هه‌قالی وان نه‌بوویه‌). دا ده‌فه‌ر بدروستی به‌یته‌ تیکه‌هشتن و پلانه‌کا دروست بۆ که‌تواری نویی (ده‌فه‌را هیلالولخه‌صیب) یا دنیا که‌فن به‌یته‌ دانان، یا فه‌ره‌ هژماریت دروست و هویر بو هژمارا کوردا به‌ینه‌ دانان. زیده‌باری هندئ هه‌می ملله‌تیته‌ مه‌زنیته‌ دونیایی (سه‌ره‌ژمیرا ئانجیا) یا نه‌مازه‌ بخۆفه‌ هه‌یه‌، به‌لی که‌سئ سه‌ره‌ژمیری بو ئانجییت کوردا نه‌کریه‌، نه‌خۆشه‌؛ ده‌می دیژین هژماره‌کا کیم یا وان سه‌ره‌ژمیریته‌ هژمارا ئانجییت کوردا دیاردکه‌ن بریکا نیتئ د دروستین. دگه‌ل هندئ دی یا بمفا بیت هه‌که‌ نه‌م بزانی بۆچی ژبی دریژی میژویا کوردا نه‌هاتیه‌ قه‌یدکرن، ئان سه‌ره‌ژمیری

ل سه‌ر وان هه‌نه‌. نه‌گه‌ر هه‌بن ژئ دسه‌دنه‌ و دروست نین. مخابن هه‌تا نوکه‌ کیم ژیده‌را بدروستی پیزانین ل سه‌ر هژمارا دروستا کوردا ل هه‌می دونیایی هه‌یه‌ و یا فه‌ره‌ دونیا بزانیته‌ کا کورد ل کیری دژین ب ره‌نگه‌کی باشتر هژمارا وان چه‌نده‌ یان ژئ ئانکویه‌کا دی کورد مه‌زنتین ملله‌ته‌ ل دونیایی هه‌تا نوکه‌ بی وه‌لات؟ به‌لی هه‌تا نوکه‌ که‌س نزانیته‌ نه‌وچه‌ندی مه‌زنه‌. کوردستانا نوکه‌ نه‌وا هاتیه‌ داگیرکرن ژ لایی وه‌لاتیته‌ (تورکیا، سواریا، ئیران و عیراق) فه‌ ژ نه‌گه‌ری کینجا مه‌زنتین هیزا داگیرکه‌ر ل سه‌ر رۆژه‌لاتا نافین هیزا رۆژنافیی به‌ریخودا ریکا (پارچه‌کرن و ده‌ست ب سه‌ردا گرتن) د ریکه‌فتنا (لوزان) دا، یا سالا ۱۹۲۳، نه‌وا بوویه‌ نه‌گه‌ری پارچه‌بوونا کوردستانی و دانانا چاره‌یا (چار پارچه‌کرن)ی، ئانکو هیزا ئیمپریالی کوردستان پارچه‌ پارچه‌ و ویرانکر. به‌هرا پتر ژ گروپیته‌ ملله‌تینی ل دونیایی بره‌نگه‌کی درونده‌ سه‌ره‌ده‌ری دگه‌ل ده‌اته‌ کرن، د جینوسایدکرتیدا کوردستان بوو سه‌رپشکا هه‌می و ده‌می بووریدا ب هزارا خه‌لک ده‌اته‌ کوشتن و هه‌می ژئ مرۆفیت مه‌ده‌نی و بی گونه‌ه‌بوون، نه‌نقه‌ره‌ و به‌غدا و ل قنی دویمه‌هیی ژئ چه‌کداریت داعشی کوردا بی دلوفانی تنی ژبه‌رکو کوردن کوم کوم دکوژن. هه‌ر ژ هاتنا گروپا تیروستی (داعش)ی بۆ ناف ئاخا کوردستانی ل هافینا بووری و سه‌ره‌ده‌ریا ویلایه‌تیته‌ تیکگرتی دگه‌ل کوردا، ژبلی رۆبۆته‌کی سه‌ر نه‌ردی نه‌ زیده‌تر نه‌بوویه‌ و یا ژ قنی چه‌ندی گرنه‌تر نه‌وه‌ کو نه‌میریکا دقیت نه‌و خه‌بات و

ئاكنجىيىت وى نەھاتىيە نوپىكرن ۋە و كىم ئاڧرى ب ھژمارا كوردا ھاتىيەدان و نەھاتىيە دوكمىنتىكرن، دىيت ئەف چەندە ژ ئەگەرى چاڧدېرىيا سىياسى يان تىتەكئ وەكى خەلەتكىرن د نڧسىنا ھژمارا ئاكنجىادا ھەيىت، د لىگەريانىت گوگلى دا (سەرھژمىرىا كوردا ل ھەمى دونىايى) دىيتە پتر ژ ۳۱،۵ مىليۇن و دەيتە تەخمىنكرن ھژمارا وان ژ ۳۰ ھەتا ۴۰ مىليۇن كەسا بىت. ھەر چەندە ئاكنجىيىت كوردا بدروستى نە ھاتىيە دوكمىنتىكرن و ئاڧرى پى نە ھاتىيە دان، بەلى ئەو مەزىنترىن گروپە ل دونىايى حەتا نوگە دەولەتا خو نەى. نوگە دەيتە تەخمىنكرن كو نافەرا ۳۰ بۆ ۴۰ مىليۇن كەسا كورد ل دونىايى دژىن. ئەف ھژمارە بدەھان مىليۇن كەسا دەيتە ھژمارتن كو دىيتە ژ مەزىنترىن گروپىت دونىايى دمىژوويا مروڧانىيدا كو گەلەك بخرابى سەرەدەرى دگەل ھاتىيە كرن و چ گروپىت دى يىت نەتەوى ل دونىايى وەكى كوردا بخرابى سەرەدەرى دگەل نە ھاتىيە كرن. بڧى دەستودارى ئەم يى سەرەدەرى دگەل دەھا مىليۇنىت كەسا دكەين، يىت لدويڧ لىست و سەرھژمىرى دياردبن و جارەكا دى د ھژمارىت نە تمام دا بەرزەدبنەڧە.

نڧسىەڧان (كرىستيان كارىل) د گوتارەكا خۇيا كاروبارىت دەرفەدا كو ل ۲۱ مەھا ئىك ساللا ۲۰۱۵ ھاتبووبەلاڧكرن، دياردكەت كوردستان دى بىتە وەلاتەكئ نوى د رۆژھەلاتا ناڧىن دا. وى نڧسىەڧانى سەرا كوردستانا ژىرى دابوو و دزانى كو كورد خۇدانى ئالا و مارشا خۇيا نەتەوينە و ژ رويى ئابوورى و سىياسىڧە دبەرھەڧ خۇسەرببن و خۇبخۇ رىڧەببەن. ديسان وى دگوتارا خۇدا نڧسىى بوو، ۳۰ مىليۇن كورد ل رۆژھەلاتا ناڧىن دژىن، نە تنى ل ئىراقى نە، بەلى ئەو ھەمى ل ژڧانى گوھۆرىنا قەدەرى نە. تىم ئارانجو دنڧسىنەكا (رۆژناما نيويورك تايمز)يدا كو ل رىكەڧتى دەھى مەھا شەش بەلاڧبوويە، دىيىت؛ كورد ئەو كەسن يىت ھژمارا وان نىزىكى ۳۰ مىليۇن نە ل (توركيا، سوريا، ئىران و ئىراق)ى دژىن و وەكى وەلاتىيىت ھژمار دو سەرەدەرى دگەل دەيتە كرن ژ لايى رىڧەبەرىيىت (ئوتوكراتىك)ڧە و كوردا خەونىت درىژ لسەر وەلاتبوونا وەلاتى خو، كوردستانى، ھەنە.

مالپەرى (ويكىپىدىا) ھژمارا تەڧ كوردا دبن دو ناڧان دا دىنيتە خار (ھژمارا كوردا) و (كورد)، گوتارا ئىكى ب ڧى رەنگى دەستىيىدكەت؛ كورد مەزىنترىن مللەتنى بى وەلاتە ل دونىايى دژىن و ئەڧرۆ ژى بھژمارا وانا مەزىنڧە ژلايى حكومەتتە وەك (توركيا، سوريا، ئىران و ئىراق) دەيتە برىڧەبىرن و دەيتە تەخمىنكرن ھژمارا وان ۴۰ مىليۇن كەس بن.

دىسا نڧسىەڧانى ڧى گوتارى وەسا دەتە دياركرن كو ھندەك پىشىنى ژلايى دەزگەھى C.I.A يى ئەمريكىڧە ھاتىيە كرن و تىدا دياردبىت نىزىكى ۲۰ مىليۇن كوردا ل كوردستانى و دەڧەرىت دەوروبەر دژىن و نڧسىەڧانى گوتارا ل مالپەرى

ويكىپىدىايى وەسا دەتە خۇياكرن كو ل دەوروبەرىت ۴۰ مىليۇن كوردا ھەنە و پىتريا وان ل رۆژناڧايى ئاسيا دژىن و ئەو چەندا بالكىش ئەو كو نڧسىەڧانى ل دووماھىا بەرپەرى ئاڧرىدايە ھندەك پەرەگرافىت دى دبن ناڧى (ئاكنجى) دا، ھەر ئەوى نڧسىەڧانى وەسا نڧسىيە ھژمارا ئەو كوردىت ل ژىرىا رۆژناڧايى ئاسيا دژىن دگەھىتە ۳۰ مىليۇن كەسان دگەل مىليۇن، يان دو مىليۇن كەسىت دىتر يىت ئاڧرى پى نە ھاتىيەدان و ڧەشارتى ماين. مروڧ حىبەتى نامىنىت ھەكە جوداھى د ھژمارا ۸ بۆ ۱۲ مىليۇن كەسا دا ھەيىت، ئەوژى دناڧ بەرپەرەكئ بەرنىاسى دونىايى دا بىت.

نوينەرىا تىكھەلىت نافدەولەتى (سى ئىڧ ئار) گوتارەك ب ناڧى (كورد كىنە) بەلاڧكرىە و مالپەرى نيوزويك ژى ئەف پارچە گوتارە دناڧا بەرپەرىت خو يىت ئەنتەرنىتى دا بەلاڧ كرىبوو ل رىكەڧتى ۷ مەھا ۶ يا ساللا ۲۰۱۵ و ئەڧە ئەو رۆژ بوو ياكو كوردىت توركيا د ھەلېژارتنىت تەڧايىدا ۶ مىليۇن دەنگ دەستخوڧەئىنايىن و بو جارا ئىكى ۸۰ نوينەرىت خو ھنارتىنە جڧاتا مەزنا مللەتنى توركى. نڧسىەڧانى ڧى ھزرا خەلەتال خارى يا كو ب ناڧى ئالىى كاپىتالىزما ئەمريكى وەسا نڧسىيە كو نوگە ۳۰ مىليۇن كورد ل دەڧەرىت چىايى وەكى ئىران و ئىراق و سوريا و توركيا دژىن و دى مېنن ژ مەزىنترىن گروپى نەتەويى يى بى دەولەتەكا خۇدان سەرورەرى و ھەر دىسا دياردكەت كو نىزىكى مىليۇنەكا كوردا ل ئەوروپا دژىن.

ھژمارا ھەمى ئاكنجىيىت كوردا دڧى گوتارى دا ب ڧى رەنگى ھاتىيە ۱۴،۷ مىليۇن ل توركيا، و ۸،۱ مىليۇن ل ئىرانى، ھەرەسا ۵،۵ مىليۇن ل ئىراقى و ۱،۷ مىليۇن كورد ل سوريا دژىن. ئەف ھژمارە ب دروستى وەكى وى ھژمارىيە يا د ناڧ دوكمىنتىت ئازانسا (C.I.A) داڧە ئاڧرى پىھاتىيە كرن و ب راستى ژى ھژمارا ئاكنجىيىت كوردا دى ل توركيا، ئىران، ئىراق، سوريا ب ڧى رەنگى بىت، ناڧ و نىشانىت پلانا ۳۰ مىليۇن كوردا د وى خىچا مەزنا رەنگ قەھوھىيى يا د ئەنتەرنىتى دا دياردىت و ئەف ھژمارتنە ژى زەحمەت ب خەلەتى و شاشىڧە ھاتىيە نڧسىن، چىكى ژىدەرى وى دوكمىنتىت دەزگەھى C.I.A نە يا ساللا ۲۰۱۴ ل كوژىيى چەپى لايى بنى ژ شكلى مالكى ھاتىيە دياركرن. مەزىنترىن ھژمارا ئاكنجىيىت كوردا ل وەلاتى توركىايە و رەوش ئەڧەيە زىدەبارى ھندى كو پەرتوكا دىكومىنتىت ئازانسا (C.I.A) ھژمارا مەزنا خوجەيىت كوردا ڧبەر وەلاتى توركيا دكەڧن كىم دنڧسىت. ھژمارتنە دووماھىيى يا ئاكنجىيىت كوردا ل وەلاتى توركيا ل ساللا ۲۰۱۴ ژ لايى جڧاتا تىكھەلىت دەرفەڧە ھاتە كرن كو ھژمارا وان دبوو (۱۴۸۰۰۰۰۰)، ئەف كارە ھاتە كرن دگەل پىزانىت فەرمى يىت حكومەتا توركيا و رىڧەبەرىا ھژمارتنى يا توركى (توركستات) ل ساللا (۲۰۱۲) د مانشىتا گوتارەكا بچويك دا نڧسىى بوو (۲۲،۵)مىليۇن كورد ل

سهرپشكيت كورد تيدا دژين و كوردستانا مهزن ددهته دياركرن و ل رۆژهلاتا نافين و ل ههمى دونيايى ب ريكا كارئينانا ريژا سهدى يا ئانجىيت كوردا و قهرىژييت هژمارتييت ملهتيت ئيگرتى و هژمارا تهقايا كوردا د سى دهميت جوداييت ميژويى دا (2015, 2020, 2025) دياردكهت تهخمينييت گهلهك هوير دقان ههرسى دهمان دا هوسا ددهنه خويا كرن كو هژمارا كوردا ب ل دويشيك ژ 41 مليون كهسا بو 43 مليون و پاشى بو 46 مليون كهسا زيدهبيت.

دامكا هژمار دو، ههمى ئانجىيت كوردا (2015 ههتا 2025) بريژا مليونى:-

وهلات	2015	2020	2025
توركيya	19,1	20,1	20,1
ئيران	10,3	10,9	11,5
ئيراق	7,2	8,1	9,2
سوريا	2,2	2,2	2,8
كوردستانا مهزن	38,8	41,3	41,6
مشهخت	2,0	2,0	2,0
ههمى	40,8	43,3	45,6

دويماهيك:-

ئهو داگيركنا گهلهك ساله ب سهرى كوردستانى هاتى، بوويه ئهگه هژمارا دروستا ئانجىيت كوردا بهيته فهشارتن و دى گهلهكا بزهحمهت بيت مروف بشيت هژمارا دروست يا كوردا ل ههمى دونيايى بزانييت. فهديتنا هژمارا دروستا ئانجىيت كوردا ل ههمى دونيايى ههتاكو بهيته ديتن يا بسانههى نابيت، ئهو ژييدهرييت ل تورييت ئهنتهريتيي دهينه ديتن بههرا پتر ددروست و باوهريپكرى نينن، يان هاتينه دهست تيوهردان، ئانكو دخهلهتن، مرادا سهرپشكا قى دويشچوونى ئهو بوويه كو هژمارا ژ ههميا بهرئاقلازا كوردا ل ههمى دونيايى بهيته زانين و پشتى ليگهريان و دويشچوونى دناف 70 ژييدهرا دا بدروستى دياردييت، كو هژمارا كوردا دگههيه 41 مليون كهسان دسالا 2015 و پيخههت سياسهتهكا دروست بهرامبهه كوردا ههبيت و سهرهدهريا دروست دگهه كوردا ژبو ئارمانجا خو سهريي بهيته كرن دقيت هژمارا دروستا كوردا بدروستى بهيته زانين و دگهه كهتواري برهههيت و بهيته بجهنينان.

توركيya دژين. دياره جوداهيهكا مهزن د نافبههرا هژمارا فهرمى يا توركى و دوكمينييت ئانسا (C.I.A) يا نه مريكيده ههيه. ل شوينا هژمارا ئانجىيت كوردا دههيامى دو سالا دا زيدهبيت، نيزيكي 8 مليون كهسا كيمبوويه و ئهفه تشتهكى گهلهك بالكيشه دمىژويا دونياييدا قهومى.

بنپيكرنا هژمارا دروستا ئانجىيت كوردا و كينجا ههفركييت سالييت شهري سار و گوهرينييت پشتى هاتنا نه مريكا چيپووين و ئهو ئينقلابا ل توركيya ل سالا 1980 قهومى و وهلاتييت ههفهيمانييت ناتويى و ويلايهتيت ئيگرتى دهستپيكرى ل دهليشى چاره كرنا دوزا كوردى ل توركيya هارى ئهقههه دكهن. هينگى خوينا كوردا دهاته ريتن و زيندانييت لهشكهري توركيya ببوونه جهن گرتن و زهواندنا شاگردا و كوشتنا جهحلييت كوردا ل سهر دهستى توركان و چافديريا وي رهوشى ژلايى ئهندامييت ئانسا (C.I.A) دهاته كرن و واشنتن و ئهقههه چ دلوفانى ب كوردا نه دبر ل توركيya. (بورتهر جووس) ريقهبهري بهري يى ئانسا (C.I.A) يا نه مريكي بوو و نوكه ل واشنتونى نوينهريا لوبيي توركى دكهت.

راست فه كرنا ئاريشا ئانجىيت كوردا:-

ژبو راست فه كرنا ئاريشا ئانجىيت كوردا و دياركرنا هژمارا راست و دروستا وان پيداچوونهكا ميژوويى ههر ژ سالا 1921 ههتا 2015 هاتيه كرن و دناف وي پيدچوونيدا 70 ژييدهه ههنه، پيتريا وان ژييدههرا كو دگههيه نيزيكي 60 ژييدههرا ژ هژمار يان ريژا سهدييا ئانجىيت كوردا، ئهوييت ل توركيya و ئيران و ئيراق و سوريا دژين، بيك دهين و هژمارا كوردا دياركريه و ههر 10 ژييدهرييت ديتر ئهوييت ئافرى پىهاتيهدان د گهلهك جهيت پهرتوكيدا و برهنگهكى جودا بهحسى هژمارا ئانجىيت كوردا هاتيه كرن.

فهريژا 94 سالييت چوويى بيت هژمارا ئانجىيت كوردا د دامكا هژمار ئيك دا ريژا بلند و نزم و يا راست و دروست (معقول) يا كوردا ل ههر چوار وهلاتييت نوكه كورد لى دژين هاتيه نفيسين، دياركرنا ئهقى هژمارتنى بو هژمارا ئانجىيت كوردا گهلهكا فههه و د دامكا هژمار دو دا تهخمينا هژمارا كوردا هاتيه كرن.

دامكا هژمار (ئيك) ريژا سهدى يا ئانجىيت كوردا:-

وهلات ريژا نزم % ريژا بلند % ريژا دروست (معقول) %

وهلات	ريژا نزم %	ريژا بلند %	ريژا دروست (معقول) %
توركيya	12,0	32,0	24
ئيران	3,0	13,0	13,0
ئيراق	6,4	25,0	25,0
سوريا	1,6	10,0	10,0

دامكا هژمار دو، هژمارا ئانجىيت كوردا ل ههر چوار وهلاتييت

شوپنگریت ئابووری

ددهمی تهنگافی و ئالوزیاندا

خه له کا ئیکن

سهردار هیتوتی

فیکریا باران بارینی سالانه ل کوردستان دبیته (٦٠٠ملم)، و ئەف تیکرایه ژ دهفهره کئی بو دهفهره کا دیت دهیته گوهرین و گێژه باییت ده ریا ناڤین ژیدهری سه رپشکی بارانیت کوردستان نه.

رولن چاندنی د بیافن ئابووری دا:

هندهک نه گهر هه نه دیاردکن کانن رولن چاندنی د بیافن ئابووری دا چیه، چاندن نه گهره که بو فه کرنا ده زگه هیت سنعه تکارین و نافه ندیت باژیرا. چاندن زیده باری په یاد کرنا ده لیقیت بازرگانین، پیکه ره که بو به ره فه کرنا ئه هیت خرنن، هه ر چهنده چاندن ریکا قازانجی یه د که رتی ئابووری دا دگه ل هندیدا دبیته نه گهری په یاد بوونا دا هاتی بو جوتیاران ژ. ژ بلی فنی ئیکن چاندنی روله کن باشن د بیافن ژینگه ه پاریزی دا و کیمکرنا پلا گه رما عه ردیدا هه ی، کو ترسه کا مه زنه روی ب روی ژیا نا ل سه ر عه ردی بویه د فان سالتیت بووری دا.

پشکداریا چاندنی د کیمکرنا هه ژارین دا:

بو مه دیاردبیت چهندی بهاین که لوپه لا زیده تر لیبهیت، شولن چاندنی ل ده فه ریت گوندا شرینتر لیبهیت و پویته یه کئی مه زنتر ب چاندنی دهیته دان، دا بهاین متاییت

دگپریت بو ئافکرنا ئابوورا وه لاتی هه ر ژ په یاد کرنا ئه هیت خرنن بو جفاکی هه تا دگه هیته مسوگه رکرنا ئالاقیت ده ستپکی بو پشکیت دیترت چاندنی. هه روه سا چاندن پشکدارین د پیکننا نا دا هاتی نه ته وه یی ژی دا دکه ت.

رویه ری کوردستانن تیزیکی (٨٠٠٠٠ کم ٢) و ئەف روپه ره نیزیکی (٧٢,٣٪) ب کیری چاندنی دهیت و بقی رهنگی: (١٥,٥٪ ریله، ٣٤,٥٪ دان و ٢٠٪ بو چه روان و ٢,٣٪ باخ، ٢٧,٧٪ جهن ژیان و ئانگجی بوونی یه).

هه ر چهنده دبیت ئەف ریزه یه نه یا دروست و هویرییت، چونکی پشتی سالا ١٩٩١ چ داتاییت نوی لسه ر عه ردی کوردستانن و روپه ری وئی یی چاندنی نه هاتینه وه رگرتن. لی لدویف فه کولینه کا سالا (٢٠٠٧) روپه ری هه ریما کوردستانن بته فاهی ب (١٣١٨٤٤٨٩) ملیون دونه م هاتیه قه دیدکرن و ژ کوما گشتیا فی روپه ری (٤٤٠٣١٥٦) ملیون دونه م ب کیری چاندنی دهین کو دبیته (٣٣,٤٪) یا کوما ته فاهی عه ردی کوردستانن. لی به لی لگور وان پیزانینیت وزاره تا چاندن و ژیده ری ت ئافن یا حکومه تا کوردستانن ل سالا (٢٠١٤) به لافکرین، روپه ری ته فاهی ده فه را کوردستانن ب (١٧١٦١٦٠٨) ملیون دونه میت عه ردی هاتیه ته خمینکرن و ژ فنی ریژی (٦١٤٣١٧٦) ملیون دونه م ب کیری کاری چاندنی بتنی دهین، کو نه و ژ ری ژا (٣٥,٧٪) یا کوما ته فاهی عه ردی کوردستانن یه. هه روه سا ره وشا سه قاین کوردستانن ژی بو چاندنی گه له کئی باشه، چونکی

نه مازه ییا ده فه را کوردستانن ژلاین ئابووریفه: دنیا نه فرۆ ژ گوهرینن ئابووری و سیاسی و جفاکی یا پره، دگه ل پیشکه فته کا به رده وام ل بیافن ته کنولوژیایی و پیشکه فتنیت زانستی، نه فرۆ دنه گریا ئابووری ل هه می وه لاتا وه رارکریه و ل هندهک وه لاتا گه هشتیه بازه کا گه له ک بلند و هیشتا ل هندهک وه لاتا د قوناغا ده ستپکی دایه. ل کوردستانن دانانا سیسته مه کن ئابووری یی بهیز پیخه مه ت وه رارا به رده وام هند یا ب سانا هی نینه، چونکی ل فی وه لاتی سیاسه ته کا دروست یا ئابووری نه هاتیه مه شاندن و لدویف نه چووینه.

به ری بکه فینه دناف دریزه یا گوتنا خو دا دقیت نارمانجا سیاسه تا ئابووری رونکه یین؛ نه و سیاسه ته یا ژ کومه کا پیرابوون و سیره و دیتنیت ژیکجودا پیکه هیت و دهسته کا بلندا ئابووری ل وه لاتی رادبیت بکارینانا وئی دا به رنامی ئابووری و جفاکی و نیشانکرنا باشتین ریک بو ریفه به ریا ئابووری یا وه لاتی پیکه گریده ت.

پشکیت فه ریت ئابووری ل کوردستانن:

هه ر حکومه ته ک دی شیت ب چه ند ریکا لسه ر ئافکرنا ئابوورا وه لاتی خو شولکه ت، وه کی ئالین چاندنی یان نه فتی یان ژی گه له ک ئالییت دیتر. حکومه تا کوردستانن ژی بو په یاد کرنا ئابووره کا بهیز دی شیت پشتا خو ب فان پشکیت ئابووریفه گه رمه کت:

پشکا چاندنی:

پشکا چاندنی ژ فه رترین ئابوورا وه لاتیه د هه ر وه لاته کی دا بیت و رۆله کئی سه رپشک

بازا کوردستانی و هه م ژى ل سهر بازا ئيراقا فيدرال قه بارى درافى كو دهپته فه برين گه له كى كيمه.

يا فهره نهو كه سىت كو بهردهوام شولى چاندنى دكهن، نهو شول وهك خزمهت ژ لايى حكومهتى فه بو بهپته هژمارتن و ل دويمهينى مالنهياى بن و خويكا دهرامهتى ژ جوتيارى ژى بهپته و هوسا دى خه لك هپته پالدان پيتر قه ستهكهنه چاندنى و داهاته كى باشتر ژ دامه زراندا حكومهتى بدهستخوفه بينن و بارى گرانى سهر مليت حكومهتى ژى دى سفقتر ليهيت و ده ليفيت شولى بو پالا دى په يدا بن.

چاقديريا بهرى نافخويى ژ لايى نافه نديت شوله ژيفه بهپته كرن و متايى خومالى جهى متايى بيانى بگريت و نه هيلن متاييت بيانى بهپته د ناف وهلاتى دا، دا د دلى جوتيارى مه دا بچيت شولى چاندنى بكهت، چونكى ده مى داهاته كى باش بدهست جوتيارى بكه فيت، نه چارناييت پيدفى بهر دهستى حكومهتى بيت. دقيت ريگريا ههر دهستيوهردانه كا ژ ناليى سازييت نه بهر پرسفه دهپته كرن د قانونييت كاروبارييت ريفه برنا چاندنى دا بكهن و چاره يا ناريشيت وان بهپته كرن.

چ ژ لايى حكومهتا هه رىما كوردستانى فه بهپته كرن دا پشكيت نابوورى وه راريكه ن، نان ژ لايى حكومهتا ئيراقى فه بيت د بياقى چاندنى و نافديرى و خودانكرنا كه والادا يا فهره حكومهت و نالييت شوله ژى ب فى رهنكى ل خارى خه مى ژى بخون و پويته ي پيكه ن.

۱- به نداد و جوكيت نوييت نافى و بيريت

هوفانه ژ لايى رىما به عسا ئيراقفه هاتينه هه ر فاندن، چنكى گوند هيلينا شوره سىت كوردى بوون و ژيانا كوردا د سالييت شىستا ههتا سالييت نه وهتا ل سه د سالا بوورى لسهر چاندنى بوو.

ژ لايى پويته پيكرنا حكومهتى ب جوتيارا: يا فهره شول لسهر جوتيارى بهپته كرن و جوتيار ده وريت شولفانيى بكهت و بهپته هشاركرن كو بريارا دروست بدهن كانى دى چ رهنگه دانه كى ل عهردى خو چينن؛ كا بهرى وى (داره، دانه يان كه سكا هيه). هوسا دى دياربيت كانى جوتيارى برياره كا دروست دايه يان نه، و ههر د وى ده ميدا ريك و رهنكييت نوييت چاندنى بو جوتيارى بهپته دياركرن و نيشان دان. بو به حسى خه بهرى (تيكه لكرنا دار و دانى يان ژى شينكاتى كو ب فى ريكي دى داهاتى دانى زيده بيت و دى بيته هاريكار بو زه فيا وى). ههروهسا حكومهت و نالييت شوله ژى دقيت ناميريت چاندنى بيت هه فچه رخ و نه مازه بيت بكيتر چياى بهين بيننه بهر دهستى جوتيارى، چونكى گه له ك ژ ده فهر ريت كوردستانى چياينه و پيدفى ناميريت نوينه بو كيلانا زه فيا و برين و درينا بهرى چاندنى و فه گوهاستنا وان بو بازارا. و ژ لايى نابووريفه ژى حكومهت دسيت هاريكاريا جوتيارا بكهت، نهو ژى ب ريكا بيتشكرنا زبلى كيميابى و ناميريت حكومى دا جوتيار بشيت بهرى چاندنا خو ب بهايه كى كيم بگه هينته بازارى و سه رمايه دارا ژى پالدهت سه رمايى خو د پشكا چاندنى دا به رفه ريزكه ن، وهكى چيكرنا كارگه هيت مه زن بو متاييت چاندنى. نهك وهكى نه فا نوكه دهپته كرن كو هه م لسهر

خارنى نه رزانبن و هوسا داهاتى جوتيارى ژى ژ دانودكاكى زيده تر ليدهيت و شولى پالا ژى په يدا بيت و مشه ختيا ژ گوندا بو باژيرا كيمديت و ديته نه گه رى وه راركرنا پشكا چاندنى و كيمبوونا ژارىت.

نه گه ريت كيمبوون و پويته پينه كرن چاندنى ل كوردستانى

آ- شه رى بهردهوامى نافه را ئيراق و ئيرانى ژ لايه كى فه و شه رى نافه را ئيراق و براقا رزگاربخازا كوردستانى ژ لايه كى ديترفه و شه رى توركييا و چه كداريت په كه كى ل سهر ناخا ژيريا كوردستانى بوينه نه گه رى سوتنا مليونا هكتارين دارا دناقه را سالييت (۱۹۹۰-۱۹۹۵) دا و بوونه نه گه رى ويرانكرنا گونديت توخيى و چاندن ل وان ده فه را هاته پويچكرن، چنكى گوند و ده فه ر هاتنه بهردان.

ب- موچه خو رى: ژ نه گه رى بلنديوونا ريژا فه رمانبه را ل سهر ميلاكى حكومهتى، خه لكى پشت دا چاندنى و ل ريفه بهرى و ده سته گه هيت حكومه تيدا هاتنه داناندن. ههروهسا نه كوردى و سويوكا (۲۰۱۳) ددهنه دياركرن كو (۶۶٪) يا خه لكى كوردستانى د بياقى چاندنى دا شولدر، لى نه ف ريزه يه ژبه ر په يدا بوونا موچه خو رى و پيكلويت په يدا كرنا شوله كى ساناهى بو (۱۳٪) كيمبوويه.

ج- كيمديت شولى چاندنى: ههر چه ند كوردستان ب وهلاتى گوندا يا به رنياه، لى ديتيت خه لكى وى د فان سالييت بوورى دا بو شولى چاندنى هاتيه گوهارتن و وهسا هزردهن كو نه ف شولى هه نى نه يى ژ هه ژيه بو هه مى كه سا.

رولى دهوله تى د قى بياقى دا و ناسته نكييت شوينكرنى ل كوردستانى:.

وزاره تا چاندن و زيده ريت نافى ل كوردستانى، ل سالا ۲۰۱۴ برياردا پشكا چاندنى و رىلا (غابه) و پيوونا بيتشخيت دا متاييت خارنى بو مروف و كه والا په يدا كهت، زيده بارى به ره ف بيتشقه چوونا كريا را پاراستنا ژينگه هى. فيجا حكومهتى برياردا ۱۰۰ شاگرديت كوليزيت چاندنى خلاسكرين ههر ئيكي ني ف هكتارا عهردى بو فه برىت.

لى فهره ب زويترين ده م گونديت كوردستانى بهپته نافاكرن، ههر چه نده ب رهنگه كى

- ئىرتوازی ل دەشتا بهیینه لیدان دا ب فان ریکا جوتیار بشیت شوینکرا خو ئاقدەت.
- ۲- پالدانا بەرفەر پێژکەرە راسمالی خو د چاندنی دا بەرفەر پێژکەرە و ب قی ریکی دئی دەلیقیت نوییت شولکرنی بو خەلکی پەیدابن و دئی داھاتی کت و نەتەوہی ژى زیدەبییت.
- ۳- ئامیرییت بەرگرتنی ییت نوی ژ لایین حکومەتی قە بو جوتیارا بهیینه پەیدا کرن دگەل مسوگەرکرا ریکیت نوییت زانستی بو شولن چاندنی و بەرھەفکرنا خانییت پلاستیکی بو وان.
- ۴- ئینانا متاین بیانی بو ناڤا وەلاتی ری لئ بهیته گرتن و بەرھەندکرن، ئانکو کومرگ ل سەر بهیته دانان دا کو نەشیت ھەفکرنا متاین خومالی بکەت.
- ۵- کۆنترۆلا رەنگی متای ب دروستی ب کاری خو رابیت.
- ۶- دەرماتییت شولن جوتیاریتی پیدفی ل سەر جوتیارا بهیینه پارڤەکرن.
- ۷- ھەمی رویەری عەردی، یی بکیری چاندنی دەھیت بهیته کیلان و چاندن.
- ۸- ری نەھیتە دان بەری متاین خومالی بو دەرڤە بهیته ھنارتن ھندی داخازیا نافخوی تیرنەکەت.
- ۹- باشکرا سیستەمی مولکداریا عەردی.
- ۱۰- ریکخستنا ریزیت جوتیاریت د بیافی ئاقدیری دا شولکەن د ناف کومبەستەکی دا بشین پیزانینا بگەھینن.
- ۱۱- باشکرا رەنگیت کەوالیت ھمفاییت وەکی بز و میھ (تەرشی) ب ریکا پەرینا خورستی یان ژى یا دەستکری.
- ۱۲- پویتە ب خزمەتکاریت بەیتەری بهیته کرن.
- ۱۳- باشکرا رەوشا جھین تەفایی (واتە چەری و چەروانا) سەخمەراتی زیدەکرا بەری خودانڤرا.
- ۱۴- خەلکی پال دەن پویتە ب خۆدانکرا ماسیا د ناڤا پڕۆژە و بەنداڤین بچوکدا بکەن.
- ۱۵- راوہستاندنا زەبتکرا عەردی چاندنی ب ناڤی چیکرا پڕۆژە و ماستەرپلانا.
- ۱۶- پيش ئیخستنا تەکنولوژیایی، چونکی پاشکەفتنا تەکنولوژیی دبیته ئەگەری سەھمنا ژیرخانن ئابووری بو ھەمی پشکیت ئابووری و نەخاسمە پشکا چاندنی.

15. Alkurdi and Supuka, 2013. Historical agricultural landscape and settlements in mountain area in the Iraqi Kurdistan Region. Slovak University of Agriculture in Nitra. Nitra Slovak Republic. No. 01 949 ,7, pp. 133-124

16. Ministry of Agriculture and Water Resource, 2014. Kurdistan: Food security, food safety, Agriculture, Water, Livestock.[Online]. Available at <http://www.kurdistanfoodsecurity.com/07/2014/blog-post.html?m=1>. Accessed on 7st January, 2016.

17. Anderson, K. (2000). 'Towards and APEC Food System, Report prepared for New Zealand's Ministry of Foreign Affairs and Trade, Wellington, February 2000. Since published on New Zealand government's web site at: <http://www.mfat.govt.nz/images/appecfood.pdf>

18. Randy Stringer (2001), How important are the «non-traditional» economic roles of agriculture in development? ISSN 3746-1445 series, electronic publication

19. Olson, R., ed., 1996, The Kurdish nationalist movement in the 1990s, its impact on Turkey and the Middle East, Kentucky, The University Press of Kentucky.

20. Mercer, D. E. (2004). Adoption of agroforestry innovations in the tropics: a review. Agroforestry systems, 328-311 ,61.

21. Johansson, 2012. Agroforestry in south of Kurdistan, with focus on improving soil organic matter and soil structure. Bachelor thesis, EX0495 Horticulture. SLU, Swedish University of Agricultural Sciences. Electronic publishing: <http://stud.epsilon.slu.se> .

ژیدەریت مفا ژى ھاتیە وەرگرتن:

۱. د. ئەحمەد سەفار، ل ھەرێما کوردستانێ ئەڤرۆ چ سیاسەتا ئابووری دڤیت بهیته دارپژتن، کۆڤارا مەتین، ھژمارە ۱۳۴ خولا چاری، تیرمەھا ۲۰۰۵.

۲. وزارتەتا چاندن و ژیدرین ئاڤن، ھەرەشە و مەترسیەکانی سەر زەوی کشتوکال و دارستان و پاوان لە کوردستان ۲۰۱۴، www.kurdistanfoodsecurity.com، روژا سەردانی ۲۰۱۶/۱/۷.

۳. عسمەت ئەمین ناسر، رولن چاندنی د چارەیا مەزترین ئاریشە د دونیایی دا، کۆڤارا سیلاف، ھژمارە ۲۴، نیسانا ۲۰۰۸.

۴. خالد نوری دوسکی، کەرتن چاندنی و ریکین پشکەفتنا وی ل کوردستان، کۆڤارا سیلاف، ھژمارە ۵، تیرمەھ و تەباخا ۲۰۰۶.

۵. دیار تەیب، پلانا وەزارەتا چاندنی بو گەشەکرنا ژيانا گوندان، کۆڤارا مەتین، ھژمارە ۱۸۱، خولا چاری، خزیرانا ۲۰۰۹.

۶. باسەم عبدالھادی حسن، ئاستەنگین کەرتن کشتوکالی ل ئیراڤن و پیدڤیین ئیشخستنا وی، کۆڤارا پینوسین نەوڕۆز، ھژمارە (سفر).

۷. شاخەوان رەباتی، کەرتەکانی ئابووری عیراق-قەیران و چارەسەر، کۆڤاری سامان، ھژمارە ۲، نیسان ۲۰۱۰.

۸. عسمەت ئەمین خالد، شەری خارن، کۆڤارا سلاف، ھژمارە ۲۷، تیرمەھا ۲۰۰۸.

۹. محەمەد نۆرەدین، تورکیا لە سەردمی گوران دا، وەرگیران نازاد بەرزنجی، ۲۰۰۰.

۱۰. پینشیاریک بو وەزارەتی کشتوکال، کۆڤاری سامان، ھژمارە ۲، نیسان ۲۰۱۰.

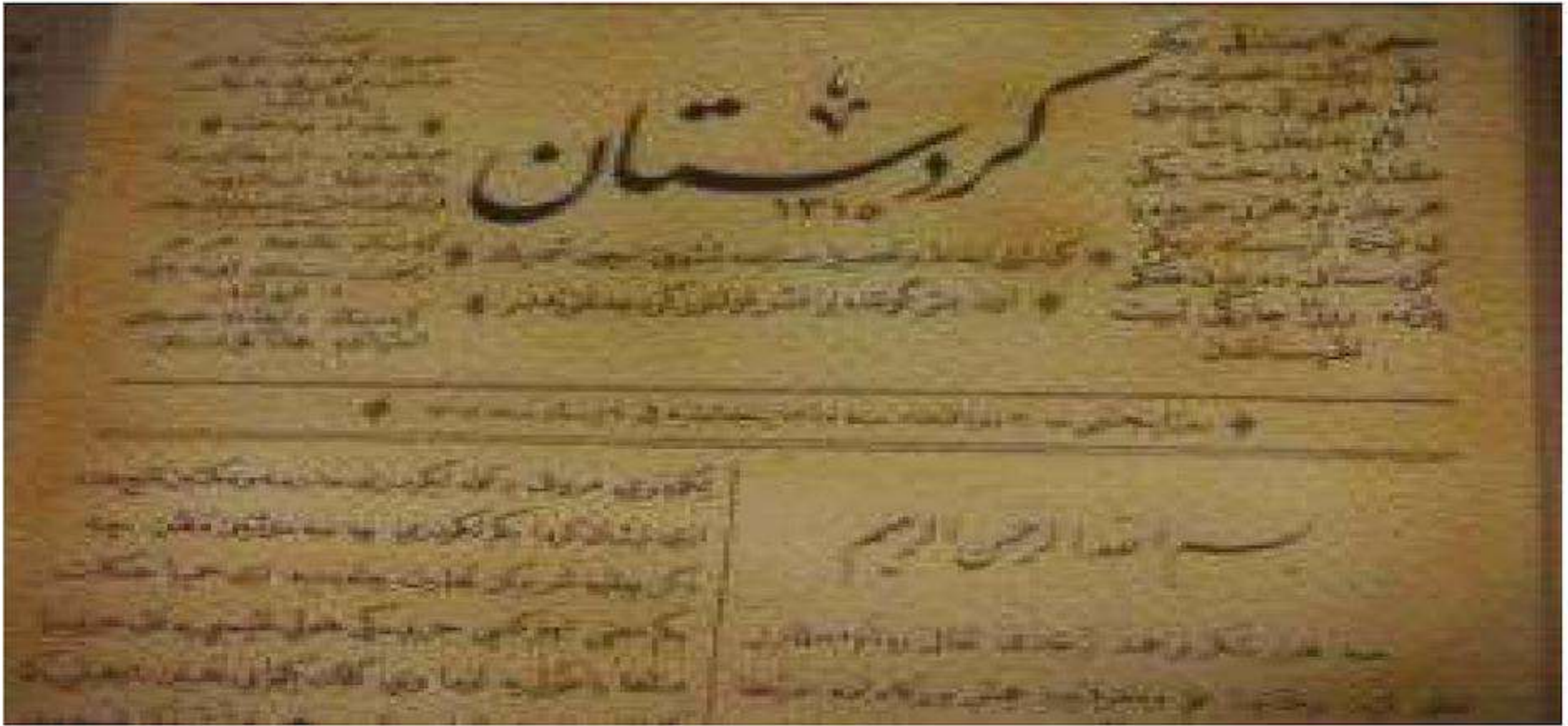
۱۱. باسەم عبدالھادی حسن، ئاستەنگین کەرتن کشتوکالی ل ئیراڤن و پیدڤیین ئیشخستنا وی، کۆڤارا پینوسین نەوڕۆز، ھژمارە (سفر)، زڤستانا ۲۰۱۵.

۱۲. خلیل غازی، ئابوورا کوردستان، وەرگیران. سەبیح محەمەد بیسڤکی، ژ وەشانین لقی ۱۸ یی (پ.د.ک)، چاپخانا خانن دھوک، چاپا ئیکی ۲۰۰۹.

۱۳. د. نشوان شکرى ھووری و م. ابراهیم خشان ھسام، جوگرافیا کوردستان، وەرگیران سەبیح محەمەد ھسەن، چاپخانا خانن دھوک (۲۰۰۹).

۱۴. د. احمد محمد اسماعیل البریفکانی، القطاع الزراعی فی کوردستان الی این؟، مجله ھیزل، عدد ۱۲.

دیروکا رۆژنامه قانیا کوردی

رۆژنامه قانیا کوردی د ناڤهرا سالییت (۱۸۹۸ – ۱۹۱۸) دا

ب: دلخاز جه میل

څیره رۆژنامه قانیا کوردی دهستیښدکهت. رۆژنامه کوردستان د دیروکا رۆژنامه قانیا کوردیدا رۆژنامه ئیکتی یا کوردیه، رۆژنامه کا سیاسی، رهوشه نهزری، دینی، تورهیی و نهتهوهیی بوو. ل رۆژا پینچ شه مبی ۳۰ی (زولقیعهده) ی سالا ۱۳۱۵ی مشهختی — ۹ی نیسانا سالا ۱۳۱۴ی رومی، ۲۲ی نیسانا سالا ۱۸۹۸ی زاینی ل باژیری قاهیرا وهلاتی مسری هژمارا ئیکتی ب چار به پهرا ژ لاینی (مقداد مه دحەت به گئی کورپی به درخان پاشا) یقه ب نه زمانئ کوردی و تورکی هاته چاپکرن. کوردستان رۆژنامه یه کا نیف هه یفانه بوو و پینچ هژماریت ئیکتی ب قه لافه تا (۲۲,۵×۲۵,۵) سم، مقداد مه دحەت به درخان ل قاهیره ده رتبخستن، هژماریت

نهو ژى ئافا کرنا کوم و ریکخستنیت سیاسی و پویته ب رۆژنامه قانیئ کرن بوو. کومه کا رهوشه نهزریت کورد وهکی ((حاجی قادری کوی)) و مالباتا به درخانیا، بهر ب سته مبول و قاهیره و جنیف و پاریس و له ندهن بری کفتن و د فان باژیرادا دهست ب بزافا سیاسی کر و رۆژنامه و گوڤار ب دژی حوکمداریا سولتان عه بدولحه میدی دویئ ده رتبخستن و شیان گه له ک خه لکی ل خو کومکهن، خوینده قانیئ کورد بو گه هشتا نارمانجیت خو ل قاهیره دهست بکاریت خو کرن، چونکی قاهیره باشتین جه بوو بو گه هشتا نارمانجا و مسری ژ هه می وهلاتیت دیترت رۆژه لاتا نافه راست پتر تیکه له لی دگه ل نافه دانیئا نه وروپا هه بوون، (کوردستان) رۆژنامه کوردی یا ئیکتییه و ل

بزافا رۆژنامه قانی یئ ل کوردستانئ ل دویمه یه کا سه دی نوزدی دهستیښدکه ژ نه گهری وان گوهورین و پیشکه فتنیت پهیدا بووین، نه خاسمه پشتی دهوله تا ئوسمانی ریک نه دای کورد رۆژنامه به لافکه ن. دهوله تا ئوسمانی قانونه کا نه مازه ب رۆژنامه قه ل سالا ۱۸۶۳ به لافکر، دیسان پشتی ب دژواری بزافا شیخ عوبه یه دؤلابیئ نه هری ل سالا ۱۸۸۱ز شکاندى. دیسان رۆژ و سه ربوریت بزافا رزگار یخووازا کوردی رۆقه کر کو خه بات پیخه مه ت ملله تی وهلاتی نه ب تنی ب ریکا چه ک هه لگرتن و شوره شا دهیته کرن، له ورا رهوشه نهزری و وهلاتپاریزیت کورد بو بده سته ئینانا خو سه ریئ و رزگاریا کوردستانئ ل دویمه یه کا چه رخی نوزدی هزر د ریکه کا دیترا کر،

دهستپيكنى پويته ب زانستى موديرن و هونەر و تاشاندن و رافهيا وهلاتى دكر. ئمبراتوريه تا ئوسمانى گهلهك بريار و دستوريت دژوار بو وان كهسيت روظناما كوردستان د خوينن يان بدهست وان دكهفيت دهريختست، هژماريت (6-19) ييت روظناما كوردستان ل (جنيق) ژ لايى (عهبدولرهمان بهدرخان) فقه دهركهفتن و ههتا هژمارا (31)، كو ب هژمارا دويماهيى دهيتته هژمارتن، روظناما كوردستان يا بهردهوام بوو. سولتاني سياسته تا خو بهرامبهر مالباتا بهدرخانيا دژوارتر ليكر، چمكى بارا پتر ژ بياقيت روظناما كوردستان پشتى پينچ هژماريت دهستپيكنى ل دژى سولتاني د ستيره كرى بوون، نانكو نقينك ل سياسته تا وي دكرتن. هژماريت (20-23) جاره كا دي ل قاهيره ل سالا 1900 دهركهتن، هژمارا (24) ل لهندهن ل سالا 1901 دهركهت، هژمار (25-29) ل ئنگلته را ل سالا (1901-1902) دهركهتن، هژمارا دويماهيى (30-31) جاره كا دي ل جنيق ل سالا (1902) دهركهت هژمارا دويماهيى (31) ه ل روظا 14 اي نيسانا سالا 1902 بهلافبوويه.

پشتى راوهستيانا روظناما كوردستانى كاروانى روظنامه فانيا كوردى بهردهوامبوو، روظنامه كا ديتر ب نافى (ئوميد) كو وهكى روظناما دويى د كاروانى روظنامه فانيا كورديدا دهيتته هژمارتن، ل قاهيره ژ لايى (مهحه مهدهد صالح بهدرخان) ل 1 اي ئه يلو لا 1900 ب ئەزمانى توركى و عه ره بى بهلافبوويه و بتنى لبهك ژى هاتيه ديتن و هژماريت روظنامى و رهوشا دهركهتنى و نهگه ريت راوهستيانا فى روظنامى نه هاتينه زانين. هه مى يا ژى دهيتته زانين هژمار تيكه، پشتى كوده تايا ئوسمانى ل سالا 1908 بهاره كا تازادى دناف دهوله تا ئوسمانى دا هاته پيش و دهليفه چيوو گهلهك روظنامه و گوڤار دناف دهوله تا ئوسمانى دا ب رهنكه كى فهرمى دهركهفتن، ژوان روظنامه و گوڤاريت سالييت (1908-1918) بهلافبووين وهكى:

1- شرق و كوردستان :- ئەف روظنامه ل سالا 1908 ل باژيرى ستهمبولى ب ئەزمانى توركى ب پييتت عه ره بى ب چار بهرپهرا دهركهفت، سهر نفيسكارى ئەف روظنامى (بهدرى مهلاتيا) بوو، چاڤڤيرى روظنامى ژى (نهحمه د شريف) بوو.

2- كورد و تعاون و ته ره قى:- ئەف گوڤاره

ل 9ى چريا دويى سالا 1908 ل ستهمبولى دهركهفت، ب ئەزمانى كوردى كرمانجيا ژوورى و ئەزمانى توركى ب پييتت عه ره بى بهلافبوو، گوڤاره كا سياسى، دينى، چقاكى و ههفتيانه بوو، ژ لايى (پيره ميترد) يفه دهركهفت، نافه روڤا فى گوڤارى بهحسى حه قيت مله تنى كورد دكهت و پويته يه كى مهزن ب ئەزمان و ديروك و ئافه دانيا كوردا دكر، نه هه هژمار ژ فى گوڤارى دهركهفتن و هژمارا دويماهيى ل 30ى كانوينا دويى 1909 دهركهفت.

3- روظناما كوردستان:- ئەف روظنامه ل سالا 1908 ل باژيرى ستهمبولى هاته بهلافكرن، مير سورھيا بهدرخان سهرقه گيپريا وي دكر و ل 19ى نيسانى ل سالا 1909 ژ لايى دهسته كا ئيتيحاد و ته ره قى فقه هاته گرتن. 4- روظناما پهيما:- ئەف روظنامه ل 5ى خزيرانا سالا 1909 ل باژيرى دياربه كرى دهركهفت، يا ههفتيانه بوو، سهر ب دهوله تا ئوسمانى فقه بوو، ب تنى د هژمار (12) ل دا مژاره ك ب ئەزمانى كوردى تيدا هه بوو.

5- گوڤارا يه كبوون:- ئەف گوڤاره كومبه ستا هيى ب كوردى و توركى بهلافكر، ل ستهمبولى ل سالا 1913 ل چهند هژمار ژى دهركهفتينه، بهلى ژ بهر دهستپيكرنا شهرى تيكى يى دونيايى، ئەف گوڤاره هاته راوهستاندن.

6- گوڤارا روظى كورد:- ئەف گوڤاره ل 9ى خزيرانا سالا 1913 ل باژيرى ستهمبول ب ئەزمانى كوردى و توركى ژ لايى عه بدولكه ريم يفه دهركهفت، تيكه مين گوڤارا كورديه مهبهست و ئارمانجا وي تاشاندنا خهلكى بيت و چاندنا توفى ههستا مله تينى ل دهف خهلكى چيكهت، گوڤارا تيكيه نهلف و بييه كا نوى بو ئەزمانى كوردى داناي، بهلى ههر ژ دهركهفتنا فى گوڤارى ههڤرويشى ئالوزى و ئاريشا بوو و بتنى سى هژمار ژى دهركهفتن و پاشى نافى وي هاته گوهارتن و بو ههتاوى كورد.

7- گوڤارا ههتاوى كورد:- ئەف گوڤاره ل 24ى چريا تيكى ل سالا 1913 ل لايى (عهبدولعه زيز بابان) يفه دهركهت، ب تنى چار هژمار ژ فى گوڤارى دهركهفتنه.

8- گوڤارى بانگى كورد:- گوڤاره كا سياسى، نه ده بى، دينى، چقاكى بوو، هژمارا تيكى ل 8ى شياتا سالا 1914 ل بهغدا دهركهفت ب ئەزمانى كوردى و توركى، پينچ هژمار

ييت ژى دهركهفتين ههر تيك 22 بهر بوو، جهماله دين بابان سهرقه گيپريا وي دكر، دگهل شهرى دونيايى يى تيكى، ژيى فى گوڤارى بدويماهيك هات.

روژنامه فانيا كوردى دنافهرا سالييت (1918-1926)

بنه مانا دهسته هلاتدريا ئوسمانى ل كوردستانى و پشتى شهرى دونيايى يى تيكى (1914-1918) بزاقا سياسى و روظنامه فانيا كوردى ژى ل ئيراقى كهفته دقوناهه كا نويدا، بهرچاڤترين سه خله تيت وي ئهون كو بريتانيا دهست ب بهلافكرنا روظناما ب ئەزمانى كوردى كر، بهرامبهر فى چهندي بزاقا سياسى يا كوردى ژى يا كو (شيخ مهحمودى بهرزنجى)، نوينه ريا وي دكر، دهست ب بهلافكرنا روظناما كر، دكو پتر هشيرين ل دهف خهلكى كوردستانى پهيداكهت و ئهوان بكه ته پشته قانيت خو، ههروه سا پشتى ئاريشا ميسل د بهرزه وهنديا حوكومه تا ئيراقى دا چاره بووى و ل سالا 1926 ژيرىا كوردستانى ب سهر ئيراقى فقه هاتيه بهردان، ئيدى حوكومه تا ئيراقى دهست ب بهلافكرنا روظناما كر و ريك نه دا كوردا روظناميىت سياسى بهلافكهن، ژ وان روظناميىت دهركهفتين وهكى:

1- روظناما تيكه يشتنى راستى:- ههر وهكى تيدا هاتى روظنامه يه كا سياسى و ئيجتيماعى و خاديمي يه كبوون و سهر به ستى كوردانه، ئينگليزا ل باژيرى بهغدا ل 1ى كانوينا دويى ل سالا 1918 ل بهلافكر، ههر ژ روظا دهركهفتنى تا دويماهياتنى ل 27ى كانوينا دويى ل سالا 1919 ل (67) هژمار ژى دهركهفتن ب قه بارى (24x36) سم، بهلى نافى چ نفيسه فان و روظنامه نفيسه كى ل سهر نه هاتيه دياركرن، بهلى خش د پشكداريا دو كه سادا نينه نهو ژى (ميجه رسون - شوكرى فهزه لى)، مه خسه دا وه شاندا تيكه يشتنى راستى نه بوو كو ئينگليزا دفا كوردا د راستيه كى بگه هينيت نهو ژى : ئينگليز ژبوو بهرزه وهنديا كوردا دخه بتيت و ل سهر كوردا ژى پيدفيه دگهل وي هاريكارين.

2- روظناما پيشكه وتن :- روظناما تيكى يا كورديه ل ژيرىا كوردستانى و ل باژيرى سليمانين دهركهفتى، ل 21ى نيسانا سالا 1920 ل، ژ هژمار (1) ل تا (96) ل چار بهرپه ر بوون و قه لافه تا وي (21x33) سم بوو، بهلى ژ هژمارا (97) ل پيشه بوويه

(٦) بهرپر و ب قه لافه تا وئ (٢٠×٣٢) سم (١١٨) هژمار ژئ دهرکه فتن، ئەف رۆژنامه یه پشتی بدویمایه اتنا قوناغا ئیکئ ژ حوکومداریا (شیخ مه حمودی نهمر) و پشتی له شکه ری ئینگیزی سلیمانئ گرتی و ئەفسه ری ئینگیزی (میجهرسون) ئیکسه ر سه رفه گپریا سلیمانئ وه رگرتی، فئ ده سته لاتداریا نوی چهنه پئنگا فئت باشکرنئ هافئتن، ئیک ژ وان پئنگا فا ئینانا چاپخانه کئ بۆ باژئری سلیمانئ بوو و ههر ب فئ چاپخانه ئ رۆژناما (پئشکه وتن) هاته چاپکرن، ئەف چاپخانه بۆ به ری بنیاتیئ بزافا ره وشه نه زریا کوردی ل فئ باژئری، پئشکه وتن رۆژنامه یه کا هه فتیانه بوو میجهرسونی بخو چافدئریا فئ رۆژنامئ دکر و پویته یه کئ باش دایه ئەزمانئ کوردی و ژ به یقئت بیانی پاقرکر و به ریکانه بۆ نفیسینا پاقرترین نفیسین ژ به یقئت بیانی چیکرینه و د هژمارا دویمایه اتنا کو دبیته (١١٨) یا تیرمه ها سالالا ١٩٢٢ راکه هاند کو ئیدی رۆژنامه دهرناچیت ژ ئەگه ری گه شبوونا بزافا رزگاربخوازا کوردی و داخازا خو سه ربوونئ دکر. ئینگیزی پئخه مه ت خو شکرنا به ریپه ری خو ب ره نگه کئ دیت ده لیقه بوو که سئت وه لاتپاریز و کورده وار فه کر کو نه و بخو ئیدارا باژئری و ده فه ری بکه ن، به لی ب چافدئریا ئینگیزی ریفه ببه ن.

٣- رۆژنامه ی بانکی کوردستان: - ئەف رۆژنامه یه ل ٢ ته باخا سالالا ١٩٢٢ ئ ل سلیمانئ به لافبوو، ههر وه کی تیدا هاتی رۆژنامه یه کا علمی، اجتماعی، ئەده بی، غه زه ته یه کی حر و سه ربه ست و ملی یه، هه فئتیئ جاره کئ به لاف دبوو ب قه لافه تی (٣٠×٣٢) سم هژمارا دویمایه ئ ل ٨-٦-١٩٢٣ به لافبوو، ل سالالا ١٩٢٦ ئ ئەف رۆژنامه یه جاره کا دی به لافبوویه، گه له ک خزمه تا گه لی کورد کریه.

٤- رۆژنامه ی رۆژی کوردستان: - ئەف رۆژنامه یه ل رۆژا چارشه می ریکه فئتی ١٥ چریا دوئیئ سالالا ١٩٢٢ ئ دهرکه فتن، رۆژنامه یه کا هه فتیانه بوو، ئەزمانه ئ

حکومه تا شیخ مه حمودی هه فید بوو، رۆژنامه یه کا سیاسی، ئەده بی، اجتماعی، غه زه ته یه کی ره سمی یه، قه لافه تا وئ (١٢,٥×٣٤) سم و چار بهرپر بوو.

٥- رۆژناما بانکی حق: - رۆژناما ئیکئ یا کوردیه ژ لایئ هیزه کا سیاسیا چه کداریا کوردیقه به لافدبیت، ئەوژی پشتی تیکه لیئ شیخ مه حمودی به رزنجی دگه ل ئینگیزی تیچووین و نه چاربووی سلیمانئ به یلیت و بهر ب ده فه را سورداش بچیت، ل شکه فتا (جه سانه) ل ژوو ریئ سلیمانئ ژ لایئ (قه رارگاهی عمومی ئوردی کوردستان) فه ئەف رۆژنامه یه ده اته به لافکرن، ب تنئ سئ هژمار ل فئ رۆژنامئ چاپ دبن، هژمارا ئیکئ ل ٢٨ ی ئادارا سالالا ١٩٢٣ ئ، هژمارا دوئیئ چاپنه کر، ره شنقیسئ وئ رۆژنامئ ل بهر رازیبوونا شیخ مه حمودی مان ، ژمارا سئ ل ١٢ ی نسانا سالالا ١٩٢٣ ئ دهرکه ت، رۆژنامه یه کا دینی بوو، ب قه لافه تا (٣٣×٢١) سم و دو بهرپر بوو، ئەف رۆژنامه یه ده نگئ وان خه باتکارا بوو، یئت لدژی هیزئ ئینگیزی د جه نگین، ل په ری ئیکئ یئ رۆژنامئ ئەف مانشئته هاتبوو نفیسین (ناشکئ به توب و بومبا سه رفه رازه بانکی هه ق)، ههروه سا ب نافئ له شکه ری کوردستانئ ده اته چاپکرن، چمکی وی چاخئ ده زگه هیئ حکومتی ده له وه شیایی بوون، به لی هیزئت داگیرکه رت ئینگیزی ل دویمایه گولانا سالالا ١٩٢٣ ئ ئەف ده فه ره گرت و له شکه ری کوردستانئ به ریئ جه یئ دی خو فه کئشا و جاره کا دیت چاپخانه زفرانده سلیمانئ و ئەف ههر سئ هژمارئ رۆژنامئ نه هاتنه چاپکرن و لدویف ژئده را هژمارا سئ یا رۆژنامئ ل کئتیخانا کوری زانیاری کورد هه بوویه.

٦- رۆژنامه ی ئومئیدی آستقلال: - ئورگانئ سیئ یئ حکومتا شیخ مه حمود به رزنجی بوو، هژمارا ئیکئ ژئ ٢٠ ی نه یلولا سالالا ١٩٢٣ ئ ژ لایئ (ئه حمه د سه بری) ل سلیمانئ هه تا هژمار چاری دهرکه فتیه و پاشی ژلایئ (ره فیق حلمی) فه هه تا

هژمارا چاردئ دهرکه فتیه، پاشی ژ لایئ سه یدا (حسین نازم) فه هه تا هژمار هه فده دهرکه فتن، پاشی هه تا هژمارا بیست و پئنجئ نافئ چ نفیسه فانه کی ل سه ر نینه، هژمار دویمایه ئ ل سالالا ١٩٢٤ ئ دهرکه فتن. ل ژئ نافئ فئ رۆژنامئ ئەف هه ردو دئریئ هوزانئ یئت شیخ نوری شیخ صالح هه تا هژمارا نه هئ لئ به لافه بوویه:

خودایا به سیه ئیتر لا به ری ده یجوری ئیخمیلال
تلوعی پئ بکه خو رشیدی رۆژی پاکئ ئیستقلال
له کول خلیایی هجره تدا به سه ر چوو عومری

شیرینم

ده سا توبه ی وصاله ئاهه ئه ی ئومئیدی ئیستقلال

ههروه سا فئ رۆژنامئ پویته دایه مژاریئ سیاسی ل دور ره وشا کوردستانئ و خه باتا گه لی کورد و ده نگوباسئت خه لکی و حکومتئ و پیزانین و ره وشه نه زری و هوزان و ده نگو باسئت ده رفه ی کوردستانئ پویته پئکریه، ب دویمایه اتنا رۆژناما ئومئیدی آستقلال قوناغا حوکومداریا شیخ مه حمود هه فیدی ل دویمایه گولانا سالالا ١٩٢٤ ئ ژ لایئ فئ رۆژنامئ و قوناغا سه رده مئ شیخ مه حمودی ب دویمایه دیئت.

٧- رۆژناما ژبانوهه :- هژمارا ئیکئ یا سالالا ئیکئ ژ فئ رۆژنامئ ١٨ ی ته باخا سالالا ١٩٢٤ ئ ژ لایئ کاربه ده ستئت میری یئت ئینگیز ل چاپخانه باژئرفانیا سلیمانئ ده اته چاپکرن. ل ژئ نافئ رۆژنامئ نفیسه یه: (غه زه ته یه کی حکومتیه هه فته ی جارئک دهرده چئت) ب قه لافه تا (٢٠×٣٢) سم ب تنئ (٥٦) هژمار ژئ رۆژنامئ به لافبوون، هژمار دویمایه ئ ل ١٤ ی کانوینا دوئیئ سالالا ١٩٢٦ ئ به لافبوو و چار بهرپر بوون، ل دور گرتنا فئ رۆژنامئ ژئده ر دبئژن ژبانوهه چ گرنگیا خو نه ما پشتی ئارئشا میسل چاره بووی و ب سه ر ئیراقئ فه هاتیه گرئدان، له وما قوناغه کا دی ده سپئکر.

— ژئده ر :

- ١/ عبد الجبار محمد جباری، میژووی رۆژنامه گه ری کوردی
- ٢/ که مال مه زه هر ئه حمه د، تیکه یشتنی راستی و شوئنی له رۆژنامه نووسی کوردی دا

- ٣/ هوگر تاهر ته وفیق، رولئ رۆژنامه گه ری کوردی د پئشقه برنا هزرا نه ته وه یی یا کوردی دا ١٨٩٨-١٩١٨، و: محسن عبدالرحمن .
- ٤/ شه وکه ت تاهیر سندي، رۆژناما کوردستان و شوره شا ره وشه نبیری.

- ٥/ وریا جاف، کاروانئ رۆژنامه گه ری کوردی
- ٦/ مسده ق توفی، چهنه د بهرپر په ک ژ دیرۆکا رۆژنامه فانی کوردی

عیسای مەسیح، د ناڤهرا دیتیت بسورمانی و فه لانی

کەوسەر شەوکەت

بوونا عیسای، خاچکرنا عیسای، پەرتوکا پیروژ (ئینجیل)، مللەتی ئیسرایلی بەری هاتنا عیسای.

فهلانی ئیکه ژدینیت ئەسمانی د دونیای د، ب درێژیا هاتنا وی پتر ژ ملیارهکا مروڤا ل دویڤ دچن و باوهری ب هزر و دیتیت عیسای دهیت و دهینه نیاسین ب دویڤکه تیت عیسای. دیسا د فی دەمیدا ل گهلهک وهلاتا دینن فەرمیئ دەوله تیه، چ خش تیدا نینه فهلانی ب ساناهی نهگه هشتیه فی بازا بهرنیاسین، بهلکو دیروکا وی یا پره ژ بهرنگاریئ و کوشتنی و دژواریئ، لی وهکی یا خویا نهغه رییا هه می دینایه.

فهلانی ل دهسپیکا ده رکهفتنا خو بو مللەتی ئیسرایلی هاتیه. ئەو مللەت ل دهغهرا فهلهستینن دژیا. ل وی ده می ئەو دهغهرا ل بن دهسته لاتا رۆما بوو، بهری هاتنا دینن فهلانی، رومانیا باوهری ب بیروباوهریئ دینن یه هودی، نانکو په ییکا موسای، دهات. لی ئەو بیروباوهر بو حەز و بهرژه وندیئ دهسته لاتن دهاتنه ب کارئینان، وهکی خویا بهری هاتنا عیسای زه کریا و یه حیا وهک

ئالوز دنافا دیت و ژنده ریئ ههردو دینیت دیارکریدا هیه، رهنکه وهکی هاتیه دیارکرن ل دهسپیکا هاتنا عیسای ئەف چهنده نه بوویه، لی هه ر ژ پستی چوونا عیسای و هاتنا بسورمانی وه ره ل سه ر گه لهک سه متیت هزری نه وه که هفی ل دور عیسای و په ییکا (رساله) وی هه نه، نهغه ژ دنافا فه کولینن دا دی هتیه خویا کرن. پستی فه کولینن پشتا خو ب چهنده ژنده ریئ باوهر پیکری گه رمکری، خویا بوویه فهلانی ب هه می دیتیت خو جوداهی هیه دهگه ل بسورمانی، هه تا گه هشتیه وی په ریسکن ده فگوت (اعتراف) پی نه هاتیه کرن. ل دور ههغه رکرکن دناڤهرا دینادا، نوکه دی فه کولینن بتنی ل سه ر چهنده خالا، ییت بووینه جهی نه وه که هفیئ، کهین. ئەو خالیت ههردو دینیت ئەسمانی فهلانی و بسورمانی، له سه ر نه دوه که هف، نهغه ژ ب تنی دی ل دور عیسای مەسیح بیت، نانکو دی مژارا توخیب کری بیت، ئەو خالیت هاتینه دهستنیان کرن وهک مژاریئ سه رپشک بو ههغه رکرکن نهغه نه:

– که سینیا عیسای دههردو دینادا، سه رهاتیا

فهلانی ژ ئالوزترین دینیت ئەسمانی دهیتیه ههژمارتن، نهغه ژ نه خاسم چهنده سالا پستی چونا عیسای، نانکو ل وی هه یامی دویڤدا ئەو دیانهت نه مای وهک وان هزر و دیتیت عیسای داینه دیارکرن، وهک دینهکی ساده کو هه می که س دمرادا وی بگههن. بهلکی گه لهک ئالوزی و زه حمهت که تنه دنافا تیه هیت وی دا تا وی په یسکن ئەو که سیئ باوهری ب فی دینی نه هیت دلئ وان بخشکهت.

رهنگه ئەم بشین بیژین ب هاتنا عیسای هه تا مهودایه کی شیا مروڤان ژناف تاریئ بینته دهرفه ب وی په ییکا وی هه ی و وهکی خویا نهغه ئارمانجا هه می دینیت ئەسمانی، لی بهلی دیتیت هه میا ل سه ر هه رتشته کی وه کیئیک نینن زیده باری کو ژنده ری هه میان ئیکه. ئارمانجا فی فه کولینن ئەوه پویته یئ مژاری هه فدریا دناڤهرا ههردو دینیت ئەسمانی، فهلانی و بسورمانی ل دور عیسای په یدا بووین دیاربکهت. نهغه ژ دی ل سه ر بنیاته کی ئەکادیمی و پشته فانی ژنده ریئ ههردو ئالیا هتیه کرن. وهکی دیار ههغه رکرکه کا

پېغه مېر بۆ وی ملله تی هاتوون (۱). به لئی پتیا وان باوهری پی نه دهات. ئەم دشین بیژین وان ژپه رتوکا زانی دئی پېغه مېره ک هیئت ب نافی (مه سیح)، به لئی کهنگی و چهوا ئەوان ئەف چهنده نه دزانی، پشتی ده مه کی دریز بووری و مه سیحی خو وه کی پېغه مېره دیارگری، هژماره کا کیم ژخه لکی باوهری پی ئینا. ئەوان ژ ل سهر دهستی به هودیا که له ک تیش و ئازار دیتن و پتیا وان هاتنه کوشتن، ئانکو که له ک ب دژواری ژلایئ ملله تی ئیسرا ئیلیقه به رهنگاریا فی دینی هاته کرن به لئی دگهل بوورینا ده می و پشتی چوونا عیسا ی، ئەف دینه ل هه می دونیایئ به لاف بوو. ژ چه رکه کی بۆ تیکئی دی و ژده مه کی بۆ تیکئی دی، جوداهی که فته دنا ف هزر و دیتنادا. ئەف جوداهی که هشته وی پهریسکی کو هه ر ژنا فئ عیسا ی هه تا دو مایا وی جوداهی که فته دنا ف هه را دینادا. هه ر دینه ک عیسا ی ب رهنگه کی نافدکه ت و ژیا نا وی دده ته دیارکرن (۲).

به لئی ئەم دشین بیژن ل دونیا ئە فرۆ فه لانی نه دینه که ب تنی بۆ ملله تی ئیسرا ئیلی هات بیت، به لکی دینه که بۆ هه می دونیایئ و که له ک که س و ژ رهنگ و توخم و ملله تی ژیکجودا باوهری پی ده یئت. دیسا ئە فرۆ چ وه لاته کی دونیایئ نینه ژ که نسا و ره بن و قه شایئ قالایت ، به لکی دپرن و وه کی که س و جه یئت پیروژ ده یته نیاسین.

* عیسا د نیرینا دینی فه لانییدا

عیسایئ مه سیح د نیرینا دینی فه لانییدا نه بتنی مرو فته که برییه کا نه خو رستی، ئانکو جودا ژ مرو فیت دی، ژدایک بوویه. ئەو هوسا به ریخو دده نی کو چیکه ره کی دی یه، کورپی خودی یه و چ جوداهی یا زه مانی دنا ف هه را وی و خودی دا نینه. خودی بی باب ده می ژ به ر گونه ها (ئاده م) ی کری ژ مرو فی تو ره بووی، ئەو گونه ها هه می مرو ف تیدا دپشکدار، کورپی خو یئ تیکانه هه رته دنا ف ره می کچه کا ب نافی مه رییه مایئ دا و وه کی هه می بچویکا هاته سهر دنیایئ و بۆ مرو فته ک، لی پېخه مه تی رزگارکنا مرو فا ژ وی گونه هی ئەو دئی خو گوری مرو فا که ت دا گونه هیئت وان ژ بیه ت (۳). دیسان هنده ک بیروباوه ریئت دی دنا ف فه لا

دا به لافن و فه ره به یته دیارکرن ژ به رکو هه ر ئەون خالیئت سه رپشکیئت وی دینی ژ بسورمانی جودادکه ن، ئەو ژئی ئە فیت هه نی نه.

* بیروباوه ریئت سی خودیئی (عقیده التثلث)، چیدبیت ئەفه بیروباوه ره کا عنتیکه بیت د نیرینا مرو فا دا، ژ به رکو فه لانی دینه کی ئەسمانیه و دینیئت ئەسمانی ب هه بوونا خودییه کی بتنی دبه ریاسن و هه می ژ بۆ فی نارمانجی ده یته هه رتن. هاتیه دیارکرن کو ئەف دیتنا هه نی ل ده سیپکی دنا ف فه لانییدا نه بوویه، به لئی پشتی بوورینا چهنه د چه رخا پشتی به سهر چوونا عیسا یقه و ب هاتنا هنده ک کاودانا ئەف دیتنه به لاف بوو، ئەفه ژئی ژ سه ده می نه مانا که له ک که سا و ژوان مه سیح بخو و چیدبیت گوهورین سه ده م بۆینه فه لانیی که له ک ژ بنیاتیئت خو ژده ستدابن.

فه لانی وه سا ده ته خو یاکرن کو عیسا کورپی خودی یه، ژ به رکو پشکداری د خودایا خودی دا کری و ئەف په یفا هه نی که له ک جارا دپه رتوکا پیروژدا هاتیه دکراندنی دکه ت کو ئەو کورپی خودی یه و دبیژیت (فان الذين يشهدون في السماء هم ثلاثة: الآب، والكلمه، والروح القدس. و هؤلاء الثلاثة هم واحد). (۴). ئەفه ئەو دیتنا سه رپشکه یا دبیته نه وه کهه فیا مه زن دگهل دیتنا دینی بسورمانی.

* عیسا د نیرینا دینی بسورمانی دا

لدویف دیتنا دینی بسورمانی عیسا ژئی وه کی هه می پېغه مېره تی دی، پېغه مېره تی خودی یه و به س، جوداهی بتنی ئەوه، ئەو برییه کا جودا ژ مرو فیت دیتر ژ دایکبوویه، ئەو ژئی بی باب، ئەفه ژئی د نیرینا دینی بسورمانی دا (معجزه) یه و هه ر ئەفه یه خالا سه رپشک کو فه لانی و بسورمانی لسه ر

ژیکناگرن.

بسورمانی دکراندنی ب قورنانی دکه ت، ده می دبیژیت ئەو به نده کی خودی یه نه زیده تر و دبیژیت: (لقد كفر الذين قالوا ان الله هو المسيح ابن مريم) (۵)، دیسان وان باوهری ب وی چهنه تی ژئی هه یه کو عیسا ی نه گو تی ه ملله تی خو ئەز کورپی خودی مه و گو فته ی ل سهر فی چهنه تی دینن و دبیژن قورنان دیده فانه کو عیسا ی ئەف

چهنده نه گو تی ه، وه کی قورنان فه دگیریت (قال المسيح يا بني اسرائيل اغبذوا الله ربي وربكم انه من يشرك بالله فقد حرم الله عليه الجنة) (۶).

هه ر ل دور جوداهیا بیروباوه را، بسورمان ب چ رهنگه کی نه دگهل دیتنا سی خودیئی یا فه لانیی نه و ل باوهری نه کو خودی ب تنی تیکه و ل سهر فی تیکن دبیژن کو قورنانی ئەف چهنده گو تی ه ملله تی ئیسرا ئیلی ده می دبیژیت (لا تقولوا ثلاثة انتهوا خيرا لكم إنما الله إله واحد سبحانه أن يكون له ولد) (۷).

* بوونا عیسا ی د نیرینا دینی فه لانی دا

خش تیدا نینه، ئاخفتنا ل سهر مه سیحی د دیتنا فه لانی دا وه سا یا بسا نا هی نینه، وه کی دیتنا هه ر ئالیه کی دیتر، چنکی جوداهی دنا ف دینی فه لانیی بخودا هه یه، ئانکو هه زرا فه لانیی ل دور مه سیحی ب جوداهیا ئالیا و بوورینا سه رده ما یا جودایه. فه له نه ژادی عیسا ی دزفرینن بۆ که سه کی دبیژنی (یوسفی کورپی یه عقوبتی کورپی مه تان) ی و ئەفی که سی ژئی بۆ چهنه د بابکا دزفریننه سهر (ئیسحاقی کورپی ئیراهیمی کورپی داودی) (۸).

ئینجیل سه ره اتیا بوونا عیسا ی فه دگیریت کو ده یکا وی مه رییه م، خاستیا یوسفی بوو، به ری کو ئەو بۆ خو فه گو هیزیت بۆ وی دیاردبیت کو ئەو ب گیانی پیروژ (روح القدس) یا دو گیانه، له وا وی ل به ر بۆیه کو ب نه په نی به یلیت، لی به لی د ده می وی هزر دفی تیکن دا دکر، مه لانیکه ته کی خودی هاته ده ف و گو تی ((یوسفی کورپی داودی نه ترسه مه رییه مایئ بینه د نا ف مالا خودا ژ به رکو ئەوا ئەو پی بگیانکه تی (روحا پیروژه) و دئی کوره ک هه بیت و نافی وی بکه (یسوع) (۹)، ئەو دی بیته

رزگارکه ری ملله تی خو و دا یا خودی گۆتی
 تمام بیت ل سهر نه زمانی پیغمبه را
 دپهرتوکیت پیروژدا (ها إن العذراء تحبل
 وتلد أبنا ویدعی عما نوئیل ای (الله معنا)
 (۱۰). ده می یوسف ژخه و رابووی نه و کر
 یا مه لائیکه تی ژئی داخا زکری. پشتی عیسا
 ل جهه کی دگۆنتی (بیت اللحم) ژدایک
 بووی، شاه هیروودوسی، هنده ک کس
 هنارته ئورشه لیم دا پسارکه ن کا نه و
 بچویک ژدایک بوویه، ههر نه وه دی بیته
 شاه یه هودیا، نه وان نه ف چه نده پیش
 بیندکر ژ دیتنا ستیره کی کول روژهلای
 ده رکه تیه، نه فه دناف پهرتوکیت که فن
 دا هاتبوو دیارکرن. پشتی شاه هیروودوسی
 نه ف چه نده گوهلئبووی، هه می سه روک
 کاهن کومکرن و پرسار ژوان کر، کانئ
 عیسا ل کیفه ژدایک بوویه، وان ژئی گۆتی ل
 بیتله حم (بیت اللحم) و نه فه دپهرتوکا دا ل
 سهر زاری پیغمبه را هاتیه فه گوهاستن (۱۱).
 ل وی ده می عیسا بووی، ل وی ده فه ری،
 هنده ک شقان هه بوون په زی خوب شه ف
 دچهراند، وان مه لائیکه ته ک ل هه مبه ری
 خو دیت و گه له ک ترسیان، مه لائیکه تی
 گۆته وان (نه ترسن، نه ز یی هاتیم مزگینی
 بده مه هه وه رزگارکه ری هه وه (مسیح) ی
 خودان ژدایک بوویه، نه فه بو هه وه نیشان.
 لی هه ژیه ئاقری پی بده م، کو ههر چار
 پشکیت ئینجیلی ل سهر فنی سه رهاتین
 نه دوه کهه فن. ههروه کی ئینجیلا لوقای
 فه دگپیت ب ته رزه کی دیتره و دبیزیت ((ل
 هه یفا شه شی خودی جبرائیل مه لائیکه
 هنارته باژیری ناسریه بو لای کچه کی
 یا نافنی وی مه ریبه ما ژ مالا داودی،
 مه لائیکه ت چو دژورقه و گۆتی (السلام
 أيتها المنعم عليها الرب معك مبارکه انت
 بين النساء) نه و حیبه تی دمنیت ژفی
 سلافی، مه لائیکه ت دبیزیتی نه ترسه دی
 بوته خو شیه ک ژده ف خودی هییت، تو دی
 ب زارویه کی بتشکه فی و نافنی وی که یه
 (یسوع). مه ریبه می گۆت: نه فه چه وا دی
 چیییت، من چ زه لام نه نیاسینه..؟ مه لائیکه تی
 گۆت: دی گیانی پیروژ بو ته هییت و
 شیائیت خودی نه روحا پیروژ ژ ته بیت و
 دی کورنی خودی بیت (۱۲).

* بوونا عیسا د نیرینا دینی بسورمانی دا
 چریسه ت نینه ژهنده ک ئالیانقه وه کهه فی
 دناقبه را دینیت نه سمانی دا هه بیت، چنکی

وه کی ئاقری پیدهیته کرن، ژیده ری هه میان
 ئیک سه روکانیه، رهنگه گه له ک جوداه ی
 ژئی د هنده ک خالادا هه یه، وه کی بوونا
 عیسا ی نیرینا فه لانی و بسورمانی لسه ر
 دژیکجودانه، بسورمانی ب چ رهنگه کی
 نه ژادی عیسا ی ناده ته خویاکرن ب تنی
 دکراندنی دکه ت ل سهر وی ئیک کی کو نه و
 یی بووی بی باب، نه فه ژئی یا بوویه خالا
 سه رپشکا جوداهیا نیرینا هه ردو دینا.

سه رهاتیا بوونا عیسا ی د دینی بسورمانی
 دا ب فی رهنگی هاتیه فه گوهاستن (ده ما
 مه ریبه ما کچا عمران ی ژدایک بووی به ری
 هنگی نه و ژنالی دایکا وی فه بو
 که نیسی هاتبوو نه ذرکرن، کو به س خزمه تا
 مالا خودی و خودی بکه ت. ل ژیی شه ش
 سالی، نه و چوو یه دناف که نیسی دا، پشتی
 ژیه کی مه زنتر کو ئاقری پی نه هاتیه کرن،
 ئانکو ده ست نیشان نه کریه کانئ شازده
 سالی بوو، یان هه ژده سالی، نه و هاتیه
 خاستن بو که سه کی ب نافنی یوسفی
 دارتراش (۱۳).

ژبه ر باشیا ره وشتی وی و پاقریا وی، مه ریبه م
 د ناف ملله تی ئیسرایلیدا ب (کچا پیروژ)
 یا به ریاس بوو، ههروه کی قورنانی نه ف
 چه نده فه گپرای ((یمریم إن الله صفاک
 وطهرک و صطفک علی نساء العالمین) (۱۴).
 مه ریبه می دفی ژئی دا گه له ک خو ژمرؤفا
 فه ده ر دکر، روژه کی مه لائیکه ته ک ژنالی
 خودی فه ل سهر ته رزی زه لامه کی ل
 ده ف دیاردبیت، نه فه قورنانی ژ زار ده فی
 مه ریبه می فه گوهازتیه کو وی گۆتیه: (إني
 اعوذ بالرحمن منك إن كنت تقيا) (۱۵) (نه ز
 خو بخودی ژ ته دپاریزم هه که تو خودی
 نیاس بی) (۱۶). لدویف گۆتا قورنانی،
 مه لائیکه ت به رسقا وی ب فی رهنگی دده ت)
 إنما انا رسول ربك لاهب لك غلاما زكيا)
 نه ز هنارتی خودی مه دا مزگینیا بوونا
 کوره کی بده مه ته، ل دویف گۆتا قورنانی،
 هه ر د به رده وامیا فه گوهاستن سه رهاتین دا
 مه ریبه م ب حیبه تی فه دبیزیت: دی چاوا
 من کوره ک هه بیت و من چ زه لام نه نیاسینه
 و نه یا شویکری مه و نه ز نه کچه کا
 ده هه من پیسم، مه لائیکه ت دبیزیت: نه فه
 ل دویف چه زا خودی یه و دی هه ر چیییت)
 و ل دویف چه زا خودی نه و ب دوگیان
 دکه فیت وه کی قورنانی دبیزیت (وایدناه
 بروح القدس). ئانکو بی هه بوونا ده سترنا

چ زه لامه کی، نه و ب دوگیان که فیت، دنیرینا
 بسورمانی دا نه فه (معجزه) یه (۱۷).

* ئاریشا مه ریبه می پشتی زاروکیبوونی
 هه رچه نده مه ریبه م ب یا خودی بو
 چه زکری رازیوو، لی ئیکسه ر هزر دو
 ئیک کی دا کر کانئ ملله تی وی دی چ بیژن
 و چاوا به ریخوده نی و وی باش دزانی
 باوه ر ژئی ناکه ن و دی هیته گوه هبارکرن،
 له وا بریار دا ژناف وان ده رکه فیت و لسه ر
 چوونی به رده وامبوو چه تا گه هشتیه قورمی
 داره کا هه شک، نه و یا ب تنی بوو ده می
 عیسا ژدایک بووی، پشتی بوونی به ریخودا
 زاروی خو و هزر د وی چه ندی دا کر،
 کانئ ئیسرایلی دی چاوا سه ره ده ری دگه ل
 که ن، له وا گۆت: خو زی نه ز مریم به ری
 فنی و هه میا نه ز ژبیرکرام) نه فه ژئی هه ر
 وه کی قورنانی ژ زار ده فی وی فه گوهاستی
 (یا لیتنی مت قبل هذا وکنت نسیا منسیا.
 (۱۸) (لئ ده نگه ک هاتی و گۆتی (فَنَادَاهَا
 مِنْ تَحْتِهَا أَلَّا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ
 سَرِيًّا وَهُزِّي إِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ
 عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا) پاشی ئاف ل بن پیت
 وی ده رکه ت و نه و قورمی داری بوو دار
 قه سپ ل هندافی وی و پاشی مه لائیکه تی
 گۆتی هه ر که سی پرسار ژ ته کر به رسقی
 نه ده و هوسا دیارکه تو نه فرؤ یا ب روژی
 و نا ناخفی، له وا رابو قه ستا ملله تی خو
 کر، هه ر ژ جارا ئیک کی ده می دیتی ب چافی
 گوه هبارا تیندایی و ههروه کی قورنانی
 ژ زار ده فی وان فه دگوهیزیت کا چه وا
 گۆنتی (يَا أُحْت هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ
 سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكَ بَغِيًّا). مه ریبه می چ
 به رسقا نه دا و ب نیشانا به ریخودا زاروی
 خو ب رمانا پرساری ژ وی بکه ن، هه می
 مانه حه بیه تی کا دی چاوا زارویه کی نوی
 ژدایک بووی ناخفیت، لی وه کی قورنانی
 دیارکری کو نه و ل سهر چه زا خودی ناخفت
 و گۆتا ئیک کی ژده فی ده رکه تی یا گۆتی نه ز
 به نده یی خودی مه، ههروه کی قورنانی
 ژ زارده فی عیسا ی فه دگوهیزیت (قَالَ إِنِّي
 عَبْدُ اللَّهِ أَنَانِي الْكِتَابِ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا وَجَعَلَنِي
 مُبَارَكًا أَيُّمًا كُنْتُ).

هه ر ل دور فنی چه ندی هه که تیندینه
 نیرینا دینی فه لانی ل دور مه ریبه می، پشتی
 بوونا عیسا ی ب چ رهنگه کی باس نه کریه
 و وه سا دیارکریه کو نه و ملله ته ک بوون ل
 هیفیا بوونا وی بووینه، نه فه ژئی جوداهیه ژ

وی یا قورئانی فہ گواہاستی.

*شیفا دوماہین، شیفا خودایی (العشاء الآخر، العشاء الربانی)

هەردو دین لسهەر دویمایهیا عیساى دژیکجودانه، فەلانی دبیزیت مرنا عیساى و بسورمانی دبیزیت دویمایهیا عیساى، شیفا دوماهیى یا دنافا فەلانییدا گەلەك ناقدار و حەتا نوکە د بیروباوهریت واندا پیروژه، ئەووە یاکو هاتیه ناقدار ب شیفا خودی، بەحسی وی شیفاخارنییه، یا عیساى جارا دویماهیى دگەل هەفالییت خو، نانکو شاگردیت خو (الحواریون) خارى، کو دهیتە گۆتن خارنا هندەك نانی و فەخارنەك بوو و هوسا شلوقه دکەن، کو نان نیشانه که ژبو گیانی عیساى دى بو رزگارکرنا مروفا بیه قوربان و فەخارن ژى نیشانا خوینا وی یا دهیتە رشتنه بو فنى مەرهمى (۱۹). سەرھاتیا شیفا دویماهیكى یا هاتیه فەگواہاستن د هەر چار پشکیت ئینجیلی دا، لى د هەر چارادا وه کینیک نینه و رەنگەكی ژیکجودا هاتیه گۆتن. وه کی ئنجیلا متی فەدگوهیزیت دبیزیت: ل روژا تیکى ژ روژیت روژیکرتنى شاگرد هاتنه دهف يسوعى و پرسىار ژى کر ل کيشه بو ته خارنى بهرههف بکهين دا بخوى..؟ وی ژى بهرسف دا و گۆت: هەرن دەف بیتان کهسى و بیزنى سەيدايى گۆت دویمایهیا من یا نيزیک بووی، ئەو و شاگردیت خو، دى ل دهفته خارنى خو، د راستى دا دى بو وه بيزم تیک ژ وه دى من بدەست دوژمنى فە بهردهت و هەر تیک ژوان گۆت (ئەزم ئەى خودى)؟! (۲۰)

لى وه کی ئنجیلا لوقای فەدگيريت: مەسیح گۆت ئەز گەلەك حەز دکەم فنى خارنى دگەل هەووە بخۆم و ئەز بو هەووە دبیزم کو ئەز نا خۆمەفە تاكو ئەز دگەمە خودیى مەزن و ل دەمى خارن خارى گۆت: ئەفنى بیهن دناف خوفا پارفە بکەن و گۆت ژى: (ئەف خارنە دەستپیکەکا نوییه و خوینا من یا بو هەووە دریزیت و دەستى وی یى دگەل من ل سەر فنى خارنى، ئەووی دى من دەتەف دوژمنى.

لى وه کی متی فەدگوهیزیت: ل وی دەمى يسوع هاتیه دەستەسەرکرن هندەك نان دگەل خوفا بر و گۆت (ئەفە گیانى منە یى کو دهیتە شکاندن ل سەر خاترا وه، دیسا گلاسەك بر و گۆت ئەفە چەرخەكى نوییه ژخوینا من، بزائن هەرگاڤا هوین

فەخۆن دى هزرا من کەن.

هەکه هەر ل دور فنى دهلیقهى تیندهینه دیتنا بسورمانى باس ل فنى مژارى نه هاتیه کرن و چ پویته پى نه کریه و ب تنى خويا دکەت کو تیک ژدویفچوویت عیساى بو ئەو دایهف دوژمیت وی.

*خاچکرنا عیساى دنیرنا دینى فەلانیى دا خاچکرنا عیساى، نانکو (الصلب) ئەو چەفەنگى گەلەكى بهرکەتى ل دەف دویفچوویت دینى مەسیحى ژچەرخەكى بو تیکى دى گەلەگ پویته یى خو هەبوویه و پیروژ هاتیه پاراستن. خاچکرنا عیساى بیافهكى بهرکەتیه و بابەتەكى سەرپشک بوویه گەلەك گەنگەشیت لسهەر چیبووین و جوداهى ئیخسیتییه نیرنا دینا و دیسا ئەفە دبیتە بنیاتى دوى ژ بیروباوهریت دینى فەلانى چنكى لدویف بیروباوهریت وان مەسیح دى وان ب خاچدانى رزگارکەت (۲۱).

وه کی ئنجیلا مرقسى فەدگوهیزیت و سەرھاتیا خاچکرنا عیساى فەدگيريت)) سەعت نهى سپیدى بوو دەمى ئەو ل خاچى دای، کو ئەفە بریارا شاهى یه هودیا بوو و دگەل وی دو دزیکەر ژى ل خاچى دان، لهوا عیساى دگۆت (و احصى مع المجرمين) زیرهفان دگەل دا بوون و ترانیت خو پیدکرن و دگۆتنى پادى خو خلاسکه و ژ خاچى وهره خار و دیسا مەزیت که نیسى ژى یارى پیدکرن و دگۆتن بلا شاهى ئیسرایلیا ژخاچى بهیتە خار دا باوهریى پى بینن. پاشى سەعت دوى نیفرو تارباتیهك بسەر عەردیدا هات و لسەعت سى نیفرو يسوعى ب دەنگەكى بلند گۆت) ألوى ألوى لما شبقتنى) أی (الهی الهى لما ترکتنى - خودى من، خودى من، ته بۆچى ئەز هیلام)، پاشى يسوعى ب دەنگەكى بلند کره هەوار و گیانى خو بدەستفە بەردا و هەر وه کی پەردەكى فەبوو و ژبلنداها ئەسمانا بو عەردى هات و هەمى لەشکەرا ئەف دیمەنه دیت و تیکسەر گۆتن (براستی ئەف مروفا کورى خودى یه) (۲۲).

هەرچار پشکیت ئنجیلی دفةگواہاستنا سەرھاتین دا نەدووەکەفن، دەمى ئنجیلا لوقا فەدگوهیزیت؛ دبیزیت (دەمى تارباتین عەرد گرتى، عیساى کره گازی و گۆت (یا أبى فى یدک استودع روحى) و دەمى لەشکەرا دیمەنى تارباتیا عەردى

دیتى تیکسەر گۆتن (ژراستا ئەف مروفا خودى یه).

فەلە هوسا بەرى خو ددەنه عیساى، کو خودى کورى خو یى هنارتى دا مروفا ژ وی گونەها ئادەمى کرى، یا کو هەمى مروفا تیدا دپشکدار، پاڤزکەت.

خاچکرنا عیساى دنیرنا دینى بسورمانى دا بسورمانى ب چ رەنگا خاچکرنا عیساى دەفگۆتناکەت، بەلکو ئەو ب تەمامى فنى چەندى رەتدکەت و دبیزن عیسا ب چ رەنگا نه هاتیه کوشتن و خاچکرن و بو فنى چەندى دکراندنى ب قورئانى دکەن، هەر وه کی قورئان دبیزیت (وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ)، قورئان وهسا دیاردکەت کو عیسا نەمیه، بەلکی خودى ئەو بلند کریه ئەسمانا ل دەف خو، دیسان جوداهیا دى ئەو دەمى فەلانى ل وی باوهرى بیت عیساى هاتیه خاچکرنا دا مروفا ژ گونەها ئادەمى کرى رزگارکەت. بسورمانى ل وی باوهرى یه کو خودى کهسەكى نایشنیت ژبەر گونەهەکا کهسەكى دى کریت و بسورمانى دیاردکەت کو خودى گەلەكى دلوقانە و کەس دگونەها کەسن دا پشکدار نینه (۲۳).

*ئنجیل د نیرنا دینى فەلانیى دا، ئنجیل تیک ژ پەرتوکیت پیروژیت ئەسمانیه، دیسان ژ وان بیافانە ییت گەنگەشیت مەزن لئک زانا و فەکولینفانا و زەلامیت دینى ژى چیبووین و ئەفنى گینگەشنى سال و زەمان بسەردا هاتینه و چووینه و هەرا بەردەوامە. سەدەما سەرپشکى فنى چەندى ئەو، پتریا جارا پرسىار دهیتە کرن ئەرى ئنجیلی ناساندنەکا نەلف هەیه و راستیا وی چاوانە (۲۴)، هەر ژ پشتى چوونا عیساى ئنجیل ب هەر چار پشکیت خوفا بوویه جهى دویفچووون و پرسىارا، پتریا جارا خش ژى چیبووویه، لى ئەفنى چەندى ب چ رەنگەكى کینج ل دویفچوویت وی نه کریه و چ ژپیروژیا وی کیم نه کریه. ئنجیل دهیتە هژمارتن ریکەك ژ بو نيزیکبوونا ئەسمانا و یا هاتیه فەگواہاستن ژ زار دەفنى چار شاگردیت عیساى، ئەو ژى (یوحنا، لوقا، مرقس، متى) (۲۵).

هەر تیک ژ وان ب رەنگەكى جودا ژینى دى سەرھاتیا عیساى دفةگوهیزیت، پشتى بۆرینا سال و زەمانا ئەف پەرتوکە بو دویفچوویت دینى فەلانیى بوویه دەستورى

خودى و ههتا نه فرۆ دونيا فه لانيى لدويىف دچيت.

هوسا دشين دياركهين كو ننجيل دنيرينا فه لانيى دا گهلهكا جودايه ژ نيرينا بسورمانين، ژ بهركو دنيرينا واندا نهو په يقا خودى به (وه حى) بو چار شاگرديت عيساي هاتيه هنارتن و وان ژى ل دويىف حهزا خودى يا نقيسى، ديسان گهلهك په بيكيت دى دناف قى په رتوكى دا هه نه بوينه پشكهك ژقى په رتوكى، بيخش نهو گهلهك دژى وى ديتنا بسورمانانه، ده مى ديژن؛ ده ستكارى يا د ننجيلى دا هاتيه كرن (ته حريف كرن)، نانكو نه نهو يا بو عيساي هاتى. بو پشته قانيكرا ديتنا خو بسورمان ديژن، ننجيل ل سه رده مى قهيسه رى به لاف بوويه و ژ قودسى چوويه نه تاكيا و نه سكه نده رى و ژ نه فريقيا بو نه سينا، نه فه ژى دسه ر وى چه نديرا كو قهيسه رى گهلهك دوژمنيا وان دكر ونه ده يلا گازيا خو به لافكه ن و گهلهك ژدويىفچويىت وان كوشتينه و پتر ژهزار فه ل ل بن نه زيه تدانى مرينه، به لى بيروباوه ريت خونه هيلايينه.

خودى نهو هه ر چار ژيگرتينه و برينه نه سمانا لNK خو و دانايينه لايى خو يى راستى و پاشى هاتينه دونياى و ده ست ب نقيسنا ننجيلى كرىه و خودى دگه ل وان بوو. ننجيل به رى به يته نقيسن په رتوكا ملله ته كى بو به رى بيته يا كه سه كى، ديسا ژبو گوتنا خو گروقه كى دى دنين ديژن: هه بوونا گهلهك ننجيلا و ژنده را ب چاف هاتينه ديت نهو كرىاريت وان نقيسين وه سا ژ ناخفتنيىت فه لا ديارديت كو ننجيل په يقا خودييه بو چار كه سا و هه ر خودى

ژى خاستيه بنقيسن (٢٦).

ننجيل دنيرينا دينى بسورمانين دا

ننجيل نيكه ژ مه زترين سى په بيكيت نه سمانى بو مروفا (ته ورات، ننجيل، قورنان) هاتينه هنارتن و نيكه ژ وان په رتوكا يىت گهلهك دويىفچويىت خو هه ين. چريسه ت نينه هه كه نه وه كه هفى ل ديتنا بسورمانين دگه ل فه لانيى ل سه ر قى په رتوكى هه ييت، بسورمانى د دانه نياسينا ننجيلى دا پشتا خو ب قورنانى گه رمدكه ت و ديسا فه كولينقا نيت بسورمانى ديژن كو نه وه كه هفى هه يه دناقه را گوتنيىت هه ر چار پشكيت ننجيلى دا، نه فه ژى جهى خشيه ژ بهركو دقيىت گوتنا خودى نيك بيت و ب نيك رهنگ و بى ده ستكاريا مروفا بيت.

نانكو نيرينا بسورمانين بو ننجيلى نه وه، كو په رتوكه كه ب بو رينا ده مى ژناليى مروفا فه ده ستكارى (تحريف) تيدا هاتيه كرن، ل دويىف به رژه وه نديىت خو، نه نهو گوتن يىت خودى بريىا (وه حى) بو عيساي پيغه مبه ر هنارتين. نه فه ديبته جهى گهنگه شه كا مه زن دناقه را هه ردو ديانه تادا. بسورمانى ژبو گوتنا خو پشتا خو ب قورنانى گه رمدكه ت و بو پشتراستكرنا

نيرينا خو گهلهك گروفا دنيىت و هه ر ژبو قى نيكى نهو سى خاليىت سه ريشك ددانيت (٢٧) كو بو دنبه جهى خشى ننجيل په يقا خودى بيت و بى ده ستكاريا مروفا بيت، ژ وان: _ نيكانه يا خودى (الوحدانيه للذات اللالهيه)

_ پيغه مبه ريا محمدى (نبوة محمد)

_ عيسا نه هاتيه خاچدان (عدم الصلب)

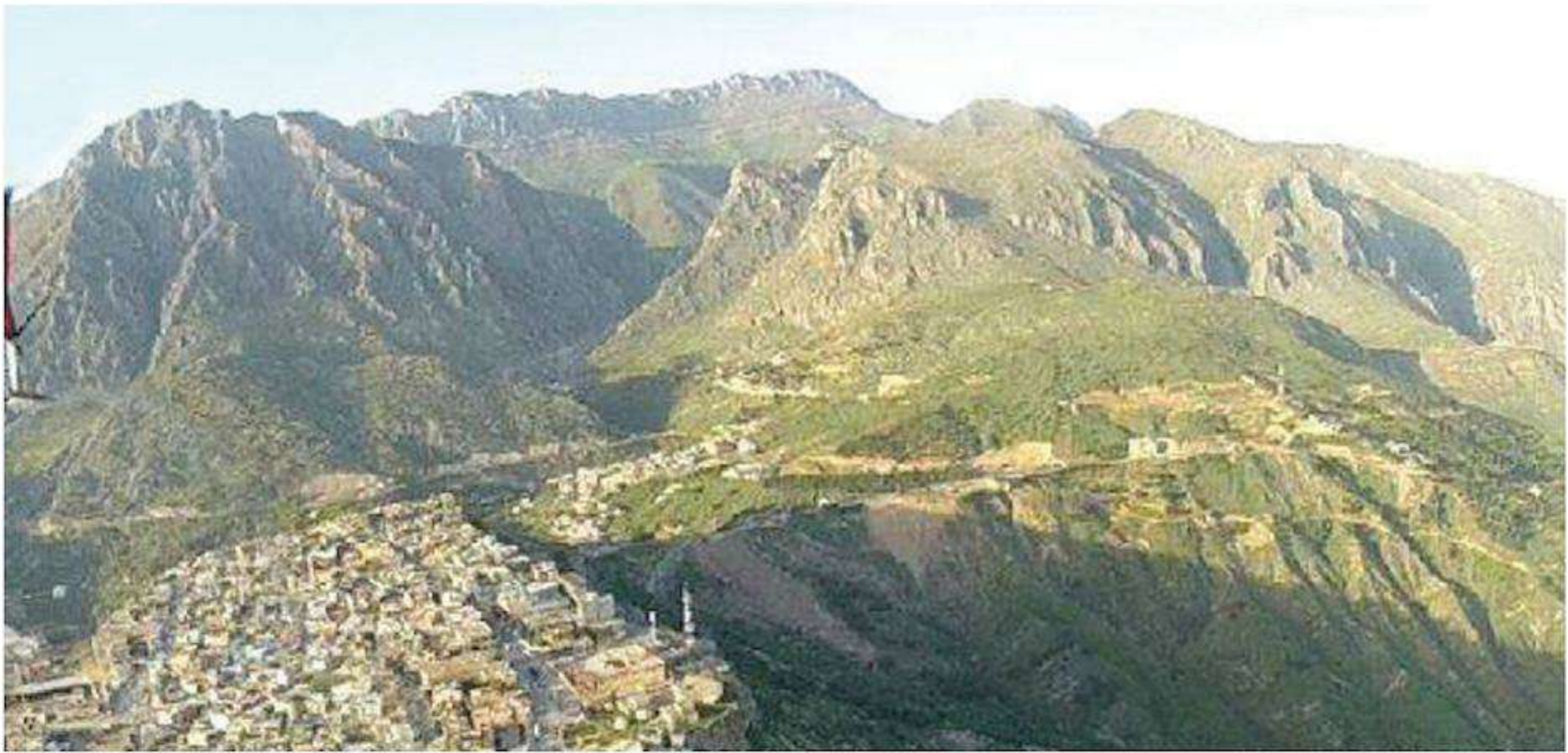
ديسا بسورمانى دده ته دياركرن كو وى ده مى ننجيل بو عيساي هاتى ژ به ر كاودانيت نه خو شيت هينگى نه هاتبوو نقيسين، گهلهك ژوان كه سا يىت ننجيل ژ بهركى شه هيدبوون و هه ر نهو ترس ل ده ف دويىفچويىت فه لانيى ببوو خاله كا سه ريشكا وه ليتدكر ب چ رهنگا نه دوپريان وان گوتنا دماليت خو دا هه لگرن.

ديسا خالا ديتر يا بسورمانى ل به ر چاف ددانيت ديارنه كرنا هاتنا پيغه مبه ركه كى پشتى عيساي ب نافي (احمد) كو قورنانى نافرې ب وى نيكى دا نه فه چه نده د ننجيلى دا هاتيه و خالا دويماهيى كو دويىفچويىت دينى بسورمانى دياردكه ن كو بوويه سه ده م خشا خاچدانا عيسايه، وان باوه رى ب قى نيكى نينه، چنكى قورنان دياردكه ت خودى نهو بلندكريه نه سمانا.

هه ر نه فه بوينه خاليىت سه ريشكيت ژيگجودا هيا بيروه زرا دناقه را دويىفچويىت هه ردو دينا دا، ديسا هه ر نه فه بوينه جهى خشى ل ده ف مروفا و نه چاركرين ل راستيى بگه رن، به لى هه تا نوكه هه ر نيك ژدويىفچويىت قان دينا بيروباوه ريت خو پاراستينه و ده فگوتنى ب دينى دى ناكه ت.

ژيډه ر:	٧-هه ر نهو سوره ت	١٢-ننجيلا لوقاى.	٢٠-ننجيلا متى: ١٢_١٣
١-ويل ديوران: قصه الحضارات ج ٢ ص ١٢١.	٨-وه كى ننجيلا لوقا فه دگو هيزيت	١٣-عصمت هاشم حسين: قصص الانبياء، دهوك، ص ١٧.	٢١-احمد شبلې ژيډه رى به رى، ص ٤٨
٢-احمد ديدات: مسيح فى الايسلام، ترجمه محمد مختار: قاهيره، ص ٢٨.	٩-يسوع: ب ته رزى عه ره بيه بو نافي عبرى رامانا وى خودى دى روفاركه ت ين هاتيه وه رگرتن ژ په يقا يونانى (يسوس) نه ف ناهه دناف فه لانيى بو عيساي هاتيه.	١٤-قورنانا پيروژ: سوره تا ال عمران نايه تا ٤٢	٢٢-ننجيلا مرقسى، ص ٧٨
٣-احمد شبلې: مقارنه الاديان، ج ٢، المسيحيه، ١٩٩٨، ص ١٧.	١٠-دار الثقافه: حياه والتعاليم ومعجزات السيد المسيح من ولادته حتى صعوده، مصر ٢٠٠٦، ص ٤.	١٥-هه ر نهو سوره ت	٢٣-محمد على حمايه: التجسيد والصلب بين الحقيقه و الافتراء .
٤-په رتوكا پيروژ: ناما يوحنا يا نيكى، ص ٥٧.	١١-ننجيلا متى.	١٦-نيسماعيل سگيرى ته فسيرا ژيان، ال عمران	٢٤-احمد شبلې: مقارنه الاديان انجيل دپراسه وتحلل، ص ٥
٥-قورنانا پيروژ، سوره تا مائده: ٧٢		١٧-احمد شبلې: ژيډه رى به رى	٢٥-په رتوكا پيروژ
٦-هه ر نهو سوره ت		١٨-قورنانا پيروژ سوره تا مريم: ٢٣	٢٦-هه ر نهو ژيډه ر
		١٩-احمد شبلې ژيډه رى به رى: ص ٦٤	٢٧-محمد على قطب: نصرات فى انجيل برنا ص ٦

كونگرى ئاشووريا ل سهرى ئاميدى

ل سالا ۱۹۳۲ئى

نئيسين: لورنس نادر

تەرجەمەكەرن: كۆفان ئىحسان

ئاشوورى ئىك ژ مله تىت كه فنىت دنيايى نه، دگه ل قوليت ملله تىت سامى دهينه هژمارتن(۱)، دهوله تا ئاشوورى ل هزارا سين بهرى زايىنى هاتبوو خه بتاندىن، تخويىت وئ ژ سوريانى و پتريا وهلاتى فينيقيا ئەفا دكهفته سهر به حرا ناهه راست فه دگرتن. ژلايى ژوريقه تخويىت وئ دگه هشتنه وهلاتى ئەرمينيا، ژلايى ژوريقه دگه هشتنه كه نداقنى عه ربه با، ژلايى روژ نافيقه دگه هشته وهلاتى مسرى، وهلاتى ئيلاميا ژى روژه لاتى وئ بوو(۲). هه تاكو دهوله تا وان ل سالا (۶۱۲ ب.زا) ل سهر دهستىن په مانا ميديا و بابليا هاتيه هه رفاندىن. ئاشوورى ئىك ژ وان ملله تا بوون هه ر زوى باوه رى ب مه سىحى ئىناى، ئەفه ژى هه ر ل دهستىنكا چه رخن ئىكى زايىنى بوو(۳)، ب رهنكه كى ته فايى ئاشوورى دناف دهوله تا ئوسمانى و صفه وى دا دژيان، دناف تركيا دا ل ده فهرىت ديار به كرى و نه صيبىنى و ميردينى و خه ربوتى و بتلىسى و هه كارى و قارسى و وانى و تورعابدىنى دژيان، هه ر ديسافه ل ره خى ژوريى وهلاتى جوتكىروبارا و ره خى ژوريى روژه لاتى سوريى دژيان،

به لى ل ئىرانى ل ده فه را ئەزه رىبجانا ئىرانى و باژىرى ئورمىيى و خوى و ديلمانى و سه ماسى و ديركاورى و ميركاورى و ته هرانى و ته بريزى و گه له ك جهيت دى دژيان(۴). ئاشوورى ل سهر دهستىن دهوله تا ئوسمانى هه فرويشى زوم و كوته كىيى بوون، نه خاسمه ل نىفا دويى يا چه رخن نازدى و دهستىنكا چه رخن بيستى، ل زه مانى سولتان عه بدله ميدى دويى (۱۸۷۶_۱۹۰۹زا) (۵) و جه ماعه تىت ئىتحاد و ته ره قى (۱۹۰۹_۱۹۱۸زا)(۶)، پشتى هينگى به ر ب ئىرائىقه چوون، وه كى مشه ختبووى چوونه دناف ئىرانى دا، ل ويىرى ژى ل سهر دهستىن حكومه تا قاجارى و عه شيره تىت كوردا هاتنه ئىشاندىن، هه تا شه رى دنيايى يى ئىكى دهستىنكى(۷)، ل ده مى شه رى ئاشوورى ل سهر دهستىن ئوسمانيا هه فرويشى ده رده سه رى بوون، ئەوا كو دىژنى (كۆمكوژيا سىفو)(۸)، پاشى هاتنه دناف ئىراقى دا و ئنگليزا بو وان خيغه تگه ه ل به عقوبه ل سالا (۱۹۱۸زا) دروستكرن، پاشى گه هشتنه دناف خيغه تگه هيت خو دا و هژمارا وان پىنجى هزار كوچه ر بوون، ژ

وان پازده هزار ئەرمه نى بوون يىت دى ژى ئاشوورى بوون(۹). ل سالا ۱۹۱۸ ئنگليزا بو مه ره ميىت خو هه فالبه نديه ك دگه ل ئاشووريا كر، به رامبه رى قى چه ندى گه له ك سوز دانه ئاشووريا كو ئەوان ل جه نى وان يى ره سه ن ل ژىريا تركيا و ژوريى ئىراقى جهواركه ن، به لى ئەف هه فالبه نديه دناف كونگره و په مانا دا بتنى حبرى ل سهر كاغه زى بوو، هه تاكو حكومه تا برىتانى برىاردى كو وئ ئيه تا هه ي ئىراقى بكه ته دناف جقاتا گه لان دا (۱۰). ديسافه برىتانىا رىنجه كا مه زن بر هه تا شيايى په مانا سالا ۱۹۳۰زا دناقه را ئىراق و برىتانىا دا گرئده ت، پويته كى نه مازهى پى دا چنكى دهسته لات و چه كدارىت ئنگليزا ل ئىراقى دپارىزىت، ديسافه دى ئىراق بيته ئىخسرى هيقى و ئارمانجىت وان، ژبه ر قى چه ندى برىتانىا دديت كو باشته ر چ دوبره كى دناقه را وئ و ئىراقى دا نه مينن، ل سهر قى چه ندى يا رژدبوو كو ئەف سياسه ته دى سه متا ئارمانجىت وئ دپارىزىت، سه ره ده رىا ئنگليزا دگه ل كىمينه يا بتنى وه ختى گه ف ل سهر

به‌رژوه‌ندیی و ئی ل ئیراقی هه‌بان ئه‌و کیمینه دلغاندن، هندهک ژ فان کیمینا هه‌ر ل هیقی بوون کو بریتانیا سۆزیت خو دگه‌ل بجهینیت، نه‌خاسمه‌ کو حکم ئی زانی وه‌رگرن، به‌لئ بیه‌یقی بوون ده‌می ئاگه‌ه ژ ناخفتنیت حکومه‌تا بریتانی بووین کو و ئی ئیه‌تا هه‌ی ئیراقی بکه‌ته‌ دنای جقاتا گه‌لان دا ل سالا ۱۹۳۲ئی، قئ چهندی ژی که‌ریت ئاشووریا گه‌له‌ک فه‌کرن(۱۱).

ل هه‌یقا ئادارا سالا ۱۹۳۲ئی مارئیشا شمعون دنای نغینیت خو دا ل به‌غدا گه‌له‌کی نه‌ساخت بوو، حکومه‌تا بریتانی ب و ئی چهندی گونه‌هبارکر کو دنای هیزیت لیقییت ئاشووری دا ده‌یت و دچیت(۱۲) دا وان پشته‌ریکه‌ت، د راستی دا سه‌رکیش و که‌نکه‌نه و نینه‌ریت ئاشووریا وی وه‌ختی بریار دابوو بزاقا دوپاهیی بکه‌ن دا حه‌ق و ئیمناهیئا ئاشووریا ب پاریزن، ئه‌فه‌ ژی به‌ده‌لی وان سۆزا ئه‌ویت بریتانیا داینئ، هه‌ر د وی وه‌ختی دا هیزیت لیقی ییت ئاشووریا تخوییت ئیراقی و بنگه‌هیت له‌شکه‌ری ییت ئنگلیزا ل ئیراقی د پاراستن، کوپیت قئ هیژی ب و ئی چهندی د حه‌سیان هه‌که‌هاتوو ئینتداب ل سه‌ر ئیراقی نه‌ما دی گه‌ف ل سه‌ر وان و مالبات و که‌سوکاریت وان هه‌بن(۱۳).

ل به‌رامبه‌ری قئ چهندی مارشمعون و دوپه‌لانکی و ئی ئه‌ف بزاقه‌ ب تشته‌کن چنه‌ دیت، هه‌می بزاق کرن دا ئیراق نه‌چیته‌ دنای جقاتا گه‌لان دا و خو‌سه‌ر نه‌بیت، به‌لئ ل قیری ره‌قی و دژواری پیتر لیها، نافه‌رؤکا پیلانا وان ئه‌و بوو کو ئه‌و زابت و له‌شکه‌ریت ئاشووری ئه‌ویت دنای هیزا لیقی دا ده‌ست ژ شوئی خو به‌رده‌ن بو و ئی چهندی دیارکه‌ن کو ئه‌و ژی یئ دگه‌ل مارشمعونی(۱۴).

پشتی بنگه‌هئ هیزیت لیقی ژ میسلئ بو هندسئ ل به‌غدا هاتیه‌ فه‌گوهاستن، داودی بابئ مارشمعونی ژی دگه‌ل خو بره‌ ویری، سرما خانم(۱۵) هاته‌ به‌غدا، چوو مالا براین خو، داخاز ژ دانیال مه‌لک ئسماعیلی کر کو زابته‌کی که‌فنی فه‌وجا لیقی یا سین بوو ئه‌فا بو به‌غدا هاتیه‌ فه‌گوهاستن، داخاز ژ کر کو هه‌می زابتیت فه‌وجئ ب ره‌نگه‌کی نه‌په‌نی بینیت و ئه‌و زابت داخازی ژ ده‌سته‌لاتا بریتانی بکه‌ن کو خلمه‌تا خو دنای هیزیت لیقی دا ب دوپاهیی بینن،

بو و ئی چهندی ئاشووری ده‌رگه‌هه‌کی دی بو خو بینن کو دی کونگره‌کی ل سه‌ری(۱۶) ئامیدیئ (۱۷) گریده‌ن.

پشتی ئاشووری تیگه‌هشتین کو ئنگلیز سۆزیت خو بجه‌ناینن، ل روژا ئیکی خزیرانا سالا ۱۹۳۲ئی هیزیت لیقی راگه‌هاندن کو هاتنه‌هه‌لکرن، ئه‌فه‌ ژی وه‌کی نه‌پازیوونه‌ک به‌رامبه‌ری په‌مانا ئیراقی- ئنگلیزی بوو، ئه‌ف چهنده‌ ژی ب دلئ ئنگلیزا نه‌بوو، فره‌نسیس هیمفریزی(۱۸) په‌ییک و برقیه‌ بو مارشمعونی قریکرن، ژی داخاز کر کو له‌شکه‌ر و زابتیت ئاشووریا بزقرنه‌ جه‌یت خو فه‌، سۆز ژی دا کو یا ژ وی به‌یت دی هاریکاریا ئاشووریا که‌تن، ژ وان ژی کو دی د جقاتا گه‌لان دا به‌ره‌قانیئ ژ ئاشووریا که‌تن، بژلی کو دی چاره‌یه‌کی بو ده‌هه‌را هه‌کاری بینیت و ناهیلیت که‌تییت له‌شکه‌ری ییت ئاشووریا کیمبن(۱۹).

هه‌ر د وی وه‌ختی دا مارشمعون و مه‌تا خو سرما خانم ل سه‌ری ئامیدیئ ل ئیزیک له‌شکه‌رگه‌ها ئنگلیزا هافینا خو د بوواند، هیزیت لیقی ییت ئاشووریا زیره‌قانیئا و ئی له‌شکه‌رگه‌هئ دکر(۲۰)، مارشمعونی و مه‌تا وی سرما خانم داخاز ژ سه‌رؤکنه‌شیره‌ت و زه‌لامیت دینی ییت ئاشووریا کر کو ل سه‌ری ئامیدیئ کو مئه‌بن، د راستی دا ئه‌و که‌س ل دوپف داخازیئ هاتن و کونگره‌ ل سه‌ری ئامیدیئ هاته‌ گریدان، د کو مبونئ دا هه‌می ل سه‌ر (په‌مانا نشتمانی و مله‌تینی) رازیوون، کو هه‌می ئاشووریا ب خو فه‌ دگریت(۲۱)، ل روژا ۱۶/خزیرانا/۱۹۳۲ئی کونگره‌ ل سه‌ری ئامیدیئ هاته‌ گریدان. ئه‌و که‌سیت پشکداری تیدا کری:

۱. په‌تريک مارئیشا شمعون و مه‌تا خو سرما خانم.
  ۲. مه‌تران یوسف خانیشو کو مه‌ترانی شه‌مزینا بوو.
  ۳. ئه‌سقه‌ف زه‌یا سه‌رکیس.
  ۴. ئه‌سقه‌ف ماریونالاها ئه‌سقه‌فی به‌رواریا.
  ۵. مه‌لک خوشابا مه‌لک ئسماعیل.
  ۶. مه‌لک زه‌یا مه‌لک خوشابا.
  ۷. یاقو مه‌لک ئسماعیل، کو ژ پیش بابئ خو فه‌ مه‌لک ئسماعیلی هاتبوو.
  ۸. مه‌لک یاقو ئه‌لتخومی.
  ۹. صادق شمعونیا(۲۲).
- د وی کونگره‌ی دا چهند داخازه‌ک ژ لیژنا ئنتدابی و جقاتا گه‌لان کرن، سه‌ریزنگی وان ژی ئه‌فه‌نه‌:
۱. ده‌فگوتی (اعتراف) ب ئاشووریا به‌یته‌ کرن کو مله‌ته‌کن نه‌ک کیمینه‌کا دینی نه‌ ل ئیراقی دژین.
  ۲. دقیت ده‌فه‌ریت وان ل سه‌ر تخوییت ئیراقی و ترکیا بو به‌ینه‌ فه‌گه‌راندن، هه‌که‌ ئه‌فه‌ نه‌هیته‌ کرن دقیت وه‌لاته‌ک بو ئاشووریا به‌یته‌ دیتن کو هه‌می ئاشووریت ئیراقی و ده‌رفه‌ لی بنه‌جه‌بن، کو ل ده‌وکئ و ئاکری و زاخو و ئامیدیئ بیت، نافه‌ندا و ئی ژی ده‌وکئ بیت، ل بن ریقه‌به‌ریا موته‌صه‌رفه‌کی عه‌ره‌ب و شیرتکاره‌کی ئنگلیز دا بیت.
  ۳. ملکیه‌تا ئه‌ردی دی ل دوپف سه‌نه‌دیت فه‌رمی هیته‌ دان.
  ۴. دقیت جه‌ه‌کی بلند د حکومه‌تا ئیراقی دا بده‌نه‌ مارشمعونی و ده‌فگوتی ب هه‌ردو ده‌سته‌لاتیت وی ییت دینی و وه‌ختی ل

بشي تيزوبه رگيزي حكومه تا بریتانی داخاز و نارمانجیت ناشووريا د کۆمبوونا جقاتا گه لان دا بیهیسی کرن، کو نه و ژي وه لاته کی نه مازه یی بو وان درستکته.

نیرین: نهف گوتاره د گوڤارا (نجم بیث نهرین) دا بهرپه ری (۱۱۰-۱۱۶) دا هژمارا (۸۲-۸۳) هاتیه به لافکر، ژبه رکو مژاره کا گریډای ده فه را نامیدی یه مه ته رجومه کریه هه که نه مه ب خو ژي نیرین و تینی یی ل سهر نا فه روکا وی ههین، نه خاسمه نه وا گریډای ده ولته تا ناشووريا و ناسورییت ده فه ری (ترجمان).

و دانوستاندنییت جنیفی دا حازر بن، زیده باری کو دیتنا ناشووريا ل سهر فی مژاری هه لیخن. پشتی دویقه لانکییت وی هاریکاری وی یا ماددی کری ل روژا ۱۰/ نیلونا/۱۹۳۲زا مارشمعون بهر ب جنیفیقه چوو (۲۴).

ل روژا ۳/ چریا نیکی/۱۹۳۲ی ئیراق چوو دناف جقاتا گه لان دا، مارشمعون ژي نه شیا وان داخازیا نه وییت داینه جقاتا گه لان بجهینیت، ل روژا ۵/ کانوینا مه زن/ ۱۹۳۲ ده ستقلا ژ جنیفی زقیری، وه ختی ئیراق چوو به دناف جقاتا گه لان دا گه له ک ب دلی ناشووريا نه بوو.

سهر ناشووريا بهیته کرن.

۵. دقیت ناشووريا نینه رهک دجقاتا نینه ریٹ ئیراقی دا هه بیته.

۶. خلمه تیت ساخلمه یی بو ناشووريا بهیته پیشکیشکر، نه و ژي بریکا ئافا کرنا خهسته کی ل دهوکی و بنگه هیته ساخلمه یی ل گوندیت ناشووريا بهیته فه کرن.

۷. خاندنگه هه بو ناشووريا ب نه زمانی وان بهیته فه کرن و نه زمانی عه ره یی ژي بهیته خاندن.

۸. معاش بو فه شا بهیته مه زاختن

۹. نه و چه کی ناشووريا هه یی ژي نه هیته وه رگرتن (۲۳).

سیر فره نسیس همفریزی چه ند په یکه ک بو په تریک مارشمعونی هنارتن دا وی رازیکه ت کو له شکه ری ناشووريا ژ بریارا خو لیقه بیته، دیسافه داخازییت ناشووريا بگه هینیه حکومتا ئیراقی. د وی وه ختی دا په تریکی گفاشتن ل سهر وان هیزا کر نه فه ژي ل دویف داخازیا بالویزی ئنگلیزا بوو کو د خلمه تا له شکه ری دا بو ده می شه ش هه یفا به رده وام بن، هه تا کو جقاتا گه لان سه حدکه ته داخازییت وان.

وه ختی دانوستاندن ل سهر مژارا ئیراقی ل جقاتا گه لان نیزیک بووی، مارشمعونی گوته تاگریت خو دقیت هوین د روینشتن

۱۶. سه ری نامیدی مه ره م پی نه و جهی ل هنداقی نامیدی یه بو ره ختی ژوری.

۱۷. یوسف ملک خوشابا، حقیقه الاحداث الاشوریة المعاصرة، (بغداد: ۲۰۰۰)، ص ۱۵۱.

۱۸. سه حکه مالپه ری دکتور ئیراهیم نه عه لاف.

۱۹. بارمتی، المصدرا السابق، ص ۱۳۶.

۲۰. یوسف ملک خوشابا، المصدرا السابق، ص ۱۵۲.

۲۱. کلیر و بیل یعقوب، المصدرا السابق، ص ص ۲۴۸-۲۴۹.

۲۲. یعقوب ملک اسماعیل، الاشورین و الحربان العالمیان، (طهران: ۱۹۶۴)، ص ص ۲۰۹-۲۱۳.

یوسف ملک خوشابا، المصدرا السابق، ص ۱۵۴.

۲۳. یعقوب ملک اسماعیل، المصدرا نفسه، ص ص ۲۱۰-۲۱۱. یوسف ملک خوشابا، المصدرا السابق، ص ص ۱۵۴-۱۵۵.

۲۴. القیسی، المصدرا السابق، ص ۷۳.

۱۳۰۰۴۴۰۰۱۶۲۰۴ سیر عبدالخالق اسماعیل یحیی...الدار یا بنه رهت کافی ماس (بغداد: ۲۰۱۱)، ص ۳۰ وما بعدها.

المعاصر ۱۸۱۵-۱۹۱۹، (د.م: ۲۰۰۰)، ص ۲۴۹ وما بعدها.

۸. دا پیتر ل سهر کۆمکوژیا سیفو یان کۆمکوژیا ناشووريا بزانی، سه حکه: <http://ar.wikipedia.org/wiki>

۹. ریاض رشید ناجی الحیدری، الاثوریون فی العراق ۱۹۱۸-۱۹۳۶، (قاهره: ۱۹۷۷)، ص ۹۳.

۱۰. عبدالوهاب الکیالی، المصدرا السابق، ج ۳، ص ۱۱۲.

۱۱. الحیدری، المصدرا السابق، ص ۲۵۵.

۱۲. کیلبرت براون، المصدرا السابق، ص ۴۳ وما بعدها.

۱۳. مؤلف مجهول، ماسا الاشورین، ت: شموتیل بیت شموتیل، (دهوک: ۲۰۰۷)، ص ص ۱۳۰-۱۳۱.

۱۴. ماتقیف، المصدرا السابق، ص ص ۶۸-۶۹.

۱۵. کلیر ویل یعقوب، سورما خانم ۱۸۸۳-۱۹۷۵، السیده الکلدو اشوریه فی قلب العصار المدمر الذي اجتاح بلاد ما بین نهرین، ت: نافع توسا، (بغداد: ۲۰۱۱)، ص ۳۰ وما بعدها.

دهه من

۱. قسطنطین بیتروفیچ ماتقیف بارمتی، الاشورین و مسالة الاشوریة فی العصر الحدیث، ت: ح.د.ا، (دمشق: ۱۹۸۹)، ص ۱۵.

۲. عبدالرزاق الحسینی، تاریخ العراق العراق السیاسی الحدیث، ج ۱، (بیروت: ۲۰۰۸)، ص ۲۳.

۳. عبدالمجیب حسیب القیسی، تاریخ السیاسی و العسکری للاثورین فی العراق (۱۹۲۱-۱۹۹۹)، (بیروت: ۲۰۰۴)، ص ص ۳-۴.

۴. بو پیتر پیزانینا سه حکه: ماتقیف، المصدرا السابق، ص ۳۷ و ما بعدها.

۵. سولتان عبدالحمیدی دوی (۱۸۷۶-۱۹۰۹) بو پیتر پیزانینا سه حکه: مذکرات عائشه عثمان اوغلی، والدی سلطان عبدالحمید الثانی، ت: صالح سعداوی صالح، (عمان: ۱۹۹۱)، ص ۱۱ وما بعدها.

۶. الاتحاد و ترقی (۱۹۰۹-۱۹۱۸) تینده: عبدالوهاب الکیالی، الموسوعة السیاسیة، ج ۲، (بیروت: د.ز)، ص ص ۸۱-۸۲.

۷. عمر عبدالعزیز عمر، تاریخ اوربا الحدیث و

هه لشکافتنه ک ل سهر دیرا پیپه رخا یا دیرۆکی

سامی ریکانی

موختاری گوندی ناڤهاتی بو مه به حسنی چیرۆکا گوندی ب فی رهنگی فهگیرا و گوټ: نه فه گوندهکی فهلا بوو و کیم کهس لی دناکنجی بوون، هه ر ژ کهڤندا نه گه ر د گوندهکی دا کیم کهس لی هه بانه هه ردهم ژنالیی چهند کهسه کان فه کوتهکی لی دهاته کرن، دهاته تالانکرن. لهوا کهسه ک ژوان کو دبیزن ناڤی وی (به رخۆ) بوو، گوند ژی ب فی ناڤی هاتی هه ناسین نانکو (به رپی به رخۆی)، یا هاتی هه سفکرکرن بو (پیپه رخا) هنده ک ژی دبیزن ژبه رکو گه له ک په ز و بز و به رخ لی دهاته بخۆدانکرن، لهوا دگۆتنی (پی به رخا)، نانکو به ر پی به رخا. ده می به رخۆی هه وارپیټ خۆ دبرنه بهر خه لکی ده فه ری و کهس دهه وارپی نه دچوو، نه بووو قه ستا گوندی

چولکرن و نه هاتی هه ناڤه دانکرن و خه لکی گوندی ل دیره لوك و شیلادزی خۆجه بووینه .

دیرۆکا ناڤا کرنا گوندی:

یا خۆیا هه کو به ری دینن ئیسلاما پیروژ بهیټن و به لاف بیټن، دینن مه سیحی و جو هییان هه بوو، پشتی کو په ییکا ئیسلامی هاتی، نه خاسمه د روژه لاتا ناڤیندا، کو کوردستانی ژی ب خۆفه دگریټن، باوه ری ب فی دینن پیروز ئینا و بوسلمان بوون و ریژه یا هه ری مه زنا کوردستانی ژی بوسلمان بوو. گوندی (پیپه رخا) ژی به ری ئیسلامی گونده کی فهلا بوو. به لی پشتی بوورینا ده می خه لکی وی گوندی ژی بووینه بوسلمان. پشتی کو مه دویشچوونه کا هویر بو فی چیری کری، ئیک ژ دانعه مر و

جوگرافیا گوندی پیپه رخا:

پیپه رخا ئیک ژگوندیټ که فناریټ سهر ب نه شیره تا ریکانه و دکه فیه دناڤه را گوندیټ (چم جوی، ریټجبراخه، شاجا، دهیکا روژناڤا، سیته) و ههروه سا دکه فیه سهری گره کی ل هندافی رویاریټ مارکی و ژگوندیټ دیم دهیته هژمارتن و خۆدان جهه کی به رفه هه و دان و دکاکیت پایزی و هاقینی لی دهاته چانندن و ههروه سا پویته یه کی باش ب ره زیټ تری دکر و بخۆدانکرن ته رش و ته والی، ل دویت نامارا ته قایی یا کومارا ئیراقی سالا ۱۹۷۷ هژمارا ناکنجیټ گوندی (۱۶۳) کهس بوون، کو هینگی سهر ب ناحیا ئیره ریکانڤه بوو دریزبه ندا (۲۸) یدا بوو د کیومینتیټ فرمی دا (۱). ل ۱۹۸۸ ئی هه تا کو نوکه هاتی هه

به رشكهفتن كر كو نهوژى ئىك ژگونديت رىكان بوو.

نهو بوو دو كهسا ل وى گوندى ب نافتيت (شيخ سىت و پحه مه د نالى) دههوارا وى هاتن و پشتى شهپهكى دگهل وان تالانكرىيا شيان ژ خهلكى گوندى دوپربىخن، ئىدى ژبن زولما وان قورتال بوو، نهو بوو (بهرخوى) گوند ل خو و وان ههردوكان ب نيقيكر، بوونه خهلكى گوندى و ههتا نوكه زى رهفشتا وان ههردوكان ياماي، بهلى پشتى چهند سالهكان (بهرخو) ژ گوندى چوو ههتا نوكه نزانن كا رهفشتا وى ل كيئه نه و بهر ب كيئه چووينه؟ ههروهسا نافهاتى بو مه دادياركرن كو نهفه نهه بابنه نهو هاتينه دقى گوندى دا و نهو دپر هه ر يا ئافابوو(۱).

ل بن زولما (ساسانيان) بوون، تهرش و تهواليت خو دكرنه د دپريت وانقه و نهخوشى بو چيدكرن، لهوا نهچاردبوون دهركههيت دپريت خو بچويك چيدكرن، داکو نهشين تهوالا بکه نه تيقه. دپرا پتپهرخا زى ب نهاندازهيه كا پيشكهفتى و بهريت (بازى) و (كسلن) هاتيه ئافاكرن، ژ (ئىك) ژور و (ئىك) ناف ليوانك ياهاتيه چيكرن، كو ژورا وى نيزيكى (م۴) يا دريژه و (م۳) پييان يا فرههه، (ئىك) دهركهههكى د ژورنى هه و دكهفيتنه روزههلاتى، و بلنداهايا وى دكههيتنه نيزيكى (مهترهكى) هه ر چهنده نهف پيقانه د بنهجهه نينن، چنكى ژبهه ر چهند نهگهركيت نهمنى نهشيامه ب دروستاهى بيقم.

ب (ئهلقوش) دانا و ههروهسا ههرسیيان سى دپريت دى ل چيائى (قردو) ل ژوريا زاخو ئافاكرينه. (۲)

ديت كو نهف دپره زى هه ر وى ههيامى

جه و دپروكا دپري:

بانى وى زى هه مى ب بهرا برهنگى كفانهى هاتيه بهستن و نهانكرن. نافليوانكا وى زى ب تنى ئىك دهركهه دچيتى و نهو زى كفانهيه، ههروهسا بانى وى زى كفانه و نيزيكى دو مهتران يا فرههه. ئافاهيى وى بتنى نافليوانك نهبيتن، نهو زى ژناليى فروكيت شهركهريت توركيافه ل سائيت نوتا، نيئا وى هاتبوو خرابكرن و ههروهسا ژلايى چهند كهسيت نهديارقه هاتيه خرابكرن ب بهانهيا ليگهريانا خزينا زييرا، ژور زى وهكو خو يا ماي و خهلكى گوندى نهو پاراستيه.

هاتبيتنه ئافاكرن، بهلى نهه پشتراست نينن ژفى چهندي، ژبهه ر ههتا نوكه د چ ژيدهرادا مه نهديتیه و دهست مه نهكهفيتنه كو دپروكا وى دياربكهين.

ئافاكرنا دپري :

گه ر لينتيرينهكى دئافاكرنا دپرادا بكهين، دى بينن كو پتريا وان ئىك تهرزى ئافاكرنى ههيه، نهخاسمه دپريت روزههلاتى. ل دهستپيكا چهرخيت (۴,۳,۲ز) كريستيان

ئافاهيى دپري دكهفيتنه دانگا گوندى و گرهكى بچويك ل هه مبهه رى وى يه و ل هندافى روبيارى (ماركى) يه. ههروهكى دچهندين ژيدهرانا هاتيه دياركرن كو بهلاقبوونا كريستيانان ل سهه ر دهمنى (مهتران برصوصا) يى باژيرى (نصيين) ژسالا (۴۳۵ز) تاكو سالا (۴۸۹ز)، بى خش كريستيان ل دهفهه را ناميديى ل چهرخى (حهفتى) زايى ناكنجى بووينه. هه ر ل فى چهرخى (مار يوحنا ديشو عبران) دپرا ب نافتى (لالش) و (ره بان هورمز) دپرا بهرنياس

ژيدهه ر:

۱- هه فديتنهك دگهل ههلبژيرى گوندى (حجى محمد پتپهرخى) ژ دايبوووين ۱۹۳۵.

۲- پهرتوكا منطقه رىكان (ئاراس اسماعيل ريكانى) بهرپهري ۰۷.

۳- هه فديتنهك دگهل شوينوارناس كوفان نىحسان .

۴- پهرتوكا (كوندهكانى باشورى كوردستان) بهرگى دوى يا نفيسهه ر دكتور عبدالله غه فوور ، دهزگهه ن ئاراس ۲۰۰۵.

بناقودهنگترین شهریت خه لکی نامیدی کرین

نقیسین: په سار شالی

پشکا ٹیکن

ته رجه مه کرن: خالد دیره شی

ناماد- نافاهیی (باژیږی گه لی میدی) دکه فندا هوسا نه ف که لا که فن هاتیه بناقون و ب بۆرینا دم و دهورانان گوهورین ب سهر زاری خه لکیدا هاتنه خار کو نه فرۆ ب نه زمانئ کوردی بویه (نامیدی) و ب نه زمانئ عهره بی دبیژنی (العمادیه) نهو ژی لدویف گوتنا ههر نافری دانه ب نافئ (عیمادوددینئ زهنگی) کو وی که لا نامیدی داکیرکریه و پشتی ویرانکرنئ نافاکریه فه و نه ف نافئیت که فن و نوی یئت ژیکجودا داناینه سهر باژیږه کئ که فناری د دیروکئیدا و پشتی باژیږی هه فلیږی باژیږی که فنئ دوینی ل کوردستانئ ژ نافاکرنئ هتا نوکه ژیان لی نه راوستیایه و هندی ل سهر هاتیه نقیسین چ ژینده ریئت دیروکی به حسن فالابوونا وی نه کریه و دیسان نه ف باژیږه

(نامیدی) دهیته هژمارتن ٹیک ژ که فترین باژیږ ل روژه لاتا نافین ژی و کومه کا مهزنا دیروکنفیس و گه ریدا به حسن وی ب دریژی کریه و دهیته زانین کو مبراتوریا میدیا بو هه یامه کئ دویر و دریژ کربوو پایته ختی خو و ب بریار و ریډاریت سهره ری خو دیو (دیوکسس) ی، ههر وه کی نه غریقیا ل سالا ۷۳۱ ب- ز نقیس، داکو مبراتوریه کا به رفره دهسته لاتدارین لی بکه ت. ههر که سن ب کویری دیروکا فئ ده فهری، نه خاسمه دیروکا شهریت که فن و پیکهاتن و چیبوونا ئیمارات و پاشا و دهوله ت و مبراتوریا که فن خاندبیت، ده می دتیریه نه خشی ده فه را به هدینا و ده فهریئت ده وروره ریئت وی ب رهنگه کئ ته فایس، دی بو دیار بیت کو ههر کیانه کئ که فنئ کوردا نه ف که لا که فرینا دیروکی یا بلند (باژیږی نامیدی)

یا کریه جهئ خو و حاکم و سهر داریت دهسته لاتداری لی کری، ههردهم ب پشت و ب هیز بۆینه و چ جارا سهری خو بو چ که سانه چه ماندیه و کریه که لایه کا مکوم و ناسئ بو خو و هه می ته ماعکاریت کو فای وی داکیرکه ن، ب سهر شوری و شهرمزاری، (کیمه کا جارا نه بیت)، یئت فه گه رپاینه وه لاتیت خو و هه لبرارتنا فئ که لی پتر مه رهم پی نهو بوویه داکو بیته نافه نده ک، یان پایته خت بو حوکمداریا ل سهر ده فهریئت دیتر، چونکه قانه کا هه ژی بو ژ لایئ بلندی و هه بوونا که له ک رویارال دوریت وی و دکه فیه دنا فبه را دو چاییت که له ک بلند و ناسئ دا، کو دهاتنه هژمارتن ب هیلیت به ره فانیئ ل بهر سینگا باژیږی و ههر دوی ده میدا یا دورپیچکریه ب سنسلیت چیا ژ هه می نالیافه. نانکو

پشتی ڦه کرئیت ئیسلامی بوویه پارچهک ژ
 ئمبراتوریا ئیسلامی.

و ژ سهرۆکانییت دیرۆکی بو مه دیار
 دیت کو باژیری (نامیدی) (العمادیه)
 وهکی خویشکیت خو ل ده ڦه ریت دیتیت
 کوردا ب گه له ک سهره لدان و به رخودانا
 دژی دهسته لاتداریت عه ره بییت بسورمان و
 خرڤه که ریت خویکا رابوونه و ل ده می
 سه رۆکیت کوردا ژ خه لکی ده ڦه ری
 دهسته لاتداری کری، کو دگه ل هه ڦه یمانیا
 سه لجویا بوون، دیسا گه له ک شه ر
 دگه ل میرگه ها هه کاری یا دکه ڦته ژووری
 و ژوورین روژه لاتن باژیری کرینه و
 پشتی هنگی ل نیفا ئیکتی ژ چاخنی دوازده
 دکه ڦیت و ده یته ویزانکرن ب ده ستی
 هه کاریا.

ئین ئه سیر دکتییا خو (الباهر) دا دیاردکته
 کو عیمادوددین زهنگی ۵۲۸م/ ۱۱۴۲ز که له کا
 بهرکه ڦتی ل وهلاتن هه کاری (دگوتنه
 ده ڦه را به هدینا- پارزگه ها دهوکی، وهلاتن
 هه کاری) ل سه ره ڦیت که له کا مه زن
 کو میناکیت وی ل وهلاتن کوردا نه بوویه
 ئافاگریه و هه ر ب نافی وی ئافگریه و پشتی
 هه یامه کی میریت هه کاری رابوون نه و
 که ل هه ڤفاند ژ بهر بیچاره یا خو و نه شیانا
 پاراستن و هیلانا وی ل بن ده ستی خو و
 عیمادوددین زهنگی جهگری خو (نصر
 الدین جقر) ته کلیفکر لسه ر پیکولا شکاندا
 میرگه ها هه کاری بهرده وامبیت و نه ڦی
 که سه شیا پتیا که لیت ده ڦه ری بستینیت؛
 ژ وانا که لا هروری و که لا قومین، که لا
 نیروه، که لا ناشیتی، ب ئیکجاری هه ڤفاندن
 و دگه ل چه ند که لیت دیتیت بجویک ل
 دویڤ فه رمایت عماد الدین زهنگی دگه ل

لدویڤ یا چویی و ب پشته ڤانیا رافه کرنه کا
 لوژیکی و خوزایی و لدویڤ ژیده ریت
 دیرۆکی و نه خشیت نوییت جوگرافی و
 چاوانیا به لافبوونا ملله تا و چیبوونا ئافه دانیا
 (حضارات) دیاردیت، کو ملله تی کورد دیته
 پاشماکی ملله تیت که ڤناریت دهسته لاتداری
 ب درژیا هزارا سال ل ده ڦه ری کری، ئانکو
 کورد ژ سنسلا ملله تی میدیه، یی ب ملله تی
 (نه یار) یی ژ وان که ڤنترڤه په چرویمه بو،
 یی ژ ناهه ندا حوکمداریت دهسته لاتداری ل
 ده ڦه ری کری، ئانکو باژیری نامیدی یی
 پتر ژ ۲۷۰۰ سال و هه تا نوکه ژ مروف ب
 ڤه برین لئ دژین و نافی نامیدی ژ نافی
 گه لی میدی هاتیه هه روه کی به ری نوکه
 مه گوتی. سه رباری کو ئمبراتوریا میدیا ل
 سال ۵۵۰ به ری زاینی دگه ل (کورشن مه زن)
 شکه ست و روژا میدیا ئافا بوو و سالوخت و
 ده نگ و باسیت وی نه مان، به لی (نامیدی
 ما ده ستی میدیا دا و ل دویڤ دیتنا
 هه ده ک دیرۆکنڤیسا، هه تا کو ل سال ۳۳۱
 به ری زاینی ژلاین له شکه ری نه سه کنده ری
 مه زنڤه هاتیه داگیرکرن هه کو وان ده ڦه را
 روژه لاتا نافی دایه به رخو و ئمبراتوری و
 دهوله تیت بجویک ئیخست و هه تاکو وی
 هه یامی مالباتیت ره سه نیت کوردا ژیکجودا
 و ل دویڤ قوناغیت دیرۆکی دهسته لاتداری
 لئ دکر و نه وان د پتیا ده مادا سه ربخویا
 خویا ته مام هه بوویه و شیان ده ستی خو
 داننه سه ره ده ڦه ریت ده وره ریت خو و د
 قوناغیت دیرۆکییت دیتدا هاتین گریدا
 بو ب ئیک ژ ده ولت، یان کیانیت ب هیز
 د ده ڦه ری پیدابوون، یان ژ هیزیت
 ده ڦه ری (اقلیم) دهسته لاتداری ل ده ڦه ریت
 به رفه هیت روژه لاتا نافی کرینه و

ل دویڤ تیکه هیت له شکه ری ییت
 که ڤن، نه و باژیر و که له که، که له کا ب
 هیز و ناسی یه و قانه کا بن میناکه بو
 هه ره سه رکیشه کن ڤابا بکه ته ناهه ندا
 دهسته لاتا خو و حوکم خو لئ گنرپا.
 پتیا سه رۆکانییت دیرۆکی دکرینن کو
 گه لی میدی ئیک بو ژ گه لیت (هندو
 نه وروپی) ییت کو ل روژه لاتا ده ری
 قه زوین خو جه بوون و مشه ختبوون
 ژوورین روژنایین بلنده ییت ئیران و
 دگه ل گه له کی که ڤنار کو دگوتن (نه یار)
 جووتبوون، کو دونه کورمایت گه لی
 میدی کو به ری وان هاتبوونه ڦی ده ڦه ری،
 ئانکو ل دوریت رویاری زین مه زن،
 (به لی دی بو خوینده ڤانا ساناهیکه یین
 ب تیکه ه و نافی نوکه، کو نه م ل سه ر
 ده ڦه را به هدینا و هه کاری دناخین و
 دچینه دکویریا ژوورین کوردستاندا، هه تا
 سه رۆکانییت رویاریت دیچله و فوراتی و
 ژلاین روژه لاتیه درژدیت هه تا دگه هیته
 چیا یی جودی) و پشتی پیکنینا ئمبراتوریا
 خو، ژلاین روژه لاتیه هه تا ژیریا ده ری
 قه زوین به رفه ه بو و گه له ک ژیده ریت
 دیرۆکی و پتیا دیرۆکنڤیسا دکراندنن دکن
 کو گه لی میدی بنه کوکا کوردیت نوکه نه،
 کو ل روژه لات و ژیریا ئمبراتوریا ناشوری
 دژیان، یا لسه ره ده ستی وان ل سال ۶۱۲
 ب-ز که ڦتی، ب دروستی ل سه ره ده ستی
 پاشای وان که ی نه خساری، هه ره وه کی پتیا
 نفیسینیت ناشوری ییت دیاربوون دکراندنن
 دکن کو مه زترین گه ف لسه ره ئمبراتوریا
 ناشوری ئیرشیت میدیا بوون و پتیا پاشاییت
 ناشوری شه ریت ره نگ به رده وام دا بوون
 دگه ل میدیا.

عهردی راستکر، دا کورد وان کهلا جاره کا دیت ل دژی وان بکار نه ئینن، وه کی (کهلا چهله قهسری / ب راما قهسرا گویتکن) ل گوندی (ئهلههئ) کو دکه فیته ده قهرا نیروه و دیسا دهستی خو دانا سهر چایی گاره ی و چایی مهتینا و پاشی بهریخودانه ژووری و شیان ده قهریت نافهرا نامیدی و گولا وانئ بستین و گه هشتنه توخییت ئه رمه نیا ل نک چایی ئارارات.

و ل سالا ۶۱۵ مش ۱۲۱۸ز، حاکمی باژی پری میسل به دروددین لولونه ی، بزافکر باژی پری نامیدی ژ بن دستی عیمادوددینی کوری نوره ددینی ده ربیخت (کو د بیته نه فیتی عیمادوددینی زهنگی کو ل سالا ۱۱۴۲ز، باژی پری نامیدی ل سهر هه رفیتت کهله کا بهرکه فتی و که فنار یا چ میناکیت وی چیا ییت کوردان نه ی نویژهنکریه قه، ل دو یف په سنا ئین نه سیری) و باژی پری دورپیچکر، به لی حاکمی هه بلیری مزه فهر کوبه ری (کو د بیته خه زویری عیمادوددینی زهنگی یی هینگی حاکمی نامیدی)، شیا د ده لیقه کی باشدا ب له شه که ری خو قه بگه هیتت و شه ره کن دژوار لنافهرا هه ردو ئالیا چیدبیت و دویمه یی به دروددین لولونه شکه ست و به ره ف میسل ره فی. ئه قه و دی گه له ک (کیم) د دیروکا ده قهریدا بینن، باژی پره ک هندی باژی پری نامیدی یی دیروکی که فیتته بهر شه ر و دورپیچکرنا و گه له ک کیمجارا که فیته دده ستیت داگیرکه رادا و ئه گه ری وی، هه روه کی مه به ری نوکه نافر ی پیدایی، زی دزفریته قه بو جهن وی یی ناسی و قه ره مان ی و زیره کیا خه لکی و رژیا وان ژبه ره فانی کرنی ژی و خو گرتنا ل بهر

وان دورپیچان، کو دشه رادا ل سهر دهاتنه سه پاندن و چنکی نامیدی هه ر هینگی ل ده قهری که له کا ستراتیژیا گرنگبوو و شه ش چه ر خا پایته ختی میرگه ها به هدینا و نافه ندا میریت وی بوو و ژبه ر کو ده قهرا روژه لاتا نافین ب رهنگه کی ته فایی و نه خاسمه ئیراق و ده قهرا کوردستانی، د دیروکیدا ل نافهرا هیزیت ده قه ری و نافخوی جهن هه فرکییت به رده وام بوویه و هه ر مابه ین مابه ین له شکه ریته ماعکار و داگیرکه را ددا به رخو ژلایی روژه لات و روژنا فافه و بیخش تشته کی چافه ری کریبوو کو سه خمه راتی ستاندنی ستیرکا وان لی بیت و سهر دابگرن.

ئهم دشین دیارترین شه ریت ل باژی پری نامیدی چیبووین کو به ره فانی بوو ژ خو و میرگه ها خو (میرگه ها به هدینا) لدویف سنسلا هه یامی هه روه کی به ییت کورته کین: * ل سالا ۱۴۰۰ز، ده من ته یمور لهنگی هه می ده وله ت و میرگه هیت ده قهرا روژه لاتا نافین فه گرتین، بزافکر نامیدی ژی بگریته به لی پشتی میری وی عیمادوددین به گتی دلسوزیا خو بو ته یمور لهنگی ل سالا ۱۳۹۴ دیارکری، دو ماهین ته یمور لهنگی ئه و کره میری کوردا، به لی خو چه ماندنا وی بو ته یمور لهنگی گه له ک نه فه کیشا کو ئه و بخو ته کتیکه کا قوناغی بوو و ره وشا وی ده می وه سا دخاست و ده یته دیارکرن کو هیزیت ته یمور لهنگی د ستاندنا نامیدییدا شکه سن.

* ل سالا ۱۴۷۰ز، میر چه سه ن به گ میری میرگه ها به هدینا له شکه ری ده وله تا (ئاق قوینلوی) (کافر ی سپی)، یا پایته ختی وی دیاربه کر بوو، شکاند. ئه و له شکه ری

ئاق قوینلوی بهر ب نامیدیته هه نارتی دا بستینیت ب سه رکیشیا (سلیمان به گ بیژهن) بوو و ئه فی سه رکیشی باژی پری نامیدی دورپیچکر، به لی میر چه سه ن به گ به قلی خو یی تبه هه (خارق) و شه ره زایا خو شیا ئیکگرتن و هه فکاری لنافهرا کهلا نامیدی و هیزیت میرگه هئ ل که لیت دیتیت وی په یداکه ت، وه کی؛ (کهلا نیروه، کهلا ئه رزی، و کهلا شو شئ) و زیده باری هه فکاری و نه خسه کیشان دگه ل عه شیره تیت به هدینا ییت دبن سه انه تا وی قه و ئیرش کره سهر کافر ی سپی و سهر که فتن و ب فی چه ندی شیان سهر بخویا میرگه ها به هدینا ب ته مامی ب ده سته بینن و شیان بکه نه ب هیزترین میرگه ه ل ده قه ری و ستر یی ده وله تا (ئاق قوینلوی) ل ده قه ری بیننه ژده ره قه.

* ل سالا ۱۶۲۹ز، ئه حمه د خانئ ئه رده لانی، ئیرشه کا به رفه ره کره سهر عه شیره تا داسنیا ل میرگه ها به هدینا و ژ فه ریژا فن چه ندی میر یوسف خان به گتی ئیکتی (۱۶۲۹-۱۶۳۲ز) میری به هدینا له شکه ره ک ب سه رکیشیا مامئ خو هنارت بو به رسینگرتنا ئیرشا ئه رده لانی، به لی شکه ستن خار و نه شیان به رسینگی ئیرشا وان بگریته و ئه قه بو ئه حمه د به گتی ئه رده لانی بو ده لیقه کو ئیرشا خو بو سهر میرگه ها به هدینا به رفه ره تر لیکه تن و به ریخو بده ته پایته ختی میرگه هئ (نامیدی) و شیا بو هه یامه کی دورپیچ بکه ت، به لی ئیشا تاعونئ تری وری ئیخسته له شکه ری وی و گه له ک له شکه ریته وی هیران و نه چار بو خو فه کیشیت و بزفریته ف وه لاتئ خو و هه تا نوکه ژی گورستانیت له شکه ری

ئەردەلانىا يىت ب ئىشا تاغونى مرىن و پويچووين ل دۆرئىت ئامىدىنى ماينهقه و نافى وى ژى گورستانا (سۆران)ه.

* ل سالا ۱۷۱۸ز، والىنى بهغدا حسەن پاشاى (۱۷۰۴-۱۷۲۳)، ب بهانەيا هەبۇنا ئالوزيان ل وپرى، سەركىشيا هەوہكا لەشكەرى بۆ سەر دەقەرا بەھدینا كر، و وەسا ديار دىت كو والىنى بەغداىنى سەر ب دەولەتا ئوسمانىقە، هەفرىكا ل نافەرا هەردو برا، مىرى مىرگەھى بەھرام پاشاى و براىنى وى سەعید بەگى، كرىه كەيس و ل دویف داخازا (سەعید بەگ)نى، والىنى بەغدا بى دودلى پشتهفانیا وى كرىه و هاتیه شەرى براىنى وى، چنكى ئەقە دگەل سىاسەتا دەولەتا ئوسمانى يا لىوازكرنا مىرگەھا بەھدینا چىدبوو و چنكى والىنى بەغدا دقیا ناگرى دوبرەكەىنى ل نافەرا وان هەلكەت و پاشى ژ قەرئىزا وى دوبرەكەىنى ل دوماھىنى بى وەستیان بشىت مىرگەھا بەھدینا و ئامىدىنى بستىنىت. والىنى بەغدا هیزىت خو خرقەكرن و شیا خو بگەھىنىتە ئامىدىنى و دورپىچكەت بىنى بشىت بچىتە دزورقە، فىجا ژبەر بەرەفانیا دزوارا خەلكى ئامىدىنى و مىرى وى بەھرەم پاشاىن مەزن ژ خو كرى پىقەنەھات كەلا ئاسى بستىن و شكەستى و ل دوماھىنى هیزىت والىنى بەغدا حسەن پاشاى نەچاربوون ژبەر گفاشتىت هیزىت بەھدینا يىت ژ كەل و دەقەرئىت جوذا جوذا يىت مىرگەھى هاتىن خو ژ ناخا مىرگەھى قەكىشن.

* تىككەلىت والىنى بەغدا ئەحمەد پاشاىن كورنى والىنى بەرى حسەن پاشاىن ل سالا ۱۷۱۸ز ئىرشكرىه سەر مىرگەھا بەھدینا و پايتەختى وى مىرگەھى دورپىچكرى، هەروەكى مە داىە دياركرن، دگەل پاشاىن مەزن، مىر بەھرام پاشاىنى، گەلەك دخراب بوون. ژبەركو والىنى بەغدا يى نوى كىنەكا دزوار دگەل مىرى بەھدینا بەھرام پاشاى هەبوو و گەلەك پىلان دراجاندن و ئالوزى بۆ چىدكرن، نەخاسمە دەمى وى دزانى مىرى بەھدینا چ پويتهى ب فەرمانىت وى ناكەت و گوھى خو نادەتى، بەرؤقلازى ھندى مىرى بەھدینا بۆ شولیت گرىداى مىرگەھا بەھدینا ئىسكەر سەرا بابولعالىن ستهنبولنى ددا. ئەو بخو سەروبهرى پىكئىنانا تەشكىلاتىت رىقەبرنى ل وى دەمى تقيابا وى قەستا والىنى بەغدا كرىا، ژبەر ھندى

والىنى بەغدا ئەحمەد پاشاى ھەقدزى خو مىر بەھرام پاشا ب بزاقا ياخيوونى ل سەر دەولەتا ئوسمانى و سەربخوفا خو گونەھباركر و ل سالا ۱۷۲۸ز لەشكەرەكى مەزن ب سەركىشيا تىك ژ ھارىكارىت خو ھنارت ژبو ھەوگەتە سەر مىرگەھا بەھدینا و هیزىت ئىرشكەر گەھشتە دورىت پايتەختى بەھدینا (ئامىدىنى) و دىسا ژ ئەگەرى بەرەفانیا دزوارا هیزىت بەھدینا ب سەركىشيا بەھرام پاشاى و ئىرشىت عەشیرەتت دەقەرا بەھدینا بۆ سەر هیزىت والىنى بەغدا هیزا ئىرشكەر شكەست، ئىرشىت عەشیرەتت دەقەرا بەھدینا كىنچەكا مەزن لسەر ئىرشكەرا ھەبوو و ترسەكا مەزن كەفتە ریزىت وان و دەقا (معنويات) وان شكەست و ھارىكارى والىنى بەغدا يى، سەركىشيا وى هیزى دكر، نەچاربوو رىكەفتەكا ئاشتىن دگەل مىر بەھرام پاشاى بکەت و خو ژ ناخا مىرگەھا بەھدینا قەكىشا.

* ل سالا ۱۷۴۰ز، (الحاج حسين پاشا الجليلى) والىنى مىسل، ھەوہكا لەشكەرى يا مەزن برە سەر مىرگەھا بەھدینا و گەلەك گوندىت دەقەرا بەھدینا كەفتە بەر دزى و تالانكرن و وپرانكرنى، نەخاسمە گوندىت دكەفتە سەر رىكا وان هیزىت بەرەف ئامىدىنى دەھاتن و پاشى گەھشتىن و دورپىچەكا دزوار دانایەسەر و فان هیزىت دۆژمن گەلەك بزافكرن بۆ ستاندنا باژىرى، بەلى ھەمى ژبەر بەرەفانیا مىرخاسیا خەلكى ئامىدىنى و هیزىت مىرگەھى و عەشیرتت وى شكەستى و زىانىت مەزن ب هیزىت ئىرشكەرىت دۆژمنى كەفتن و زىانىت وان ژبەر ئىرشىت هیزىت مىرگەھى د نافع كەل و باژىرىت مىرگەھىدا و ئىرشىت عەشیرەتت بەھدینا ل سەر وان رۆژ بۆ رۆژى بەرەف زىدەبوونى دچون و ژبەر قى چەندى والىنى مىسل داخازا پەیماننا ئاشتىن دگەل بەھرام پاشاى كر و خو ژ ناخا مىرگەھى قەكىشا و زقرىنەف مىسل.

* ل سالا ۱۷۶۹ز، پشتى بەھرام بەگ كورنى سولتان بەدروددىن بەگى (كود بىتە تىك ژ كورمامىت مىرى مىرگەھا بەھدینا، كو ژمالباتا مىر سىفدىنە دەستەلاتدارىت مىرگەھا بەھدینا) د شەرى خوذا لگەل مىر ئىسماعیل پاشاىن تىكى مىرى مىرگەھا بەھدینا شكەستى، قەستا والىنى بەغدا

عمر پاشاى (۱۷۶۳-۱۷۷۳) كر و بۆ وەرگرتنا دەستەلاتى ل مىرگەھا بەھدینا داخازا پشتهفانىن لىكر و پشتى بەھرام بەگى درافەكى مەزن داىە والىنى بەغداىنى، نافىرى لەشكەرەكى مەزن دگەل فرىكر و داخاز ژ مىرى (قەلاچولان) محەمەد بەگى بابانى (۱۷۶۳-۱۷۷۳) كر كو ھارىكارىا بەھرام بەگى بکەت دشەرى ویدا دگەل ئىسماعیل پاشاىن تىكى و والىنى بەغدا فەرمانەك دا كو بەھرام بەگ مىرگەھا بەھدینا ب دەستى خو بگرىت، (ئەو سىرەبىن (ھەلوىست) والىنى بەغدا لسەر قى دۆزى دگەل سىاسەتا بابولعالى رىكەكەفت، كو سىاسەتا وان ھىنگى دگەل مىرگەھىت كوردا دكر (سىاسەتا ژىككەكرنى بوو) و پشتى لەشكەرى دگەل بەھرام بەگى ھنارتى و لەشكەرى محەمەد بەگى بابانى فىككەفتىن، بەرى خوڈانە مىرگەھا بەھدینا و ئەف ھىزە شیان بگەھنە دۆرىت مىرگەھى (ئامىدىنى) و دەقەرئىت ل دۆرىت وى بگرن و دۆرىچەكا مكوم داننەسەر و قى دورپىچىن ھەيامىن شەش ھەيقا قەكىشا و هیزىت ئىرشكەر گەلەك بزافكرن شوپرىت باژىرى بگرن، بزافىت وان ھەمى بادلەھوا چوون و شكەستن، ئەو ژى ژبەر قەھرەمانىا خەلكى ئامىدىنى و قەھرەمانىا هیزىت مىرگەھا بەھدینا و ژبەر ئاسىيا شوپرىت باژىرى و وپرەكيا مىرى وى و پشتى رەوشا ریزىت ئىرشكەرا تىكچوى و دانى زقستانى نىزىك بووى، دگەل نەپازىبوونا بەھرام بەگى، محەمەد بەگى بابانى داخازا ئاشتىن ژ مىر ئىسماعیل پاشاىن تىكى كر و پشتى خو قەكىشاننا محەمەد بەگى بابانى و هیزىت وى ل مىرگەھا بەھدینا، بەھرام بەگ رەفى و خو ل چىا ئاسى كر.

* ل سالا ۱۷۷۹ز، والىنى بەغدا (المملوكى) عبدالباقى البغدادى فرىكرە باژىرى مىسل، داکو ل وپرى ھەوہكا لەشكەرى بەتە سەر مىرگەھا بەھدینا و ھەوا ئوسمانى ل مىسل دەستپىكر و ئىرشكەر سەر مىرگەھا بەھدینا و هیزىت مەملوكى عبدالباقى البغدادى شیان خو بگەھىنە دۆرىت پايتەختى (ئامىدىنى) و دۆرىچەكا مكوم داننە سەر و عەبدلباقىنى بەغدادى و هیزىت وى گەلەك ددزوار بوون، ھەتا وى پەيسكى درىكا خوذا ھەمى تىت تالانكرن و سوۆتن و دىسان ئەو دەقەرئىت وان داگىركرىن ژى وپرانكرن

و کوهه کی ل خه لکی دۆریت نامیدی
 کرو قهسابخانه چیکرن و ییت ساخ ژی
 تیخسیرکرن و فریکرنه میسل و پشتی گه له ک
 بزاقیت شکهستی، بو دهسته ردا گرنا
 پایته ختی میرگه ها به هدینا و بی فیه ریژیا
 دۆرپیچتی ل سهر، عه بدلباقی به غدادی
 دگه ل هیزیت خو و پشتی تالانکرنا مالی
 خه لکی ده قهری، زفریث میسل و دزفرینا
 خودا ویرانکرنا که مه زن بدویف خو هیلا،
 به لی به هدینی ل سهر فان دۆژمنکاری و
 قهسابخانیت مه ملوک پی رابوی نه مانه بی
 دهنگ و میر ئیسماعیل پاشای تیکی بله ز
 هیزه که له شکه ری یا پیکهاتی ژ عه شیره تیت
 جودا جودا ب سهر کیشیا ههر تیک ژ
 (سه یف محمه د ناغا زیاری و نه حمه د
 ناغا مزویری و خالد به گتی به رواری) د
 دویف هیزیت ئوسمانیت خو فیه کیشیدا
 هنارتن و نه ف هیزه شیان ل دۆر هیزیت
 خو فیه کیشای بزفرن و ل گوندی (لؤمانا)
 پی نیزیکی باژیری دهوکی، بهر سینگا وان
 بگرن و شه ره کتی گران و دژوار ل ناقه را
 ههر دو هیزا چیدیت و ل دوماهی هیزیت
 به هدینا سهر که فته که مه زن سهر که فتن و
 شیان هیزیت ته عدا که ره ته را به را بکه ن و
 دناق شه ریدا که نه که ب ناقی (خه له ف
 مزویری) تیرشی سهر کیشی هیزیت ئوسمانیا
 مه ملوکی عه بدلباقی دکه ت و دکوژیت و
 به هدینی تالان خو دزفرینن و ده ست ب
 سهر گه له ک چه کی ژیدا دگرن.

* ل سال ۱۸۰۳ز، والی به غدا عه لی پاشا
 (۱۸۰۲-۱۸۰۷) هه وه که له شکه ری کره سهر
 تیزدیا ل شنکالی و داخاز ژ هه می میریت
 کوردا و والی میسل کر کو پشکدارین د
 وی هه ویدا بکه ن، به لی (مرادخان به گتی)
 میری میرگه ها به هدینا داخازا لینه گرتنی
 ژی کر دا پشکدارین د شه ریدا نه که ت و بو
 ناف هنده ک هیزیت کیم فریکرن دا د وی
 هه ویدا پشکدارین، چنکی تیکه هه لییت وی
 و تیزدیت شنکالی گه له ک دباش بوون و
 تیزدیت شیخان پارچه ک بوون ژ میرگه ها
 به هدینا و ل بن چاقدیریا وی بوون و پشتی
 ب دوماهی هاتنا هه وی ل سهر تیزدیا، والی
 به غدا عه لی پاشای فه رماندا مرادخان
 پاشای ژ دهسته لاتداریا میرگه ها به هدینا
 بینته خاری و پسمام وی قوباد به گ جهی
 وی بگریت و داخاز ژ میر محمه ددی
 سورانی و میر عه بدلره حمان بابانی کر کو

ب هیزیت خو فیه بهر میرگه ها به هدینا فیه
 بچن و نه ف هیزه به ریث پایته ختی
 میرگه هتی، نامیدی، ریکه فتن و پشتی
 نه و گوندیت تیرا ده رباز بوون ویرانکرین
 و پشتی گه هشتینه دۆریت پایته ختی،
 هیزیت میرگه ها به هدینا تیرشکره وان و
 پشتی شه ره کتی دژوار، هیزیت غه زو که ره
 شیان دۆرپیچه که دژوار داننه سهر باژیری
 نامیدی و ههر ل وی ده می نه و رابوون
 گه له ک بزاق کرن ژ بو چونا دناقدا و گرنا
 شویره تیت وی، به لی دهه می بزاقیت
 خودا شکه ستن و ههر مابه یین مابه یین،
 عه شیره تیت به هدینا تیرشکره سهر
 هیزیت باژیر دۆرپیچکرین و زیانیت مه زن
 لیددان و پشتی چنه ده یفان ژ دۆرپیچ
 کرنا پایته ختی (نامیدی) هیزیت ته عدا که ره
 نه چار بوون خو فیه کیشن و نه شیان پتر
 خو بگرن ژ نه گهری کیمبوونا هاریکاریا و
 خارن و تیزیک بوونا دانن زفستان و نه و
 زیانیت مه زن ییت فیدکه فتن ژ نه گهری
 تیرشیت به رده و امیت عه شیره تان روله کی
 مه زن هه بوو ژ بوو خو فیه کیشانا وان.

* ل سال ۱۸۰۴ز، ده می نه حمه د به گتی
 (کو دیتته تیک ژ کورمامیت میر عادل
 پاشای میری میرگه ها به هدینا، کو ژ مالباتا
 میر سیفدینه یا دهسته لاتداری میرگه ها
 به هدینا) زانی قوباد به گتی برای وی رکمانیا
 میری به هدینا، ل نامیدی دکر، ب فه رمانا
 میر عادل پاشای، زیندانکره، پشتی کو ژ
 لای عه شیره تا مزویریا فیه تیخسیرکری و
 دایه ده ستی میری به هدینا، رابوو ئالیگریت
 خو کومقه کرن و ب هاریکاریا عه شیره تا
 ده نادیا یا تیزدیا ده ست ب تیرشکره سهر
 گوندیت مزویریا ییت پشته فانا میر عادل
 پاشای دکر و مال و تشتن وان تالانکرن و
 هژماره که مه زنا خه لکی ژی کوشتن و لسهر
 تیرشا خو به ریث نامیدی به رده و امبوون
 و هه می باژیرک و گوندیت دۆریت
 پایته ختی میرگه هتی تالانکرن و دورپیچکر
 و ل دویف داخازا میر عادل پاشای،
 هیزیت عه شیره تیت به هدینا ییت نیزیکی
 پایته ختی، وه کی، (به رواری، مزویری،
 زیاری، تیره یی و هنده ک عه شیره تیت
 دیت) تیرشکره سهر هیزیت نه حمه د به گتی
 ییت نامیدی دورپیچکری و شه ره کتی گران
 دگه ل کر و فیه ریژا شه ری شکه ستنه که
 رویره شا هیزیت نه حمه د به گتی نافری بوو

و نه حمه د به گ ب شه همزاری ژ مه دیدانا
 شه ری ره قی.

* و ل سال ۱۸۰۵ز، و پشتی شکه ستنیت
 شه رماز و به رده و امیت نه حمه د به گتی ل
 سهر ده ستی عادل پاشای میری به هدینا،
 نه حمه د به گ چو به غدا و داخازا
 پشته فانی ژ والی وی عه لی پاشای
 کر کو هه فالی برای وی قوباد به گتی
 زیندانکری ل نامیدی بوو و پشتی نه حمه د
 به گتی درافه کتی باش دایه والی به غدا،
 والی سوزدای میرگه ها به هدینا ب ده ته
 ده ستی وی و هیزیت مه زن ژ به غدا بو
 فریکه ت و ههر د وی سالیدا، والی به غدا
 فه رمان دا ههر تیک ژ خالد پاشای بابانی
 و عه بدلره حمان بابانی و میری میرگه ها
 سوران نه حمه د پاشای دا بگه هنه هیزیت
 به غدا و بچنه هاری نه حمه د به گتی
 دا ده ستی خو دانیه ته سهر دهسته لاتداریا
 میرگه ها به هدینا و سیسه تا ده وله تا
 ئوسمانی دتی بیافیدا یا دیار بوو کو ل سهر
 بنیاتی ژیکه کرنی (فرق تسد - ژیکه که
 دی مفاکه ی) ههر وه کی به ری نوکه مه
 نافری پیدای و بو لئوازکرنا هه ردویا هانا
 خو دبره بهر فیکر به ردا هه ردو برا و هه تا
 پیکه کوزکدین پاشی ساناهی بهینه لیدان
 و نه هیلان.

نه گهر ب کویری هزرا خو ل مه ته لا
 چینی بکه یین کو دیزیت: گا فیکرا به رده
 و هه ردویا نه هیله، دی زانین کو ستراتیژیا
 ده وله تا ئوسمانی ل نیفا تیکتی ژ چاخنی
 نوزدی دگه ل میرگه هیت کوردا یا دیار
 بوو کو مرادا وان نه هیلانا فان میرگه ها
 بوو و هیزیت به غدا دگه ل هیزیت خالد
 پاشای بابانی گه هشتنه توخییت میرگه ها
 به هدینا و نه حمه د به گ و هیزیت خو ژ
 گه هشتن و نه و هیز گه هشتنه نامیدی و
 دۆرپیچه که دژوار داناسهر و پشتی هه یفه کتی
 عه بدلره حمان پاشای بابانی هیزیت
 خو بهر ب میرگه ها به هدینا فیه لئانندن،
 به لی ل نیفا ریکتی ل نیزیکی که ریکتی
 راهه ستان خو ل هیزیت نه حمه د پاشای
 سوران گرت، داکو پیکه بهر ب میرگه ها
 به هدینا فیه بچن و میرگه هتی ژ هولی راکه ن،
 به لی ده می گه هشتن عه بدلره حمان پاشا
 ژ بهر هه فیکه که وان یا که فن وی دکوژیت
 و قیجا نه حمه د پاشای ریکا خو بهر ب
 میرگه ها به هدینا فیه ته مام نه کر کو بشیت

پشته‌فانیا هیژیت نامیدی دۆرپیچکرین بکەت، بەلیپا عەبدولرەحمان پاشای تیرشکرە سەر گوندیت دەفەرئ و تالانکرن و دەمی والیی بەغدا عەلی پاشای ب کوشتنا ئەحمەد پاشای سۆران زانی، فەرمانەک دەریخست کو عەبدولرەحمان پاشای بابانی بەیتە فەدەرکرن و خالد پاشای بابانی ل جهتی وی دانن و ئەف سیرە دەرژەوندا میری بەهدینادا بوو و خالد پاشای بابانی، ب هیژیت خۆفە خۆ ژ میرگەها بەهدینا فەکیشا و ئەحمەد بەگن پندقی ل سەر میرگەها بەهدینا نەشیا ل نائف توخیبئ میرگەهئ بمینیت و میری بەهدینا هیژیت خۆ ب سەرکیشیا برایی خۆ زوبیر بەگن هەنارتن بو دەریخستنا وی و ئەحمەد بەگ ژ میرگەهئ بەر ب بەغدا فەرهفی و ب فئ چەندی بو هەپامەکی تەناهی زفریفە دەفەری.

* ل دەستپیکا بەهارا سالا ۱۸۳۳ز، میر محەمەد پاشای رەواندوزی (میری کورە)، میری میرگەها سۆران، ب هیژیت خۆفە گەهشتە دۆریت پایتەختی میرگەها بەهدینا و دورپیچەکا دژوار داناسەر، بەلئ هیژیت بەهدینا دناف باژپیدا خۆ ئاسیکر و میری رەواندوزی گەلەکا چاران بزافکرن و تیرشکرە سەر باژپیری دا بگریت و وی هەمی کەل و پەلیت شەری ییت هەمی و ژوانا توپ، ب کارئینان، بەلئ یا بئ مفاوو و هەمی نەخشیت شەری و دافدۆزیت گرتنا باژپیری نامیدی خلاسبوون و هەتا دور گەهشتە هندی کونەکی (نفق) دبن باژپیری بکولیت دا بگەهیتئ، بەلئ هەمی کەدا وان بناقیدا چوو، چنکی باژپیری ئاسئ بوو و قەرەمانیا خەلکی و رژدیا وان لسەر بەره‌فانیکرنی ژ باژپیری خۆ و ب هەر بەهیاکئ بیت بووینە دیواری پشتا میری خۆ و دیسان ژبەر قەرەمانیا هیژیت بەره‌فانکەر و رولئ سەرکیشئ لەشکەری عومەر ناغا کتانی، کینجەکا مەزن ل سەر وی خۆراگری هەبوو، کو ئەو بئ توخیب بو میری یئ دلسۆزبوو و هەر دگەل هندی ژ زەلامەکی زیرەک و ویرەک و د لەشکەریندا یئ دەستەهەل و شارەزابوو و لسەر کاریت خۆین هشیار بوو و هونەری ریفەبرنی باش دزانی و ب شیانی وی بو دەمەکی دریز نامیدی شیا خۆ ل هەمبەر بزافیت میر محەمەد

پاشای رەواندوزی بگریت و سەرکیش کتانی دەورییت خۆیت چاقدیری فریدکرنە دەرفەهی باژپیری دا پیزانینا کومفەکەن و دیسا کومیت بچویکیت شەرکەرا چیدکرن و فریدکرنە دەرفەهی باژپیری دا بويسا ل بەر هیژیت تەعداکەر دانن و مەزنتزین زینا ل هیژیت دۆژمنی خۆی مرادا وی داگیرنا باژپیری بدەن و دەقا (معنویات) هیژیت دۆژمنی بشکینن.

ژیدەریت دیرۆکی دیار دکەن، چارەکی میری سۆران محەمەد پاشای رەواندوزی کەفتە دپۆسەکیدا کو کومەکا شەرکەریت هیژیت میرگەها بەهدینا ل قانەکا بترس ل دەرفەهی باژپیری دانابوو، دا هیتە ئیخسیرکرن هەکە هیژیت میرگەها سۆران ل دەمی خۆ نەگەهشتانە قانا بۆسە لئ هاتیە دانان و ب وی چەندی میر محەمەد پاشا ژ ئیخسیرکرن هاتە قورتالکرن و ل ۶ خزیرانا سالا ۱۸۳۳ز و ب ریکا خیانهتی باژپیری نامیدی دکەفیتە دەستیت میر محەمەد پاشای رەواندوزی دا، پشتی کو زیانیت مەزن لسەر دەستی خەلکی باژپیری ب هیژیت وی کەفتین کو هژمارا کوشتی و بریندارا ب سەدا بوون و میری بەهدینا محەمەد سەعید پاشا هاتە ئیخسیرکرن و میری رەواندوزی سەرەدەرەکا بقەدر دگەل کر و برە بارگەهئ سەرکیشیا لەشکەری ل سەری نامیدی کو دکەفیتە هنداکی دەفەری و میر ئیسماعیل بەگن دویئ، برایی میری ئیخسیر، شیا دگەل هەفالیت و خۆ هژمارەکا بەگان و سەرکیشیت میرگەهئ ب ریکا نەفەقەکا نەپەنی بو دەفەرا تیروەیا برەفن و خۆ ل کەلا تیروە یا ستراتیژی ل ژوویری رۆژەلاتئ نامیدی ئاسئ کر.

* ل سالا ۱۸۳۳ز، میر ئیسماعیل بەگن دویئ و ب پشته‌فانیا خەلکی پایتەختی، شیا پایتەختی میرگەها بەهدینا (نامیدی) ژ دەستی هیژیت میرگەها سۆران دەریخیت و برایی خۆ میر محەمەد سعید پاشای، میری شەری، سەرژنوی بزفریفەفە سەر دەستەلاتا میرگەها باب و باپیری خۆ پشتی کو شەش هەیفە کەفتیە دەستی هیژیت میرگەها سۆراندا و دەمی میر محەمەد پاشای رەواندوزی، ئەو دەنگ و بەحس زانین، هەوا خۆ یا لەشکەری بو سەر میرگەها بۆتان راوہستاند و زفریفە

میرگەها بەهدینا و چارەکا دی دەستی خۆ داناسەر پتیا دەفەریت میرگەهئ و پایتەختی میرگەهئ (نامیدی) چارەکادی دۆرپیچکرەفە و دناف باژپیری دا خەلکی وی دگەل میری خۆ محەمەد سەعید پاشای و برایی وی ئیسماعیل بەگن دویئ، خۆ باش بو شەری بەره‌فەکر و هیژیت میری رەواندوزی د بزافیت خۆدا چ پشکەفتن بو گرتنا باژپیری و ستاندا وی نە دیتن و فیجا دەستا دا نەما ژبلی مکومکرن دۆرپیچئ ل سەر باژپیری و خۆگرتن هەتا خەلکی باژپیری برسی بیت و خارنا وانا هەلگرتی نەمینیت و برس و هسکاتی و نەساخی کەفتە دناف باژپیدا و ل دوماهیئ خەلکی باژپیری نەچاربوون داخازا ناشتی ژئ کر و میر محەمەد پاشای رەواندوزی، ل سەر داخازا خەلکی رازیوو و پشتی میر محەمەد پاشا ب هیژیت خۆفە بو چارە دویئ چویە نامیدی دا، ژ سۆزا خۆ یا دگەل خەلکی گۆتی لئفەوو و رابوو سەد و پینجی کەس ژ رەهسپی و ماقویلا دگەل میری وان گرتن و هەمی کوشتن تولا کوشتنا وان سەرکیشیت خائینیت هینگی بووینە ئەگەری گرتنا باژپیری فەکر و پاشی خەلک ئیشان و کوتەکی لیکر و خویکیت گران دانانەسەر خەلکی باژپیری. بەلئ میر ئیسماعیل بەگن دویئ فئ جاری ژئ شیا خۆ ژ هیژیت میرگەها سۆران قورتالکەت و وی دزانی ژئ ئەگەر لئاف میرگەهئ بمینیت، میری کورە ژیفە ناییت، ژبەر هندی قەستا هەفالبەندی خۆ میر بەدرخان بەگن میرگەها بۆتان کر کو ئەو ژئ دگەل میر محەمەد پاشای رەواندوزی دشریدا بوون. ئەفە و پشتی میری رەواندوزی زانی خەلکی بەهدینا یئ ژ وی و هیژیت وی بیزارە و پتەحەسیا کو خەلکی میرگەها بەهدینا ب حوکمداریا چ کەسەکی ژ دەرفەیی مالباتا سیفدینی رازی ناییت و گەلەکا پندقی بوو رەوشا بەهدینا یا تەناییت، فیجا نەچاروو ناشتی دگەل میر و بەگیت مالباتا میر سیفدینیا بکەت و ل میر ئیسماعیل بەگن دویئ نەگرت و کرە حاکم لسەر باژپیری دھوک و زاخو، بەلئ برایی وی رەسول بەگ ما حاکم ل سەر نامیدی و ب فئ چەندی هەتا مەودایەکی تەناهی زفریفە دەفەرا بەهدینا.

مفتیی ئامیدی و شاگردی خاندنگه‌ها قوبه‌هان،

مه‌لا سه‌عیدی ریکانی،

وه‌غهره دویماهی کر

سامی بنیامین ریکانی

ئینای و ئیجازا مه‌لاتیی وه‌رگری، هه‌ر ئیکسه‌ر ل مزگه‌فتا سه‌رده‌شتی ل ئامیدی ده‌یته دانان. پستی ساله‌کی ده‌مئ شوره‌شا ۱۴ ی تیرمه‌ها سالا (۱۹۵۸ز) ده‌ستپیکری و کاودانیت سیاسی ئالۆزبووین، دزفریته گوندی خو هه‌ر دوئ سالیئا دبیته پیشنقیژ و گوتارخوینی مزگه‌فتا خالکا ل ده‌غه‌را ریکان. پستی دو سالا جاره‌کا دی دزفریته ئامیدی و هه‌ر ل مزگه‌فتا خو یا به‌ری ده‌ست کاری مه‌لاتیی دکه‌ت و هه‌ر د وی ده‌میدا ده‌رسا ده‌ته شاگردا ل مه‌دره‌سا (مه‌لا به‌حیایی مزویری). ل سالا (۱۹۶۲) دبیته پیشنقیژی مزگه‌فتا (موسه‌فیی) ل میسل، پاشی دچیته مزگه‌فته‌کا دی ل (وادی جه‌هر) و ده‌ه سالا لئ دمینیت. ل سالا (۱۹۷۵ ز) دزفریته گوندی خو و دبیته مه‌لایی وی مزگه‌فتی، هه‌تا ئه‌نفالا ره‌شا (۱۹۸۸) دمینیته ل ده‌قه‌ریت نازادگری. پاشی ل سیریئ ئاکنجی دبیت و دبیته گوتارخوینی (مزگه‌فتا ئامیدی یا مه‌زن) پستی دو سالا ده‌یته فه‌گوهاستن بو مزگه‌فتا (سیریئ یا مه‌زن) و دبیته پیشنقیژ و خوتبه‌خوین تا سالا (۲۰۰۰ ز) ده‌یته ته‌قاویت کرن. پستی هنگی وه‌کو خویشکه‌ر بو هه‌یاما پتر ژ (۱۰) سالان دبیته خوتبه‌خوینی مزگه‌فتا (بالندا) ل ده‌غه‌را بارزان و هه‌روه‌سا ل دویتف فه‌رمانا (شیخ صانع بارزانی) دبیته مفتیی لیژنا بالندا یا جفاکی.

ل سالا (۱۹۷۹) بو جارا ئیکئ مه‌لا دچیته ناف ریژیت ئیکه‌تیا زاناییت دینی ئیسلام ل کوردستان، دگه‌ل هه‌ر دو مه‌لا (مه‌لا فازل دری) و (مه‌لا ئیبراهیم چیی ۱۹۳۲/۲/۲۰۱۵ز) فه‌ ده‌یته ریكخستن و ل ده‌ستپیکا سالیته هه‌شتیان دا کاری قازیاتیا شوره‌شا گولانی دکه‌تن ل ده‌غه‌را تیروه و ریکان و دوسکی ژوریان و چه‌ندین ئاریشه‌ییت جفاکی چاره‌دکته ب ریکا شه‌ریعه‌تی ئیسلام. پستی سه‌ره‌لدانا به‌ارا (۱۹۹۱) جاره‌کا دی ده‌ست بکاری خو یئ شه‌ریعه‌تی دکه‌تن و بو چه‌ندین جارن دبیته ئه‌ندامی کونگری ئیکه‌تیا زاناییت ئیسلام یا کوردستان و هه‌روه‌سا بو پتر ژ دو سالان دبیته به‌رپرسی لیژنا ئامیدی یا ئیکه‌تیا زانا و ددویفرا دبیته مفتیی لیژنا ئامیدی یا ئیکه‌تیا زانایان و پستی هه‌فرکیئ دگه‌ل ئیشا خو یا دژوار ل ئیثاریا روژا ۲۰/۱۰/۲۰۱۶ دچیته به‌ردلوفا نیا خودی.

مه‌لا سه‌عیدی ریکانی، هه‌ر ژ زارۆکینیا خو ده‌ست ب خواندنا قورئانا پیروژ کریه و ل ده‌ف بابی خو خواندی و ئیجازا دوازه‌ده علمیی ژ خاندنگه‌ها قوبه‌هان وه‌رگریه و ژيانا خو هه‌می بو خزمه‌تکرنا دینی ئیسلام ته‌رخانگریه، ژئالیه‌کی دیتفه خزمه‌تا بزافا رزگارخووازا گه‌لی کورد کریه.

نافی وی سه‌عید کوری مه‌لا عه‌لی کوری موسه‌ته‌فایه، ژدایکبوئی (۱۹۲۹) ل گوندی (بیاری) ل ده‌غه‌را ریکان هاتیه سه‌ردونیایی، پتریا ژیی خو ژده‌رقه‌ی گوندی خو بریه سه‌ر و هه‌ر دژیئ زارۆکینیئ دا ل نک بابی خو ل گوندی بیاری فیئری قورئان خواندن بوویه و هه‌روه‌سا پرتوکیئ (سفینه‌النجات و سفینه‌الصلات) بابی وی نیشاداینه. بابی وی ژی دگه‌ل مه‌لا شه‌ره‌فی هنیئشی - ریکانی بو خواندنا قورئانی و زانستیئ ئیسلامی چبوونه که‌لها شیخ نه‌هریی (سه‌ید تاهایی نه‌هری) ل باکوری کوردستان بو هه‌یاما دو سالان مابوونه ل ویئری پستی بابی وی زفریه فه، قه‌ستا خه‌لیفیت گوندی (بیژه‌لی) کر و ل نک (خه‌لیفه نه‌بی) بابی عه‌بدولخالق بو هه‌یاما سئ سالان ده‌رسیئ دینی دخاندن وی ژی ده‌رسیئ دینی ئیسا مه‌لا عه‌بدولخالق ددان، پستی خاندنا خو ب دویماهی ئینای دبیته مه‌لایی گوندی (بیاری). پاشی مه‌لا سه‌عید دچیته

خاندنگه‌ها مزگه‌فتا بیژه‌لی ل نک مه‌لا عه‌بدولجه‌بار کوری خه‌لیفه سه‌عید بیژه‌لی، دخوینیئ و ئه‌و و مه‌لا نوری پیکفه بو هه‌یاما چار سالان ل بیژه‌لی دخوینن. پستی خاندنا خو بدویماهی دینیئ ل سالا (۱۹۴۹ز) دچیته خاندنگه‌ها قوبه‌هان ل ئامیدی و ل نک (محهممه‌د مفتی کوری مفتی شوکری ۱۹۰۶/۱۹۷۶ ز) مفتیی ئامیدی دخوینیئ، تا سالا (۱۹۵۷ز) خواندنا خو ب دویماهی دینیئ. ده‌مئ شاگرد (شیخ به‌ائه‌ددین نه‌قشه‌به‌ندی) کوری خو (شیخ سه‌عید) هنارته نک (محهممه‌د مفتی) و داخاز ژئ کر کو فه‌قیه‌کی خو دمه‌ها ره‌مه‌زانئ دا به‌نیئریته (قه‌دش) کو د وی ده‌می دا یا بی مه‌لا بوو، بو پیشنقیژی و ته‌راویحا و خوتبا بو بکه‌تن، مفتی مه‌لا سه‌عید فریکر، هه‌تا کو ره‌مه‌زان بدویماهی هاتی، پستی کو مه‌لای خواندنا خو ب دویماهی

ب خیر بچی بهری پشازا

پشتی دهستیت کوریت باژیری تهیی خوشتی نامیدی تو شکاندی، ههر وهکی بهری ته دهرگه هیت وی بیت روژهلای و ههر تشتی لی ههی ژ جوانی و شوینهوارا نه هیلای.

ته رجهمه کرن. خالد دیره شی

پ.د. تارق پاشا نامیدی

بو فروتا بهرکاری خوئی چاندنی ل نامیدی، نامیدی بخو وهکی سیکه کا ب کومه ل نوکه و ل بهری ژی، چمکی کهل یا ناسی بوو و ب تنی سی دهرگه هه بوون و چینه دبوو نه کهس بیی رازیبوونیت نه مازه ژی دهرگه فیت و نه ژی کهس ب ژورکه فیت و خو جهیت وی ب تنی میر و نیزیکی و ان بوون و نه دهیلا کاروانی بچنه دکه لیدا و تشتیت خو دناف باژیریدا ب فروشن و دیاره هینگی بهرکاری پشازا یی دکریارا کرین و فروتنیدا به لاقبوو و چنکی پشاز بو خارنی که له کا فربوو، فیجا پشاز که له ک لهر سیبه را وی هاتینه کرین و فروتن و

ترومیلا، نهوا سهرده که فیه نامیدی، وهک د وی شکلی دا دیارد بیت نه وی ور کورسی ل سالا ۱۸۹۸ ده من د نامیدی را ده رباژبووی گرتی (۱).
دبیت نه ف شکلی دهرگه هی روژهلای ل سهر بهری، یان ب ره خفه، هاتیته کیشان، پشتی ب ریقه وهستیای و ل بهر سیبه را بهری بیهنا خو فه دای، نه فه حال ههر که سه کی بوو یی د وی ریکیرا دهات و دچوو، دا وهستی بیت بیهنا خو ل وی ری فه دهت، فیجا چ هاتبا نامیدی یانژی ژی چبا و دبیت سیبه را فی بهری راوستگه ها جوتیار و ره زفانیت ل دوریت که لی بیت

دبیت خوینده فانی هیژا ل سهر فی نافونیشانی حیبه تی مینیت کو ل سهر چ سهر کیش ژ سهر کیشان، یان، قه هره مانه کی ژ قه هره مانیت دیروکی نینه، به لکو نه فه سوچه ته ل سهر بهر که یه یی نافنی وی ب باژیره کی دیروکی ههر ههی (نامیدی) فه هاتیه په رچویمه کرن و گریدان و هه که پسارا بهری پشازا ژ بچویک و مه زنییت خه لکی نامیدی بکه ی، ب دلخوشی و سهر بلندا هیفه دی بهر سفیدهن و بیژن بهر دکه فیه لای راستی یی ریکا ژ دهرگه هی پاشای- یی روژهلای ل نامیدی دهیته خاری، یان ل سهری چه پا دوی یا ریکا

هوسا ژى نافي بهرى بوويه (بهري پيشازا).
 قى بهرى گهلهك بيرهاتن دهرزا خهلكى
 ناميديى دا ژ بچويك و مهزنا هيلينه،
 گهلهك دانعهمر ئيفاريا لناف باژيرى
 خرڤه دبوون دا پيڭفه ب پيا قهستا بهر قى
 بهري دكهفته ب رهخ جادا قيركرى و ريكا
 ناخيفه كهن و دا پيڭفه سهكهنه وي
 نهالا ژ بهري سيلى دهات ههتا دكههته
 كانيا سينهمن (كانيا سنجى) و دريژ دبوو
 بو گونديت كان و ديرو و پاشى بو مريكا
 خشكوك و دهشتا كارتهى (مهيدانكا غاردانا
 ههسپا يا ميرييت ناميديى) و صپنهى
 و برىمزا، ههتا كو روژنافايى و پشتى
 وهختى خو ب سوچهت و دانوستاندن
 ل سهر ناريشيت بو باژيرى چيدبوون
 دقهتاند پيڭفه دزفرينه باژيرى و ب شهف
 ژى ل مالا ئيكى ژ وان خرڤه دبوون دا لسهر
 سوچهتت خو بهردهوامن و گوهداريا
 تيك ژ چيروكيت عيسن بانى، يان سترائيت
 رهشيدى شوتن و ئيراهيمى مهلا هيمى و
 هندهكيت ديتريت ل كهلى ناقدار بكهن.
 بچويكيت ناميديى ژى ريكييت نهمازهبيت
 ناههنگا بو قى بهرى ههبوون، وان گهلهك
 قهدرى وي بهرى دگرت و ب سهربلنديقه
 دنيرايى و ههتا دكههشته لوكا پهريستن
 و وهختى هندهك دگهليك دچوونه نك وي
 بهرى دا دهستيت ئيكودو وهكى بازهنگى
 ل دوريت وي گرن و دا ل دور زقرن و خو
 ههلافيژن و ب سهليقهكا جان سترائيت
 فولكلورى بيت بچويكا دگوتن وهكى:
 (فتكانم فتكانا ههري قوتكى، مالا كهلى
 كانى ههري قوتكى، مارهك تيفه كوشتى
 ههري قوتكى).
 پاشى وهكى بهريكانى دا ههلباسكى بهرى
 بن و گههنه گوپيتكا وي و پاشى دا خو د
 پهخى ريكا ناخيدا هافيزن و نهف ياربه
 پتريا جارا ل زفستانا دهاته كرن، دهمن
 بهفري چيا و ريكا و كهفر دگرتن و پاشى
 ل بنى بهرى ههتا دكههشته ريكا قيركرى
 يا خارى دهست ب خشيلانكانى دكر.
 و قى بهرى سهخهتهكا ديتر ههبوو
 كو دكيم بهريت ديترا ههبوو، نهو ژى
 دهنگهكى وهكى دهنگى ئالافهكى موزيكى
 يى جان ژى دهات، وهكى تو بيژى يى
 ژ دوير دهيت و بچويكا وهسا هزر دكر
 مهعههنگى وهكى زيپرى يان ههما زيپر
 بخو، يان ژى مهعههنگى ديتر دنافا

بيت لهوا نهف دهنگه ژى دهيت.
 زيدهبارى قى ههميى، وهختى مروقى
 ژ جههكى بلند، يان دوير دنيرا قى
 بهرى، دهاته پيشچاقت مروقى وهكى
 شكلى مروقهكى ب دو مليت پهحن و
 ب سهرهكى مهزن و دو چاقت فهكرى
 ههى و بهركولهكى شهههزا نهشيت
 ههلامهتى مروقهكى، يان خودانرچهكى
 چيكت و چهغهنگيهكا وهسا بدهته نافتارنا
 وي كو باژيرى ناميديى ههمنى سهرى خو
 پى بلندكهن و وهكى ههمنى ستونيت
 بهرى ل دونيايى، وهكى بهري ستونهنجى
 نيزيكى سالسبهرى ل وهلتشاي ل ئيالهتت
 ئيكرتى، يان پهيكهري ههر چار
 سهروكيت ئيالهتت ئيكرتتت نهمريكى
 ل چيائى رهشمور ل گريت رهش ل ئيالهتا
 داكوتا ل ئيالهتت ئيكرتتت نهمريكى.
 چيدبوو نهف بهره بو سهيرانيا هاتباب
 كار ئينان، ههكه دوريت وي دهشت كربان
 و گازينووهك و خارنگههكا مؤديرن و جان
 لى هاتبانه نافتارن و بهرى وان كهفتبا نهالا
 بيهنفهرهها بهرى نوكه مه نافرى داينى، دا
 سهيرانيت وي ب شهف و روژا ب ديمهتت
 نهالا دلغهكه دلخوشبيان.
 بهلى ههمنى سهخهتت قى بهرى ژلايى
 ريقهبهريت قى باژيرى و ريقهبهريت
 سهيران و گهرياناغه، بهرچاقت نههاتنه
 وهگرتن كو قى بهرى ل جهى وي ب پاريزن.
 بهروفاژى هندى رابوون بهر پهقاند و
 پرتپرتكر و نههيل ل جهى خو بيت، بهانهيا
 نههيلانا بهرى پيشازا كورتكرنا ريكا تروميلا
 بوو بو باژيرى و چيكرنا تيك چهپا بتنى
 د ريكا كهفتدا دا جانيهكى دهت، دهمن
 مروقى ب تروميلى سهر دكهفته ناميديى
 و نهوا بسهرى قى بهرى ئيناي يا بوويه
 نهگهري تيكدانا دهركههمن روژهلاتى
 يى شوينهواريت وي ههتا سالييت شيستا
 ژ چهرخى بوورى ماین و نوكه ب
 تهمامى بهرزه بووينه و دهركههمن روژنافا
 (دهركههمن سهقافا، بههدينان). ههكه
 ريكا زيدهگافيا نههيتته گرتن و دهركهه
 بهردهوام نههيتته پاراستن) نهو ژى دى ب
 دهردى بهرى پيشازا چيت، ههر وهكى رهوشا
 قهسرا ميرگههمن كو ههفركى دگهل زهمانى
 كرى و ههتا سالييت پينجيا ژ چهرخى
 بوورى (۳) كو چ تشتهك ژى نهمايه بژلى
 درويى (درويشمن) ميرگهها ناميديى، يى

كو ب سهر دهركههفانيا قهسرا ميرگههمن
 دكهفت ل سهر دهمنى ميرگهها بههدينان
 (۳ و ۴) و مايه سهربلند و پشتى دهستت
 خرابكرنى و نههيلانى گههشتينه مالا
 ميرگههمن د سالييت پينجياندا ل چهرخى
 بوورى ههتا نوكه دناقههرا ديواريت مالاندا
 ئاسى مايهفه و ههر گافهكا ههفروشي
 خرابوون و دزينى بيت دروسته. دهيتته
 گوتن ههر كهسن زيدهگافيهكى ل سهر
 قى دروى (درويشمن) يان كهلا وي يا پيروز
 بكهت دى رت لى هينه كرن(۲).
 ديسا خهمسارى و زيدهگافيت پلانكرى
 گههشتينه گورى سولتان حوسينى و
 ههفينا وي نائيلهخانى و گورى مير
 ئيسماعيلى و كچا وي رهوشهخانى و ديسا
 خانى و جهيت بيهنقهدانى ل دوريت
 وان هاتينه نافتارن و نهو خاندنگههيت
 ژلايى ميرييت حوكم ل ميرگهها بههدينان
 (ناميديى) كرين هاتينه چيكرن و نافتارن،
 وهكى خاندنگهها قوباد (قوبههان) و
 خاندنگهها مرادخان و خاندنگهها نوى و
 خاندنگهها ئيمام قاسم و ئيشقهلا و ههر
 سيه كهلوتكيت ل بن كهلى ژ ههمنى لافه
 بو خو پاراستنى ژ هيرشيت دوژمنا هاتينه
 چيكرن(۵) شانسى وان ژ بيت بهرى وان
 باشتر نهبوويه و ل دويماهيا بى دويماهى
 پهريستگهها زهردهشتيا (كورا سيريچى)
 نوكه نهوژى ب وي دهردى و چارهيى دچيت،
 بهلى ژ بهركو نهو ژ تيههكى بهرى يى
 سهرفهيه شيايه خو بپاريزيت و دگهل
 هندى ژى نافتاهيا مالا خو نيزيك كربه
 و بهر ب بهرزهبوونى قه دچيت و دى
 دويماهيا وي ژى بيته چارهيى شوينواريت
 بهرى وي.
 زيدهگافيا قى دويماهى هاتيه كرن،
 خرابكرن و نههيلانا شوينهواريت مهدهسا
 بنياتى يا كچانه، نهوا ژ سالييت سيهان ژ
 چهرخى چووى وهره دوژمنا نهزانين و
 نهخويندهفانين كرى، نه بتنى ل كهلى
 بهلكو ل گهلهك پارچيت بههدينان كوميت
 مهزن بيت رهوشهنهزر و تيكههشتيا ژى
 دهركهفتينه، نهويت ههتا نوكه ژى شوين
 تلييت وان ل ههمنى قانيت كوردستانى
 دنه خشاندينه.
 نهفه ژى ههمنى ژ نهگهري نهزانين و
 كين و تولفهكرن و بهانهيا پهيداكركنا
 هندهك عهردى بو مالا ژ بهر زيدهبوون

ویرانگرن بدویماهی ناهین

نیکار دیره شی

فه گوهازتن، رهنگیت ترسی و برسی بوونه تیک ژ سه خله تیت ل سهر رویی ههر تیک ژ وهلاتییت فی جهی و بیت بووینه ریقنگیت ریگا وی، گیله شوکه کا بهرزیه کس نزانییت یا سوبههی چندییت دی یا ب چ رهنگی بیت، ملله تیت فی ده قهری ب ریک و نالاقیت ننتیکه بیت کرینه هه فرکییت تیکودو، تیدی کس نزانییت کیه دوست و کیه دۆژمن! نه قه ژ لایه کیفه، ژ لایه کی دیتره د ناه ملله تان بخو ژیدا ب دهها پارتییت ب نافونیشان و کار و نه جندییت ژیکجودا دروست بوون و بوونه هه فرکییت تیک.

پشتی بوهارا نه ره بی ل تونس دهسپیکری هه می هیفی نه قه بوون کو دییت ژیان ب وی ناوایی لی بهییت نه قی نوکه وهلاتییت روژنافا تیدا دبورن، بهلی نه گهر ب هویری ل کاودانا بنپیرن، دیاردبییت کو میژوو جاره کا دی یا خو نوی دکهت، هیزییت مهزنییت دونیایی یی ل دور وهلاتییت ده قهری خرغه بووین ب هه می شیانا یی فی ده قهری لسهر کیستی وهلاتییت وی لسهر خو پارقه دکهن ، بقی رهنگی نه و ملله تیت ژلایی عه قلیفه دنقستی، پتر دکه قنه دبن گفاشتن و قه براندنی و کیرا ژیکفه کرنی دا، بیی چ دلوفانیه ک پیهتیته برن.

ده قهر ب ته فایی و نه خاسمه ده قهرا نه ره بی یا ل بهندا گهورینییت مهزن، هیزییت مهزنییت دونیایی، وه کی مه ناقری پیادی، وان گهورینا ل فی پارچا عهردی دینن و دهن.

هه رگاف بو کاف فی شکل عهردی وی یی دهیته کیشان و پیقان، شلقییت مهزن ل ناخ و زاخا مروقییت وی دهن. نه قه گوهورینا دیموگرافیا نوی بی خش ل دویف هه ز و فیانا وهلاتییت وی نابیت، ب کورتی سیسته می ریقه برنا فی ده قهری دی دبن کونترولا وهلاتییت مهزنیته بیت، سامانییت وی ب مروف و خوړستی و قه دی بوان بنه زاخ.

پشتی پارتا بناف (نازی) ب هیقییت قه گرتا هزرا خو ل دونیایی د شه ری دونیایی یی دویی دا شکهستی، نه و شه ری ب فه براندنا مروفا و هشکرنا خوړستی بدوماهیاتی، ب دویماهیاتی وی تراژیدیا پتری (۶۰) ملیون مروف بیدهنگ هیلین، ل وان وهلاتییت نه قه کافلکاریه تیدا چیوووی ژوی کهری هاتنه خار و نه و عه قلی دگه ل غه ریزا مروفی دا هاتیته نافراندن ب کارئینا ژنوی مهزنییا وی بی وژدانییا خو ل پیش چاقییت خو دیت، نه و شه رزارییت ب شه ری خو ئیناین ژنوی بو وان بوونه ده رسیت هشیاریی. سهرباری راهافتنییت گه له ک ژ ره وشه نه زریت وی ده قهری و ل وی وهختی بو ریکلنگرتا پهیدا بوونا فی کافلکاریی، لی تالیا خرابکار بو بهر خو ری کریاریت هنده ک ژ بهر ژه و هند خازا، ل دویف خاندنییت دهینه کرن دیاردبییت نه گهر نه و شه ری ل وی وهختی چیوووی ل سهرده میته ته نکولوژییا و سیسته میته سهرمایه داری تیدا یا سهرده ست، دییت نه و مال ویرانیه دروست نه بیان.

به لی وه خاندنه ک نقینکی بو وان دیتنا، راسته کو هه می تشت یی بهر ب گوپییتکا دچیت، به لی مروفی فی وهختی یی دنه خو شترین ژیاندا دبوو ریتن، نانکویا فی، نه گهر ب وی هزرا دپوندانه ل فی وهختی نه و شه ر هاتبا کرن بی دودلی ویرانکاری دا گه له ک ژ وی مهزنتر بن یا نه م دبیین، به لی دگه ل فی ژی مروف ژ کاری ویرانکرنی ناراهوستییت، نه و دوهی ب نالاقه کی دهاته کرن، نه قرو ب شکله کی دی و ل واره کی دی دهیته کرن. نه قرو روژه لاتا نافه راست یا دکه فیته بهر حنگییت قه بهراندنا وی نافه دانیا دهیکا هه می نافه دانیا، ل چه رخی ۲۰۲۱ و هره، نه خاسمه پشتی نه و شه ری ناف لی ئینای بدوماهیاتی مروفی فی ده قهری که قته دبن باریت گرانقه، کاریت کافلکاریی بو فی جهی هاتنه

و مشه ختیبوونا بی سهروبه را ژ گوندا بو کله لی ناف باژیری، نه خاسمه پشتی کهفتنا میرگه ها به هدینا ل سالا ۱۸۴۲ز (۲) کو بوویه نه گهری زیده کافیا ل سهر ههر تشته کی جان و دیروکیی که لا نامیدی، کو نوکه وه کی باژیری ترسی لیبهییت و کهس نه بیت های ژ ره وشا وی (که لی) هه ی و لی بسیار بکهت و هه تا راگه هاندنا دیتن و خاندنی ژی ل کوردستان و ان ژی پویته ب بریقه چوونا شولا ل ناف باژیری نه کریه و پشتگو هفه هافتیته.

پیدییه گازیکهینه دهسته لاداریت بجهننایی، نه خاسمه باژیرفانیی و نه وقاف و ریقه به رییت سهرانا ل نامیدی و دهوک و هه قلیری، خو ل فی که لی بکه نه خودان و نه هیلن چ بزاقییت نافاکرنی بی رازیبوونییت وان بهینه کرن، دا سه خله تیت وی ییت دیروکی و گهریانا دیارببن، دییت که سه ک پسارکته و بیژییت ما دی چ کهین بو فی ره وشا نوکه ژ نافهیا و گیله شوکا دکه لیدا، به رسف نه وه پیدییه لیژنه ک بهیته چیکن یا پیکهاتی بیت ژ ریقه بهر و نه نده زیاریت نافهیا و ههر که سی تیکه له لی ب ژینگه هیته هه بیت، فی باری دانیه سهر ملیت خو و نه و باژیر و گوندییت ل دورییت که لی هاتینه چیکن بینه بنگه هییت بازرگانییت ژ هه می رهنگا بو بزاق و چه له نگییت راگرتا که لا نامیدی بو سهران و گهریانا.

نه م هه ژ بووری دکهین، چمکی زیره و هه که بزقیریت دی کهرییت خو ژی قه کهین.

ژیدهر:

- ۱- برکت امان. ۲۰۰۴. درسه عن قلعه نامیدی العمادیه اطروحه دکتوره جامعه فون شتاین. المانیا.
- ۲- عمادی الباشا طارق. ۲۰۱۲ نامیدی- العمادیه. اثار و تاریخ. دار النشر امزون. لندن. المملکه المتحده.
- ۳- الردینی وصفی حسن. ۱۹۸۴. من اثار مدینه العمادیه. اربیل. کوردستان. العراق.
- ۴- هنری بایندر. ۱۸۷۸. کوردستان و میزوبوتومیا. باریس. فرنسا. ترجمه یوسف حبی. ۲۰۰۱. اربیل. کوردستان. العراق.
- ۵- توفیق زرار صدیق. حول اصل کلمه العمادیه. مجله دهوک (۱۴). دهوک. کوردستان. العراق.

عهدهت و تیتالییت نامیدی

محهمده عهبدولا نامیدی

خه لکی مروقییت خو بو چاره کرنا فی تیشی دبرنه ویری، ئەف داره، یانژی بهره، دنیف بازنهیی بوون، بو میناک وهکی بهری ناف گورستانا گوندی کاشن کو دبیزنی بهری خهنده کوکی، دیسا ل دور قورمیت داریت مهزن ژی هه بهر بو فی مه ره می دزفرین و ل نامیدی ژی داریت تهوکی و سه ری منارا نامیدی ییت فی کاری بوون و هه که ل نامیدی که سه کی خهنده کوک هاتابی دا به نه سه ری منارا نامیدی و دا ل دور حه ودا وی زفرین و ب فی چهندی دا خهنده کوک ژی چیت و زانستی ژی یا دیار کری هندی گفاشتنا بای ل سه ر خودانی فی تیشی کیم بییت بو وی باشته و دی زویتر چیهته فه. حه زانا: مه دگوتارا خویا چوویدا گوتیت مه زنا ییت ل سه ر نامیدی ژی به حسکر به کو حه زانا مناسبه کن جوبه یایه ل نامیدی، به لی هه می که سا ژ بوسلمان و جوهی و فه لا قه ستا فی جهی دکر و ل ده ف هه میا یی پیروژ بوو و ده می دایکییت بچویکا دچوونه سه ر وی مه زاری دا بیژن که زانا ب که لوژن دا شیر بهیته سینگیته هه وه بو بچویکیته هه وه.

به ری میرگه هی: به ری میرگه هی ل سه رایا نامیدی، جهی میر و سولتان و پاشاییت نامیدی و دیوانا سی پی، شکلی تهیره کی و دو نه زده ها ل به ری هاتینه کولان، تهیر بهر ب فرینی یه و سه ری وی یی بلنده،

ژنه ها خودی دی بینه فه و پتیا خه لکی ده فه ری باوه ری ب فی کریاری هه بوو. پرا عه لیجانکا: ئەف پره دکه فیه سه ر رویباری ژووری، ل نافه را کانیا مالا و مه دره سا قوپا یا دیروکی، پره کا که له ک جانه و ژ به ری و کسلن هاتیه چیکرن و ب ره نگن کفانی هاتیه نافا کرن و تیک کوچ ل بن هه یه، نانکو ل سه ر تیک کوچ هاتیه دانان، هینگن هه ر بچویکه کن لیواز و نه هاتبا و وه رارنه کربا، نانکو هه ر هندی خو مابا، دا هنده ک ژنک بیژنه دایکا وی بچویکی، یان که سه کا وی، وی به نه بن پرا عه لیجانکا، بچویکن هه وه یی گوهوریه، نه و ژی دا وی بچویکی به نه بن پری و ب تنی هیلنه ل ویری و دا خو ژی دویر تیخن و دایکا بچویکی دا گازی نه جنا که ت و بیژیتی: ئەفه مه بچویکن هه وه ئینا و هوین ژی یی مه بینن و هه تا بچویکی تیر کربا گری و دگریا خودا خریقین چبا و پاشی دا دایکا وی چیت بچویکن خو راکه ت و به ته ف مال و ل بن وی پری که له کا ب ترس و سه هم بوو.

حه ودا منارا نامیدی و خهنده کوک: دبه ری دا ده می که سه کی خهنده کوک (کوخی دژوار) هاتابی دا بیژن هه رن به نه ناف دارا خهنده کوکی، یان به ری خهنده کوکی و ئەف بهر و داره ل پتیا گوند و باژیریته کوردستان هه بوون و

هه ر ده فه ره کن ژ ده فه ریته کوردستان، هنده ک عه ده تیته خو هه نه و هه ره سا باژیری هه ر ب وی رهنگی، به لی مخابن هی دی هی دی ئەف عه ده ت و تیتاله یی دهینه ژبیرکن و به ره بابی نوی نزانن کانن باب و باپیریته وان چ هه بوو و ژیا نا خو چاوا بریفه دبر و دگه ل مرنا هه ر کاله میره کی، یان پیره ژنه کن، کومه کا تشتیت د سینگی واندا دی به رزه و بناخ بن، فیجا چ راست بن یان نه و تشتی باش و یی خراب، که سی تیکن ئەف پینگافه هافیتی و یی ئەم پی حه سیان، ئەو ژی: مه لا مه حمودی بایه زیدی، ل نافه را سالیته (۱۷۹۹-۱۸۶۷) زاینی، پرتوکه ک ب نافن (عادات و رسوماتنامه ئی نه کرا دیه) ل ژیریته کوردستان نفیسه و به لاف بوویه، مه ژی ژلای خۆفه و ل دو یف وان تشتیت مه ل سه ر باژیری نامیدی زاین خرفه کرینه کو ئەفه هنده کن ژ وانا:

کچکیته جامعی: ده می مروف دچیه د مه زگه فتا مه زنا (جامعا) نامیدی فه، ل ملی راستی، ژوره کا بچویک هه یه و ده رگه هه کی که فن لی هه یه، هنده ک بزماریت مه زن هاتینه تیقوتان، دبیزنه وی ژوری ژورا کچکیته جامعی، دبه ری دا ل ده فه را به هدینان هه ر که سی تشتیته کن خو به رزه کربا دا بیژن هه ره تشتیته کی بخیرا کچکیته جامعا نامیدی بده، ب

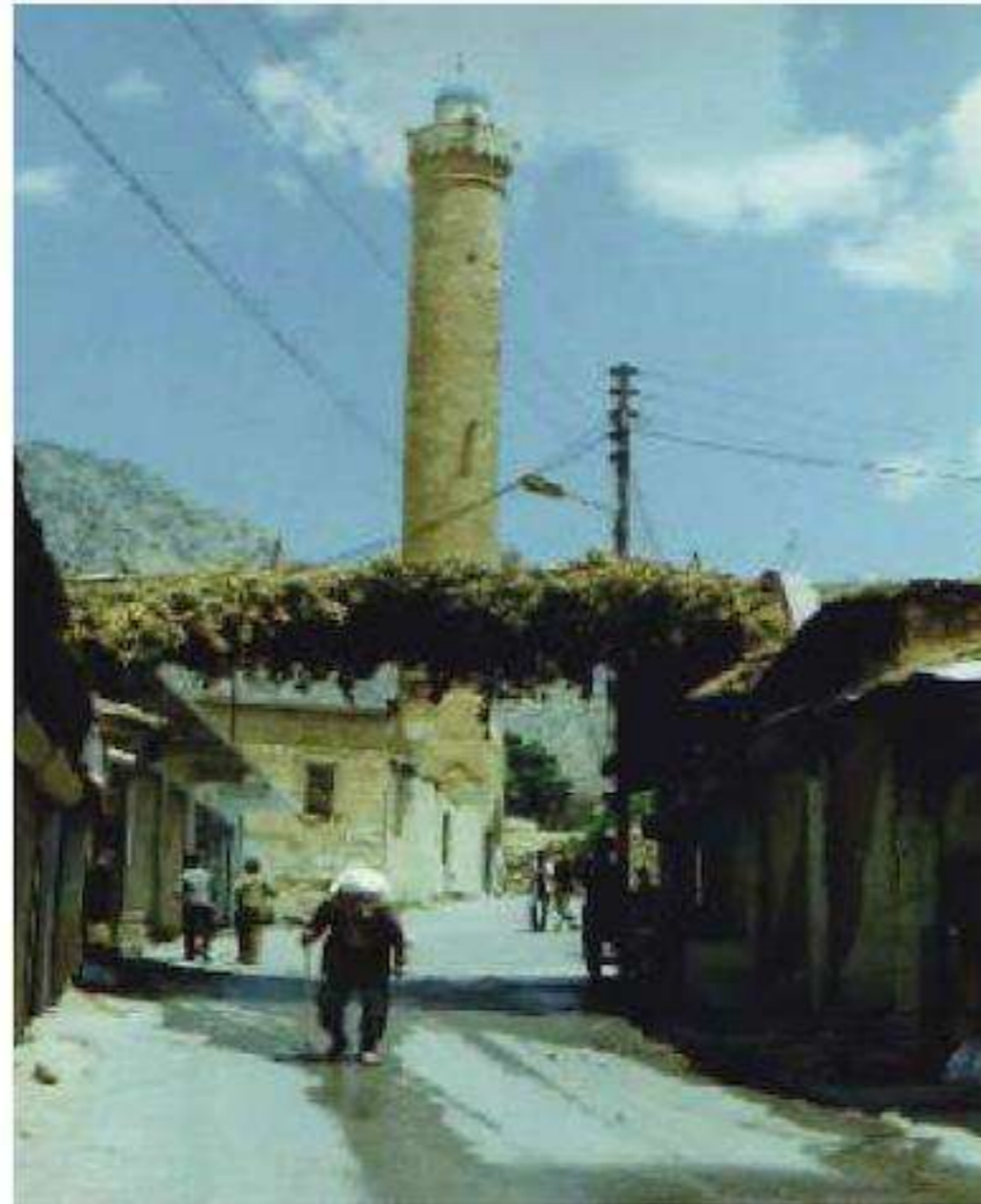
به چیلکا وی یا بلنده، نانکو باوه ریا خو دده ته سهر خو، تهری سیمه رخن یه، کو تهره کی چیفانوکیه، پیت وی وه کی پیت مروفانه، ههر پیه کی ل سهر سهری نه زده هایه کی، خه لکی نامیدی دبیژن ههر که سی وان بهرا راکهت دی مار و دوپیشک ل که لا نامیدی مشه بن و دی ب خه لکی فه دهن و بو زاین ژ وی سهرایا دیروکی بتنی نهف ده رگه هه یی مای و هه لهت نهفه ده رگه هه پارچه کا شینه واریا مه زنه د دیروکا میرگه ها به هدینادا.

هه لامه تیت بهر ده رگه هه نامیدی: ب درژییا دهره جیت ده رگه هه، سی هه لامه تیت دهری کولای هه نه، نهفه ژی فه دگه زنه فه بو سه رده من نه شکانیا کو ل سالا (۱۴۶ بهری زاینی، هتا سالا ۲۲۶ پشتی زاینی)، خه لکی نامیدی د وی باوه ریی دا بوون کو نهفه کافر بوون، دا نامیدی که نه پشته خو و بهن، خودی وه سا هه زکر و خفسا خو لیکر و ههر سی کره بهر. بهری شیخوخو شکی: میناکیت فا بهرا ل که لهک جهیت کوردستان هه نه، ل نامیدی ژی وه کی هه می جهه نهفه بهره، نانکو بهری شیخوخو شکی

یی هه ی و هتا نوکه ژی ههر ل جهی خو مایه، کو دکه فیه بن گه لینی کانیا سنجی، ههر که سه کی دویری چا دا به ره کی هافیه سهر وی بهری و هه که خو ل سهر گرتبا نهو د وی باوه ریی دا بوو کو دی وی شه فی شیفا وی یا خوشبیت و ب نیفا دلنی وی بیت، دیسان به ره کی دیت ههر یی ب فی رهنگی ل جهه کی دبیژنی شیفا جو هیا هه یه و نوکه ژی تژی ل سهر وان هه ردو بهرا به ریت بچو یکن پیت خه لکی هافیتینه سهر.

ده ستی کچا کافری: ده ستی کچا کافری به ره کی خو رستی یه دکه فیه سهری گه لینی کانیا سنجی و ههر ل بنی بهری سیلی نهو بهر یی دیاره و وه کی هه لامه ته کی دهیته بهر چاف و مروف هزرده کهت کو ده ستی چه پی یه و به ره کی دده ستیدا، دبیژن نهو دا وی بهری هافیتیه که لا نامیدی، ئینا خودی ده ستی وی کره بهر و ههر ژبه ر فی چه ندی ژی دبیژنی ده ستی کچا کافری.

په نجا عه لی و ده ریا عه لی و بیرا هه سه ن و حوسه ینا و کانیا هه سه ن و حوسه ینا و جهی هه سپی عه لی و گه لهک جهیت دیت ل کوردستان پیت هه یین نافنی عه لی ل سهر بیت، یانژی نافنی هه سه ن و حوسه ینا ل سهر بیت. نیاسینا په یفا: جامعا مه زن: جامعا، نانکو مزگه فتا مه زنا

نامیدی یه، ژ پینج ره و اقا و گه لهک کفانیت که فن پیک دهیت. پرا عه لیجانکا: پره که ژ پریت ل سهر رویباری نامیدی، وه کی پرا کولانا و قوچا و عه لیجانکا و قوبا و پرا جو هنیکی و پرا سیلاقی و پرا عیسی. منارا نامیدی: بهری کاره ب بگه هیته ده فه ری، مه لال ههر پینج نفیژا دچوو سهری مناری دا بانگی بدهت و بلندایا وی دبیته ۱۰۳ ده ره چک. کاشی: گونده که دکه فیه ل بن سهری ده ستا دوبانی ل نیزیکی ده فه رداریا سیمیلن. هه زانا: مناسبه که دکه فیه تاخی سهرده پی دناف که لا نامیدی دا، ژلایی روژنافاهه و نیزیکی جامعا مه زن. ده رگه هه سهرای: ده رگه هه قه سری، جهی سهره، کوچکا ده ستلاتی، دیوانخانه، دکه فیه نافه را جامعا مه زنا نامیدی ژ لایی روژنافا و ده رگه هه زیباری ژلایی

روژه هه لاتیه.

ده رگه هه نامیدی: تیکه ژ دو ده رگه هییت که لا نامیدی، فی ده رگه هه پینج ناف پیت هه یین، ده رگه هه ژیری، ژبه رکو دکه فیه ژیری که لا نامیدی، ده رگه هه سپنه ی، ژبه رکو دکه فیه هنداف دولا سپنه ی و دبیژنی ده رگه هه سه قافا، چمکی سه قافا ناف د وی ده رگه هه را دینا که لی و چه ند کانیه کیت نافنی وه کی کانیا له وله ب و کانیا میرا و کانیا سیر، دکه فیه بن ده رگه هه و دیسا دبیژنی ده رگه هه میسل، ژبه رکو ده می خه لکی نامیدی چبانه کاروانا د وی ده رگه هه را خارده کفتن و دیسان ههر که سی ژ لایی میسل فه ژی هاتبا نامیدی ههر دوی ده رگه هه را دسه ر که فته که لی و دبیژنی ده رگه هه روژنافا، چمکی دکه فیه روژنافایی که لی و ههروه سا هنده ک ژی دبیژنی ده رگه هه به هدینا، به لی نهف نافه نه یی که فته و نوکه یی ل سهر هاتیه دانان.

نه شکانی، فرتی: مله ته که دیروکی ب درژی به حسا وی کریه و نه فی مله تی حوکم ل گه لهک ده فه ری کوردستان ژی کریه، نانکو ل فی وه لاتی جهوار بووینه.

کانیا سنجی: هافینگه هه کا زیده خو ش و دلغه که ره.

به ری سیلی: ده فه ره که دکه فیه ژیری روژه هه لاتا نامیدی، جهه کی گه لهک خو ش و بهینفره هه و ل بهارا ل هه می جهه، بو سهیرانا خه لک قه ستا ویری دکهت.

شیفا جو هیا: شیفا که دکه فیه نافه را که لا نامیدی و گوندی میرسته کی، بتنی ل بهار و زفستانا ناف فیدا دهیته خاری و هافینا هسک دبیت،

په نجا عه لی: دکه فیه گه لینی مزویرکا نه وی ل پشت سهیرانگه ها سیلاقی.

ده ری عه لی: دکه فیه روژه هه لاتنی گه لینی مزویرکا.

بیرا هه سه ن و حوسه ینا: دکه فیه ژیری که لا نامیدی، دناف که لی بخودا.

کانیا هه سه ن و حوسه ینا: دکه فیه ژیری که لا نامیدی.

جهی هه سپی ئیمام عه لی: یی دنیفه کا گه لینی سنجیدا.

گوندی کهمه‌کا، دیرۆکه‌کا که‌قنار

ئەحمەد بداخ عەلی

کوردستانی و باژێری میسل پیکه‌ گری‌دا - گوندی کهمه‌کا تیکسه‌ر دکه‌فیته‌ بن‌ قی‌ ده‌ری‌. گوندی کهمه‌کا دکه‌فیته‌ نافه‌را دو‌ ناحیا، نه‌و ژێ ناحیا زاویته‌ و مانگیشکی نه‌ و نژیکی ۱۰- ۱۵ کیلومه‌ترا ژ هه‌ردو‌کا یی‌ دویره‌. گوندی کهمه‌کا ژ لاینی ئیداریشه‌ سه‌ر ب ناحیا مانگیشکی فه‌یه‌ و ب‌ قه‌زا ده‌وکیشه‌ یی‌ گری‌دايه‌.

تخویبیت گوندی کهمه‌کا:

ژ لاینی رۆژهلای قه‌ گوندیت مه‌مانی و گرسه‌یسی نه‌، ژ لاینی رۆژنایشه‌ هه‌فتخویبیت گوندیت بێشینکی و بابو‌خکی یه‌، ژ لاینی ژووریقه‌ گوندیت شه‌مره‌خ و دیراگیژنیکه‌ هه‌فتخویبیت وی نه‌، ژ لاینی ژیریقه‌ سرتا چیاپی سپی یه‌ و ل‌ پشت چیا ی تیکمالا عەلی گینده‌لا و قارقاراقایه‌.

گوندی کهمه‌کا ژ قان بنه‌مالا پیکده‌یت:

۱- مالیت مه‌لا، نه‌و ژێ ییت بووینه‌ چه‌ند بنه‌مال: مالا عه‌بدولعه‌زیزی- مالا فه‌یزولای- مالا حاته‌می- مالا نه‌حمه‌دی- مالا ئمباره‌کی، ب (مالا ئمبوی) تیته‌

یا عه‌ره‌بی و کوردی بنقیسینی دژنکجودانه‌، بقی چه‌ندی ریفه‌به‌رییت عه‌ره‌با (کیمه‌کا) یا کریه (کمه‌). مالیت مه‌لا ژێ پروپاگه‌نده‌ یا بخۆ کری کو خه‌لکی مه‌که‌هینه‌ و ژبه‌ر قیانا وان بو‌ جه‌ و واری خوییت که‌قن و مه‌که‌هین نافنی گوندی خو‌ کریه (کمه‌) ئانکو وه‌کی مه‌که‌هین کو جه‌کی پیروژه‌، به‌لی بو‌ رۆفه‌کرنا قی دیتنا مالیت مه‌لا چ گروقه‌ نین و یا ژ راستین دویره‌.

عه‌سافی کهمه‌کی ۱۷۰ سال عه‌مر بر بوون و من گه‌له‌ک جارا پسار ژێ کریه، کا بو‌چی دبیژنی (کهمه‌کا)؟ عه‌سافی د گۆت: (ل‌ ده‌ستپیکن مرۆف ل‌ گوندی کهمه‌کا نه‌رادبوون ژ به‌ر نه‌خۆشیا و بچیک نه‌دمان و مرۆف ل‌ کهمه‌کا د کیمبوون، له‌وما نافنی گوندی خو‌ کربوو کیمه‌کا و ببوورینا سال و زه‌مانا بوویه‌ کهمه‌کا.

جه‌ن جوگرافین گوندی کهمه‌کا:

گوندی کهمه‌کا ژ لاینی رۆژهلایشه‌ دکه‌فته‌ بن سرتا چیاپی سپی بو‌ لاینی ژۆری، ده‌ریی کهمه‌کا ل‌ چیاپی سپی یی بنافوده‌نگه‌ و ریکه‌کا سه‌رپشکا هاتن و چوونا ده‌وارا و مرۆفا بوو ده‌میت به‌ری و ژووریی

گوندی (کهمه‌کا) د سالییت ۱۵۵۰ - ۱۶۰۰ز هاتیه‌ ئافاکرن و مرۆف لی ئاکنجیووینه‌. ل‌ ده‌ستپیکن دو‌ برا بنافیت (صوفی عەلی و برایی وی حه‌جی محمه‌د) هاتینه‌ سه‌ر قی گوندی و وان گوندی کهمه‌کا ئافا کریه. گروقی ژ هه‌میا باستر بو‌ رۆفه‌کرنا قی چه‌ندی نه‌وه‌ ده‌می شه‌ر دنایه‌را خاننی له‌پزیرین و شاهن ئیرانی دا چیبوو، صوفی عەلیی کهمه‌کی ژ گوندی کهمه‌کا یی د هه‌وارا خاننی چووی و نه‌ف به‌یته‌ یا پی هاتیه‌ گۆتن (صوفی عەلیی کهمه‌کی، تو ب‌ عه‌باپی به‌له‌کی، تو ل‌ ناف شه‌را گه‌له‌کی). پشتی شه‌ر بدوماهیاتی - ل‌ سالا ۱۶۰۸ز صوفی عەلی زقریه‌فه‌ و ل‌ گوندی کانی قرزاله‌ ل‌ رۆژنایینی هه‌فلیری یی مری و هه‌ر ل‌ ویری هاتیه‌ فه‌شارتن. بنیاتی نافنی گوندی کهمه‌کا یی ژ وی هاتی کو گونده‌کی (کیم مرۆف بوویه‌)، نه‌ف گونده‌ ل‌ ده‌ستپیکن بتنی دو‌ مال بوون و وان ئافا کریه، له‌وما نافنی وی یی کریه (کیمه‌کا)، پشتی دروستبوونا ده‌وله‌تا ئیراقی و بکارئینانا هه‌رفیت عه‌ره‌بی و نه‌زمانی فه‌رمیی ده‌وله‌تی بوویه‌ عه‌ره‌بی (ئی) د نه‌زمانی عه‌ره‌بی دا نینه‌، هه‌روه‌سا (ئه‌)

نیاسین- مالا نه جمه دینی-
مالا حه سه نئی سه عدی.

وهه مروؤف لی ژبانه،
چونکی گه لهك كافل ه گوند
ل فی تخویبی هه نه.

گوندی كه مه كا حه تا
سالا ۱۹۷۰ زایین،
ناققه خارنا مروؤفا و تهرش
و كه والی و دهوارا هه می
ل سه ر ناققا كانیكا بوو.
پشتی باران كیمبووین و
هشكه سالی وهك دیاروك
پهیدا بووین، بیرا
ئیرتیوازی یا بوو گوندی
هاتیه كۆلان و حه تا نوكه
پشتا خوؤب فی ژیدهری
ناققه گریددهن و بوؤ

فه خارنی و پهزی و چاندنی ژی بكار دئینن.
ههروه سا نهفه سئ ساله حكومه تا
هه ریما كوردستانئ سكره كئی ناخئ ژی
ل گوندی كه مه كا چئكریه و مفایه كئی
مه زن كه هاندیه گوندی بوؤ ناقدانا پهزی
و چاندنی و خوشكرنا ژینگه هی و سهیرانا
مفا ژی دهیته كرن.

بهروبیاقئ ئهردی گوندی كه مه كا (۵۹۴۱)
دونه میت ئهردی نه. نه و ئهردی بکیر
چاندنی تیت (۳۵۰۳) دونه من. گوندی
كه مه كا ئهرده كئی گه لهك باشئ چاندنی
یی هه ی، شول و كاریت گوندیا لسه ر
چاندنی و خودانكرنا تهرش و كه والی و
پهزی نه. ههروه سا كه مه كا ب رهزو باغیت
دیم یا ناقداره و نوكه ژی گه لهك بیریت
ئیرتیوازی هاتینه كۆلان و گه لهك رهزو باغ
و چه م ب ریکیت زانستی ییت ل تخویبی
گوندی كه مه كا هاتینه چئكرن. ههروه سا
لهر سكری كه مه كا ژی رهزو باغ و بیستان
و زهرزه وات تینه چاندن. گوندی كه مه كا
تیرا خوؤ دهخل و دانی د چینن، دیساقه
تیرا خوؤ زهرزه واتا ژی د چینن، كه مه كیا
گه لهك تری یی هه ی و د فرؤشن. ل گوندی
كه مه كا چه ند پروژیت خودانكرنا مریشكا
ییت كه رتی تابهت ژی هاتینه چئكرن
و بهر كاره كئی باش بوؤ بازاریت هه ریتمی
دهنیریت. نوكه كه مه كی پویته كئی نه مازه
دده نه چاندنی و خودانكرنا كه والی و پهزی
و په له وه را.

گوندی كه مه كا ل دهفه ری یی ناقداره و
بدریژاها شوره شیئ كوردا كه لا كوردینیئ
بوویه، لهوما رژیمیت داگیره ریئ ئیراقی

پیزرافكئ، پیا سندورئ، دهریئ خه جوکئ،
كوركا گولا، ناخه سپیكئ، گه لیکئ پیری
بابه كر، شیف پیقازكئ، نهیئ، بامیرانكئ،
چه په ری عه بدله زیزی، نزاری و گری شیرا
.....هتد.

ل تخویبی گوندی كه مه كا گه لهك
شینواریت كه فن ییت هه ی، هه ر وه کی:
كه لیژاركئ، توسئ، زیاره توكا، قه سركئ،
گوندكئ نامئ و.....هتد

ل گوندی كه مه كا چه ند جه هه بوون
هافینا وهك زووم دهاتنه بكارئینان، هه ر
وه کی: بابری و میرگا ده لاققا.

ل تخویبی گوندی كه مه كا گه لهك
شكه فتیت هه ی، وه کی: شكه فتیت
كه لیئ ئاقئ و شكه فتیت گه لی ناوسکی،
شكه فتیت دهریئسئ و شكه فتا كه لیژاركئ
و سه ری پیا سندورئ و جوهنیکی و
شكه فتكا حامدی و شكه فتكا دزا، گه لهك
ژ فان شكه فتا بدهست هاتینه چئكرن و
نه خاسمه ئه ویت دكه فنه دناف گه لیئ
ئاقئ دا.

ل تخویبی گوندی كه مه كا چه ند جهیئ
پیرؤز و مه رقه د هه نه، وه کی: سهید
غه فیری، قوپا ناف گؤرستانا گوندی
كه مه كا.

ل تخویبی گوندی كه مه كا چه ند گؤرستان
هه نه، وه کی: گؤرستانیت سادیئ، گؤرستانا
سهید غه فیری ل سه ره كانیئ، گؤرستانا
گرکئ سورك، گؤرستانا مازنا نوكه یا گوندی،
گؤرستانا بركا توسئ، گؤرستانا ناققا گویری.
هه بوونا فان هه می گؤرستانا ل تخویبی
گوندی كه مه كا نیشانا وی چه ندی په كو
كه مه كا جه و واره كئی كه فناره و ژ میژه

۲- بنه مالا زیوهی
- ئهف بنه ماله ژی یا
بوویه دو جوین، هندهك
ییت ماینه ل گوندی
كه مه كا و هندهك ژی
ژبه ر خینداریئ ییت
چووینه ناف سلیقانه یا
و نه و ژ فان بنه مالا
پئكدهیئ: مالا مه رعانئ،
مالا زبوی، مالا عزیری،
مالا یونسئ (مالا ئینسی)،
بنه مالا مالا مه لاكئ،

یان ژی مالا محئ ئه مینی، بنه مالا ئینس
حه نوكا یان ژی سوفیئ ماتئ، بنه مالا
دهرگه زنی، مالا عه موی، بنه مالا ئوسی-
بنه مالا بلكا، بنه مالا سیقیا، بنه مالا شینئ،
بنه مالا زاھری، بنه مالا عه بوی (به ریئاس
ب عه بو مامیكا)، بنه مالا عه مانئ،
بنه مالا ئه حمه دی قیروئ، بنه مالا عه بیئ
مسته فای، بنه مالا مه لا عیسای، بنه مالا
باكوزیا، بنه مالا ئیمامئ و لدویماهیئ
بنه مالا بره هیمئ سه عدئ.
گوندی كه مه كا دو تاخن، بغان ناققا تینه
نیاسین:

۱- تاخئ مالیت مه لا ۲- تاخئ كرمانجا.
گوندی كه مه كا دوسكینه و سه ر ب
به ره بابئ چاییا فه نه
ده فه را گوندی كه مه كا به ری ساله ۱۵۰۰ئ
ئیزدی لی دناكنجیوون، پشتی هه رپاندنا
ئیمارا داسنیا ئیزدی ل دهوؤكئ دوسکی
هاتینه خواری، لدویف فه رمانا میر
حه سه نی و قوباد به گئ میریت نامیدیئ
دوسکی ل فی ده فه ری هاتینه ناكنجیكرن.
وهك نه ته وه كه مه كی كوردن و خه لكئ
گوندی كه مه كا بوسرمانن.
جهیئ گه لهك بهرچاقل ل گوندی كه مه كا
هه نه، وه کی:

سه ری دهریئ كه مه كا، پیا ته حتا، گری
شیرا، نزاری، بنیت بیها، چه بانکی، گرکئ
سورك، به ربنی، گه لیئ ئاقئ، دهریئسئ،
سه ری حه سیا مه مانئ، گری حه جی
حوسنا، بابری، دالاقا، شاتانا، دهشتا ترسا،
كه فریت فاروق، ناققا گویری، شكه فتكا
حامدی، كانیكا نافده لی، پیا په حن،

سووتن

((۲-۲))

د.ناشتی عهبدلحه کیم

سه خله تیت سووتنیت پله سی:

- ۱- گه له گ درهنگ ساخ دبن.
- ۲- نائیشن.
- ۳- کریت دبن پشتی ساخبوونی.
- ۴- زوی هه ووددهن.

هه وار هاتنا سووتنیت پله سی:

- ۱- دقیت هه زوی ریكا بیهن هه لکیشانی بهیته فه کرن.
- ۲- دقیت نه ساخ زوی بهیته نغاندن ل خهسته خانه کا نه مازه ب سووتن، یان ل جهه کی فه دهر و پاقر ل هه خهسته خانه کی. هه که بیهنه نه ساخی یا کورت بیت دقیت نوکسجین بهیته دان.
- ۳- هه که سه و ستو سووتن دقیت نه ساخ بهیته دریز کرن و سه و سینگ بهیته بلند کرن.
- ۴- نه و جلکیت ب له شی فه نویسیای ناییت بهیته را کرن داکو برین کویرتر لی نه هیئ.
- ۵- دقیت جهیت سوتی بهیته تافویر کرن و پاقر کرن و نخافتن ب لفافی.
- ۶- دانا ئافا سیلانئ داکو نه ساخ هه شک نه بیت.
- ۷- دانا ده رمانیت دژی به کتیا.
- ۸- ناییت به فر و ئافا ته زی بهیته دانان ل سه جهیت سوتی.

ترسا سووتن رادوه ستیت ل سه (۵)

نه گه ران:

- ۱- بیاف، کویری، جه ژین مروقی.
- ۲- داکو ب درستی بزاین ترسا سووتن ل سه ژیانا مروقی سوتی چهنده یا فه ره نه ف خاله بهیته ل بهرچاف وه رگرتن:
- ۱- ل سووتنیت سه روچاف و گه رده نی، نه ساخ هه فرویشی ئاریشه و گرفتاریا بیهن هه لکیشانی دبیت و نه دویره ب خه ندقیت.
- ۲- هه که ریژه یا سووتن پتر بیت ژ ۲۰٪ ترس ل سه ژیانا نه ساخی زیده دبیت.
- ۳- سووتنیت گه له ک کویر پتر ژیانا نه ساخی ئیخنه د ترسی دا.
- ۴- هه کو مروقی سوتی زاروک یان دانعومر بیت ترس پتره.
- ۵- هه بوونا نه ساخییت وه ک دهردی شه کری و بلند بوونا په ستانا خوینی دیسان ترسا سووتن ل سه ژیانی زیده دکهن.

سووتنیت کیمیاوی:

- ۱- نه فه فه ریژا رژتا ئاهه کی کیمیاوی یی ب هیزه ل سه پارچه کا له شی. سوتن یا کویره ژبه ر چوونا که رسته ی دناف شانه ییت له شی دا. ل فان سووتنا دقیت گه له ک ئاف ل جهی سوتی بهیته کرن پشتی جلکیت نه ساخی هه می ژبه ر دهینه کرن.

سووتنیت که هره بی:

دقیت ب زویترین دهم نه ساخ بهیته دویر ئیخستن ژ جهی که هره بی ب داره کی، یان، پارچه کا پلاستیکی، یان، هیزا که هره بی بهیته برین. بیهن هه لکیشانی و بریا دلی دقیت بهیته سه حکرن و جهی سوتی دقیت بهیته شویشن ب ئافی و پاشی بهیته نخافتن ب پارچه لفافه کی.

دوژه نگیت سووتن:

- ۱- ئاریشه ییت بیهن هه لکیشانی و هنده ک جارن کومبوونا ئافی دناف سیهان دا.
- ۲- ئاریشه ییت دلی وه ک دلقوتانا نه ریك و پیک.
- ۳- ئاریشه ییت خوینی وه ک کیمبوونا پلازما خوینی.
- ۴- ئاریشه ییت ده مارا وه ک هنگافتن ژ بهر ئیشانی.
- ۵- ئاریشه ییت کوئه ندامی هه رسکرنی وه ک کولکیت ناشکی و خوین بهر بوونا وی.
- ۶- ئاریشه ییت گولچیسکا وه ک راوه ستانا وان.
- ۷- ئاریشه یا ژه هریبوونا خوینی.

قه لهوی

((۲-۲))

د. ناشتی عه بدلحه کیم

۱۳- دهردی شه کړی: نهغه پتر یی به لاقه دناق مروقیټ قه له و دا. ل دویف قه کولینه کئی نیزیکی ۵۷٪ ژ نه ساخت دهردی شه کړی د قه له ون و گه له ک ژ مروقیټ قه له و ده مئی سهنکا له شی خو کیم دکهن رهوشا نه ساختا وان باشتر دبیت. ۱۴- ل دویف وان قه کولینیت هاتینه کرن دیار دبیت کو ریژه یا مرنئی ل مروفا زیده دبیت دگه ل زیده بوونا قه له ویی، نانکو کومبوونا بهز و دوهنا دناق له شی دا دهرفته تا ژیی دریز ل مروفا کیم دکهن. دیسان سهنکا له شی یا مهزن گه له ک جارن دبیته نه گه را ب زه حمهت که تن و دریز بوونا هه یامی نشته رگه ریا و ټیک ژ وان نشته رگه ریا قه یسه ری یه. ههروه سا زاروکبوون ل ژنیت قه له ویټ دووگیا ب زه خمه تتره و ترسا ژ ده ستدانا گیانی ل دایکئی و ل زاروکئی وی پتره.

چاره کرنا قه له ویی:

قه له وی دهیته چاره کرن ب (۵) ریکان:

۱- ل قان سائیت دو ماهی پاریز کرنا خارن و قه خارنا یا ب ساناهی که قتی و ریجیمیت پاریزی تزی مالپه ریټ ټینته ریټی و مارکیتا نه، به لی پتریا وان مه رهمه کا بازرگانی ل پشته و گه له ک جارا زیانا وان پتره ژ مفای. لهوما یا درست نه وه هه مروقه ک ل گوره ی رهوشا خو و تاوایی ژیانا خو و قه لافه تا له شی خو پاریزی بکه ت.

۲- که سکا تی و گیا: گه له ک ره نکیت گیایا

۸- بلندبوونا په ستانا خوینی: مروقیټ قه له و پتر بهر ناتافی بلندبوونا په ستانا (فشارا) خوینی نه و قهریز و زیانیت وی ل سهر دلی و مهژی و گولچیسکا.

۹- دل: چند سهنکا له شی مروقیټ زیده تر بوو دقیت دل پتر خو بوه ستینیت داکو خوینا پیدفی پالده ته شانیه تیټ له شی، نهغه ژی دلی هه قروویشی کومه کا ناریشه یا دکه ت. ۱۰- په نجه شیر: یا هاتیه زانین کو قه له ویی ده ست یی دگه ل هنده ک نقشیت په نجه شیرئ هه ی، وه ک په نجه شیرا قولونئ و پروستاتا ل زه لاما و په نجه شیرا مه مکا و مالپچویکی ل ژنا.

۱۱- راوه ستیانا مهژی: مهژی ژ کاری خو رادوه ستیت ژ بهر خوینرسیانی ژ رهه کا خوینا مهژی، یان خه تمینا وی ره ی. قه له وی و بلندبوونا په ستانا خوینی و ره قبوونا خوینه را هه می نه گه ریټ راوه ستیانا مهژی نه کو نیشائیت وی فالنجیوونا هنده ک ژ پارچه ییت له شی نه دگه ل لالیه بوونئ و هنده ک جارن بی هشبوونئ و ل دو ماهی کئی مرنئ.

۱۲- ره قبوونا خوینه را: خوینه ریټ له شی ره ق دبن ژ بهر کومبوونا چه قریا دناق دیواریټ وان دا و نهغه ژی دبیته نه گه ری کیمبوونا دهر بازبوونا خوینی بو شانیه تیټ له شی کو دقهریز ژیدا نه دویره خودان هه قروویشی جه لتا مهژی، یان دلی بیټ. قه کولین دیار دکهن ل مروقیټ قه له و پتر و زویتر خوینه ره ره ق دبن و د خه تمین.

د هه ژمارا بووری دا ژ گوفا را سیلاف نه ز لسهر هنده ک ژ زیانیت قه له ویی ناخفتبووم. ل قئی هه ژمارئی دئی زیانیت مایی دیار که م و پاشی دئی ل سهر چاره کرنا قه له ویی راوه ستم.

۵- ژانیت گه ها: پتریا مروقیټ قه له و گازنده یان ژ ژانیت گه هیټ خو دکهن، نه خاسم چوک و قولقولک و گه هیټ پشتی، ژ بهر سهنکا زیده یا له شی ل سهر قان گه ها، نهغه ژی دبیته سه ده ما کیمبوونا بزاف و زه قهریټ له شی. دیسان پویچبوونا قان گه ها ل مروقیټ قه له و پتر روی دده ت. ۶- جه لتا دلی: نهغه نه گه را سهر پشکا مرنئ یه ل ده قه را مه و روی دده ت، ده مئی ټیک یان پتر ژ ره یټ خوینی (نه ویټ ټوکسجینی و ناهیت خارنی دگه هینن زه قله کا دلی) د خه تمین و قه پات دبن ژ بهر کومبوونا روینی دناق دیواریټ وان دا. هه لبه ت دئی نه و پارچه ژ زه قله کا دلی مریت و نه دویره خودان ب مریت، یا ناشکرایه کو هه قبه ندیه کا موکوم دناق به را قه له ویی و جه لته یټ دلی دا هه یه. ۷- ناریشه یټ سیها: ژ بهر مه زنی قه باره یی له شی که سن قه له و باره کئی مه زنتر دکه قیټه ل سهر هه ردو سیهان داکو ټوکسجینی پیدفی بو له شی په یداکه ت. ژبلی وی ژ بهر هه بوونا ته خه کا ستور یا به زی ل سهر زکی بیهن هه لکیشان ب زه حمه ت دکه قیټ، لهوما مروقیټ زیده قه له و گازندا بیهن کور تیټ دکهن.

نووچه ییت زانستی

د. ناشتی عبدالرحه کیم

نه ژده ها و ب ترس. ل دویف راپورته کئی نهف بومبیت بای ب لهزا ۱۷۰ میلان د لفن و دشیا نا وان دایه باله فرای بیخیت و گه میا نقوم بکته.

ریژه یا نوکسیدی دووی یی کاربوئی ل هنداف نه ردی گه هشته ناسته کئی ب ترس

نه ته وه ییت ټیگر تی ناگه هداریه ک به لافکر و تیدا گوت ریژه یا نوکسیدی دووی یی کاربوئی زیده تر بلندبوو و گه هشته هه ژماره کا پیفای. د راپورته کئی دا هاته ناشکراکرن کو ریژه یا نوکسیدی دووی یی کاربوئی دناف که قلوژانکی نه سمائی دا گه هشته بوو ۴۰۰ پشکا ژ ملیونی ل سالا بووری و زیده تر ژ وی هه ژمارئی ل سالا ۲۰۱۶ ټی و نهف ریژه یه کیمتر ناییت ل ده ها سالیته بهین.

گیانه وهره کئی ب ۴۱۴ پیان هاته دیتن

هنده ک فه کولینشان ب سهر رهنکه کئی نوی یی کرما هه لبوون دناف شکه فته کا تاری دا ل بازاری کالیفورنیا، فی کرمی ۴۱۴ پی هه نه. ژبلی وی فی کرمی ۲۰۰ توشییت ژه هری (غدد سامه) هه نه و هنده ک ریشالوک کو نارمیشی فه دریزن و ۴ نه ندامیت نیرنه. بو زاین بهری چند ساله کان کرمه ک هاتبوو دیتن ۷۵۰ پی هه بوون.

ل بریتانیا هیکیته (پیشیا پلنگی ناسیا) کو فایروسی زیکا فه دگوهیزن هاتنه دیتن

پیشیا پلنگی ناسیا نقشه کئی میس و مورایه هنده ک نه ساخیت کوژه ک فه دگوهیزیت وه ک (زیکا) و (تایا زهر). ل بریتانیا هیکیته فی نقش پیشیا هاتنه دیتن بو جارا ټیکی کو نه خوشیا زیکا فه دگوهیزن نه وا به رپرس ژ دایکبوونا هزارا بچویکیته مه ژی بچویک. زیده باری نه ساخیا زیکا نهف پیشیه یا به رپرسه ژ به لاقبوونا نه ساخیا (تایا زهر) نه وا دیتته سه ده ما راوه ستانا گولچیسکا، ههروه سا (تایا که نیی) کو هه رسال ۱۰۰ ملیون مروف تووش دبن و هنده ک ژ وان جانی خو ژده ست دهن.

ناشکرا بوونا نه په نیا سی کوژیا برمودا

سی کوژیا برمودا ده فوره کا ده ریای یی یه دکه فیه دنافه را ویلایه تا (میامی) یا نه میکی و ده ولتا (پورتوریکو) و یا به ریاسه ب به رزه بوونا هه ژماره کا مه زن یا باله فر و گه میا ب ناوایه کئی ننتیکه. فان دویمایا هاته زاین کو هنده ک بومبیت بای کو وه ک شه ش کوژیانه لهنداف ده فهری دپه قن. نهف بومبیت بای ب نافا ده ریای یی دکه فن و دبنه سه ده ما پیلیته

هه نه هاریکاریا کیمکرنا سه نگا له شی دکه ن وه ک چایا که سک، زنجه بیل، تو فیت کتانی. هنده ک ژ فان گیایا هاریکاریا راگرتنا قه له ویی دکه ن ب ریکا سوتنا به ز و روینیت زیده د له شی دا. هنده کیت دی ژبه ر زهنگینیا وان ب دافان (الیاف) ناشکی تژی دکه ن و هه ستا تیربوونی ل خودانی پهیدا دکه ن و دغه ریژندا خودان خارنا خو کیم دکته ل هه ر دانه کی.

۳- ده رمان: نه فه پتر دهینه ب کارئینان ل وان که سا ییت زیده سه نگا له شی وان زیده کو ترسی دټیخیه ل سهر ژیا نا وان و ناهینه ب کارئینان ل هه ر که سه کئی قه له و، چونکی زیانی دکه هینن ساخله میا مروفی. هه له بت دقیت ریجیمه کئی گونجایی بهیته کرن دکه ل ده رمانا داکو د سهرکه فتی بن. نهف ده رمانه ب دو ریکا کار دکه ن: ریکا ټیکی کینجکرنه ل سهر سه نته ریت برسی ل مه ژی و ته په سه رکرنا وان، ریکا دووی ریگرتن ل به رامبه ر میژنتا ناهیت خارنی دناف که نالی هه رسکرنی دا.

۴- نشته رگه ری: نه فه ریکا دویمایه یی یا چاره کرنا قه له ویی یه، هه کو نه و قه له ویی ژبه رده ست ده رده کفیت و ترسی دټیخیه سهر ژیا نا مروفی. پتر نهف ریکه دهیته ب کارئینان هه کو مروفی قه له و نه ساخیه کا وه ک ده ردی شه کری، یان ناریشه ییت دلی هه بیت.

نشته رگه ری که له ک رهنکن و هه می ژی د بی زیان نینن ل سهر ساخله میی. بو مینا ک:

گریدانا ناشکی، برینا ناشکی، گریدانا لاما، دانانا بالونه کئی دناف ناشکی دا، ژیکرنا پارچه کا رویفیکا، رامالینا دوینگئی له شی.

۵- گوهرینا ناوای یی ژیا نی:

نه فه ټیکه ژ باشترین و سهرکه فیتیرین ریکا بو چاره کرنا قه له ویی. داکو مروفی قه له و لسهر ناریشه یا خو سهرکه فیت ب رهنکه کئی به رده وام دقیت ناوای یی ژیا نا خو ب گوهوریت و یی پیگیر بیت ب ریجیمی و سپوری و دویر بکه فیت ژ خارنیت چه فر نه خاسم دنافه را دانا دا.

رهوشا ته پاپی ل کوردستانی

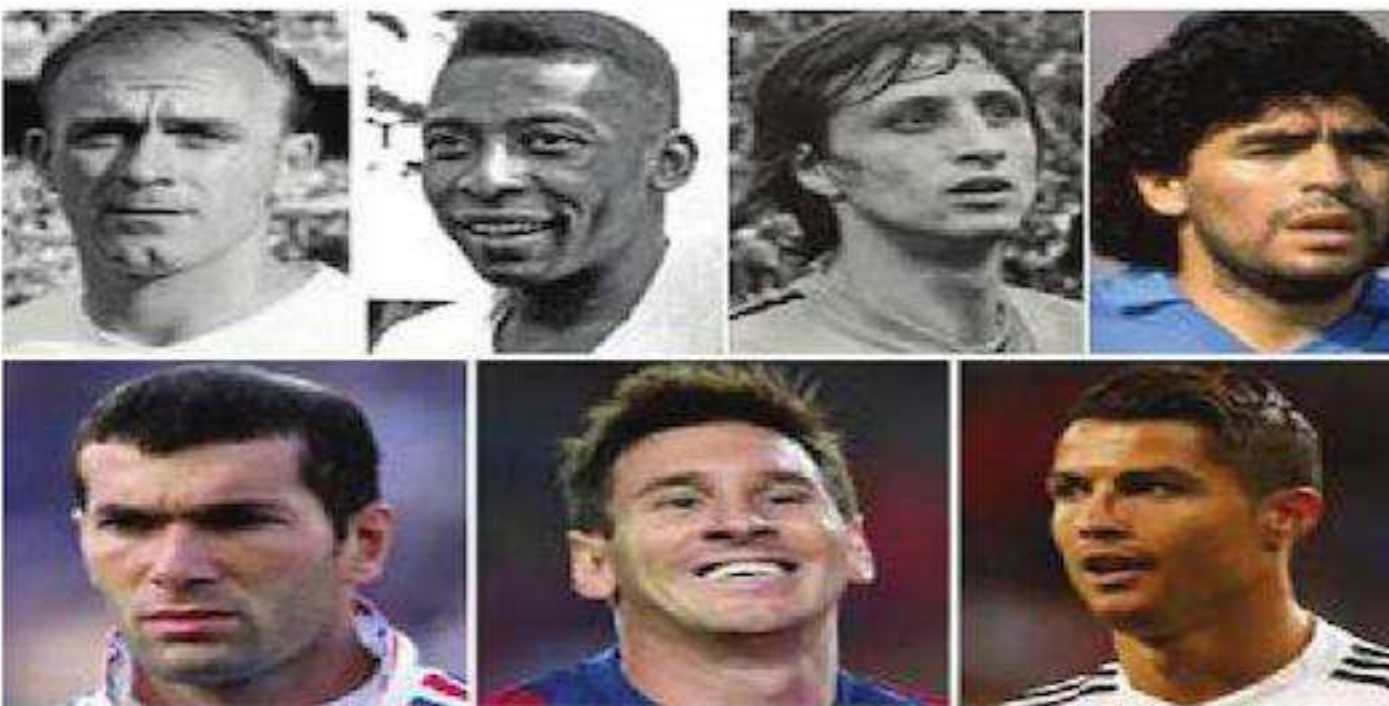

ب: دلشاد سهلام میزی

کوردستانی هفتیه کی بهری دهسپیکرنا خولی ژنویکا یی هاتیه ناگه هدارکرن و کاپتیت یانا هه بووینه ب شفق هه تا سپیدی ده می خو دگه ل نه رگیلی دبوراند، سه حکه نه بهرپرستی ته پاپی ل کوردستانی دی بینن هه می ژبه ر زکی خو بهر پیست خو نایین. پرانیا یاریکه ر و فیکه ران هاتی خ ژاننا وان ل سه ر ته پاپی یه، به ل ژبه ر ده مه کی نه دیارگری هه تا نوکه یانیت کوردستانی داخا ژ یاریکه ر و فیکه ری خو نه کرینه بو فیکرن و خو بهر هه کرن بو دانن نوی، ژبه ر هندی دی بیژم وهرزش ل کوردستانی ب ته فایی و نه خاسمه ته پاپی، پیدفی ب پاقرنه کا مه زن هه یه.

کیمتر نینه، ژبو پیناسینا ملله تی کورد د دونیایی دا). به لی ئه فرۆ ته پاپی یا کوردستانی خرابترین مینا که د کوردستانی دا، به لی ژبه ر پسیا هنده ک بیافیت دی ئه و پسیا د بیافنی سپوری دا هه ی و نه مازه ته پاپی یا هاتیه فه شارتن و پشت گو هه هافیتن. بو مینا که سه حکه نه وه لاتی موزه مبیق و وه لاتی هه ره پاشکه فتی بو هه می یاریا و نه خاسمه ته پاپی وه خت و ده می فه گو هاسنا یاریکه را و ده می ده سپیک و دو ماهیک هاتنا قاره مانیا یا ده ست نیشانگریه و یاریکه ر به یته دانیت خو ل که ناریت ده ریایا و جهیت گه ریان و سه رانا دبه نه سه ر، به لی یاریکه ر هه بووینه ل

ئه گه ر مرۆف ژ که سه کی دویر ژ سپوری ل کوردستانی ب پرسیت و بیژیتی بهرپرستی سیاسی بیست گه نده ل کوردستانی خرابترین، یان بهرپرستی ته پاپی ل کوردستانی، دبیت ئیکسه ر بیژیت: (بهرپرستی گه نده ل)، لی ئه گه ر که سه کی شه ره زایی د سپوری دا هه بیست و پیچه کی نیزیک بیست ژ سپورا کوردستانی بیخش دی زانیت کو چ که سه کی نه ل وی بازی ل کوردستانی یی تیکه لی سپورا کوردستانی بوی، ئه ز فن چهندی دبیزم چمکی یا خویا و ناشکرایه نوکه ئه م یی د سه رده مه کی دا دژین کو سپور ب ته فایی و نه خاسمه ته پاپی، یا بوویه پیناسینا وه لاتا هه ر وه کی جه نابن سه روکی دبیزیت: (رولی سپوری ژ چ روله کی سیاسی

کی باشتترین یاریکه ری میژووی یه؟

ب: دلشاد سهلام میزی

یاندایاری کریت و تو هه قبه ر بکه ی دگه ل یاریکه ره کی دفی سه رده می دا، چمکی ته پاپی سه رده م بو سه رده می گوهورینیت مه زن ب سه ردا ده یین. هه تا خو نه یا گونجایه سه رده می رونالدوی دیارده کو ل سال ۲۰۰۶ ب دو ماهیک هات ئه م هه قبه ر بکه یین دگه ل سه رده می نوکه. تشتن من دقیت بیژم ئه وه ئه م نه شین بیژین ئه ف یاریکه ره باشتترین یاریکه ری ته پاپی یه د میژووی دا، به لکو ئه م دشین بیژین ئیک ژ باشتترین یاریکه ری ته پاپی یه د میژووی دا، یان ژ باشتترین یاریکه ری ته پاپی یه د فی سه رده می دا.

هه مان ده مده یه یاریت گه له ک چیفانوک و ستیریت دی بیست ته پاپی نه دیتینه، هه ر چه نده دبیت د یوتوی و توریت دی بیست جفاکی دا مه هنده ک تاکتیک و گول دیتن، به لی ئه فه تیرا هندی نا که ن کو ئه م وان ستیرا ب باشتترین یاریکه ری ته پاپی د میژووی دا قه له م نه ده یین. یا خویا و ناشکرایه ته پاپی به رده وام د گوهورین و نویووئیدایه، نه خاسمه پشتی کاسا جهانی یا سال ۲۰۰۲ کو ل وی ده می وه ره ته پاپی ب هه می لایانقه گوهورینه کا مه زن ب سه ردا هات. یا دروست نینه یاریکه ره ک د سالین ۸۰ ی

د دونیایا ته پاپی دا گه له ک تشت هه نه پیدفی ب پیداچوونه کا مه زن هه یه، کو بشین خو ئیکلا بکه یین بو بریاردانی، ئیک ژ وان ژ دیارکنا باشتترین یاریکه ره د میژوویا ته پاپی دا کو هه ر که سه ک ل دویف هزر و بوچوونیت خو یاریکه ره کی ب باشتترین یاریکه ر د میژوویا ته پاپی دا دده ته نیاسین، بیی کو پیداچوونه کی د ده م و سه رده می یاریکنا وی یاریکه ری دا بکه ت، کانن چهندی جودایه دگه ل سه رده می یاریکه ری دی. دیارکنا باشتترین یاریکه ر د میژوویا ته پاپی دا کاره کی نه گونجایه، ژبه رکو ئه م هه می ده می یاریکه ره کی ده ستیشان دکه یین بو باشتترین یاریکه ری ته پاپی د میژووی دا د

هه تاكو نوكه مه عيبرهت ژ بوورين خوه وهرنه گرتييه

زنار تۆفی

هه كه ئەم فاكتهریت نه تهناهی و دورپیچیت ئابووری ههتا وی وهختی وهربگرین، حوكمهتا دهقهرا كوردستان چ پلان ژى نهبوون رهوشه نهزریا چاندنی لدهف قی جوتیاری موكمهت و بزانیته بهری تشتی دچینیته دقیت ژ مالباتا وی زندهكته و بهیتته فرۆتن و داهاتهكی بۆ مالباتا خو پهداكهت، ناڤهاتی دیاركر ژى: ژ قی كمباختر ژى ژ بی پلانی حوكمهتی هه می ریک ل بهر جوتیاری و بهری زهحهتا هاتنه گرتن، ژ بهر قهكرنا دهركه هیت تخویا متایی وی چ پی نهدهات و ههقی زهحهتا وی نه دهردتیخست، زیدهباری ریخۆشكرن ل بهر خهلكی و نهقیته خۆداملک و ههزدر بچنه سهه گوندیت خوه، ب مووچه تیخستن و هیلا پاره ساناهی بکهفنه د بهریكیت واندا، بهلیپا دگهل ههبوونا مووچهی ژى چیدبوو، خهلكی ماتی ژ چهه و رهزین خوه كریا، چنکی كوردا سهه ربۆریت هوسا ههه دیتینه و ههه خوه دیتیه خۆدان تشت و خوه دیتیه ژى مال و مالداریا وی ژى هاتیه ستانن.

موسهدهق تۆفی، نفیسهفانهكه، دبیزیت: قی چهندی تیکهلی ب تاشاندنا مهیا سایكلوژی قه ههیه، لهورا مخابن مه كوردا نه نهقرۆ نه دوهی و دهه می واریت ژانا خوه دا مفا ژ بوورین خوه وهرنه گرتییه، ههه ده می ئەم وهلیهاتین كو بیینه مللهتهك و ل بوورین خوه بزقرینهقه و بووری و میژوو و سهههاتیته خوه ب خونین، دی گهلهك ناریشیت مه ییت نوكه بهرهف دوماهیكی چن، چونکی ههكه مرۆف بوورین خوه نهزانیته دی مرۆف ههقرۆشی سهه ریخۆداجوونئ (غرور) بیت، لهورا ده می مرۆف د سهه ریخۆدا دچیت، ناریشیت مهزن دی بۆ مرۆفی چین، ناڤهاتی گۆت ژى: ههكه ئەم ل بوورین خوه بزقرین و مه مفا ژ سهه ربۆریت هندهك مللهتا وهکی مللهتی ژاپۆنی وهگرته، دی مفای ژ سهه روبهری خوه كهین، دی شین خوه ئافاكهین، بهلیپا پشتی سهه رهلدانی ئەم كهفتینه د سهه روبههكی ئابوورین باشدا، لی خهلكی مه دهست ژ كارێ ریئجهه ریئ و ههفكاریا تیکدو بهردا، لهوا ده می ئەف بهرتنهنگافییه د مه تشقی نهشیان خوه ل بهربگرین و گهلهك یی ژ بهر دپهفن. موسهدهقی زیدهتر گۆت: دهستههلاتی ژى ئەم وهسا هیکرینه كو ئەم هه می تشتا وهرگرین، بهلی نه ب كهدا دهست و ملیته خوه، ژ بهر هندی ژى خهلك ما ب هیفیا مووچهیقه و دهست ژ كارێ چاندنی ژى بهردا، قیجا ده می مووچه بنیقی بووین خهلك كهفتنه تهنگافیی و ههزرا نهقرۆكه ژى خهلكی نهكریه، ژ بهر هندی دقیت مرۆف ههردهه پشتگه رمی دهستیته خوه بیت، ههروهسا حوكمهتی ژى خهساری کریه و خوه هیلابوو ب هیفیا بۆدجی بۆ ژ ئیراقی دهات قه، دهست ژ كارێ چاندنی و سنعهتكارین بهردایه و لهوا نهقرۆكه ب قی تهفن و تهشی لدویف هات.

ب دریژاهیا میژوووی و د پتریا بیافیت ژیانیدا ونهخاسمه د بیافیت سیاسی و ئابووری و جفاکی دا مه عیبرهت ژ بوورین خوه وهرنه گرتینه، لهورا ههردهه مللهتی مه ههقرۆشی ناریشا و بهرتنهنگافییا بوویه و ههتاكو نوكه ژى ئەم نهشیانیه خوه ژ وان گرفتاری و ناریشا قورتال بکهین.

سههروهه رهزیکى دختورهكی ههناقی (نهفسی) یه بۆ سیلاف دبیزیت: ژبیركرن نیک ژ وان تشتیت گهلهك باشه. ههكه ژبیركرن لدهف مه مرۆفا نهبا، دبیت ئەم دناف هه می وان تیش و نهخۆشیت ب سهه ری مه هاتیندا فهتسیابین و ههقرۆشی گهلهك نهساخیت ههناقی بباین، ههروهسا قهومینیت ب سهه ری مللهتی مه هاتین چ جارا نههینه ژبیركرن و نههاتینه ژبیركرن ژى، بهلكو دبیردانكا دههستی مهدا هاتینه عهباركرن. گهلهك دهما و دبیرهاتیته نهخۆش دا ساخدبنهقه و خهه و نهخۆشیت خهلكی نویدبن و گۆت ژى: تیکهلیته مهیته جفاکی ب هیزن و د سهه رهدان و دیوانیت مهزن دا بهحسێ وان بوویههه و سهه رهاتیته نهخۆشیت ب سهه ری هاتین دکهن و دلی خوه هیندکهن، وی بارێ گران لسهه ملیته خوه رادکهن و ههروهسا یا ژنافی زارۆ و گههجا دیاره كو مه بوویهریت خوه ژبیرنه کرینه و دههه بوویهههكی دا نافهك لدویف وی بوویههه بۆ زارۆیا هاتیه دانان.

عهبدولرهحمان بامهرنی روژنامه نفیسهكه دبیزیت: جفاکی كوردی بهتهفاهی جفاكهكی جوتیاریه، چنکی جۆگرافیا كوردستانی وهسا دخواست ههه مالباتهكی هه می تشت دچاندن و بۆ خو پهدادكرن، كو قیتى وی تیرا هه می سالی بکهت، ئەف رهوشه ههتا بهری سهه رهلدانا سالا ۱۹۹۱ی ژى یا هوسابوو، ههروهسا گهلهك پیکهه ژى ههبوون، ژ وان ژى پیکهه ری سیاسی یی هینگی كو كاریت بكم نههینهكرن، داکو ئابووری تاکی كورد زیده نه بیت و گۆت ژى: پشتی سهه رهلدانی و نهخاسمه پشتی شهه ری نازاكرنا ئیراقی.

نهری مالبات

بهر ب هه لوهشیانی قه دچیت؟

وه فیدا چه لکی

زیده بوونی قه دچیت و ته لاق یا بهرده وامه و یا بوویه دیاروکه کا ب ترس و بهره فاژی قی ژنوی جفاکیت بیانی یی دگه هشتینه وی باوهرین کو باشتین تشت دناف هه جفاکه کی مالباته، نه گهر مالباته کا ئیکگرتی هه بیت دی جفاکه کی ئیکگرتی و ساخلم هه بیت، دی شین بهره بابه کی باش پهیدا کهن، نوکه ل گه لهک وه لاتیت بیانی بسپوریت شاره زا کار ل سهر چیکرنا مالباتی دکهن کو

مله تی کورد خودان پیروزترین که لتوره، مله ته که ب دریا هیا میژوی ل بن هیرشیت دوژمنان بوویه، چ براندن و تالان کرن و کیمیا باران و کوشتنا ب کوم و جینوسایدا کوردان، تاکو نوکه ژی هه ریا بهرده وامه، روژانه مروفتیت وه لاتتی مه یی دبنه قوربانسی، کوردان ب هه می هه بوونا خو و ل بن گفاشتنا وان دوژمنیت خوینمیژ که لتورئ خو پاراستیه، نه ف که لتوره ژ باب و کالیت مه بو مه مایه و نه م ب قه درگرتنه دپاریزین و شانازین پی

جاره کا دی بشین جفاکی خو ل سهر بنیاته کی دروست ناقا بکه ن، دا کو بگه هه وان بازیت بلند، هه لوه شاندا مالباتی نه دبه رژه وه ندی جفاکی کوردی دایه، هه بوونا مالباتی جفاکی کوردی جوانتر دهیته دیتن، ژ بهر کو مالباتی گه لهک باشییت خو هه نه، وه کی تاشاندنا بهره بابه کی باش و هاریکاری کرنا ژبانه کا پری نه ختوباری و دلسوزی و سفکرنا باری ژبانن دناف مالیدا، نه گهر مالبات هه لوه شیا تاشاندنا که سان دی گه لهک بزه حمه ت که فیت و نه ف بارگرانیه دکه فیه سهر ملیت دهسه لاتن، دقیت دهسه لات ب هه می نه رکیت مروفایه تی رابیت، تاکو بشیت فان هه می مروفان بریقه بهت، نه گهر نه دی بهردانه کا مه زن چیبیت دناف جفاکی دا و هه ر ئیک دی دو یف سهری خو چیت، مال حکومه ته کا بچویکه و وی حکومه تی دهسه لاتیت خو ییت هه ین و ل سهر بریقه دچن، نه گهر نه ف حکومه ته یا ئیکگرتی بیت مه زترین سهر که فتن ب دهسه خوقه دئینیت و دبیته دلخوشتین کهس، به لی نه گهر یا ئیکگرتی نه بیت، شکه ستن یا مسوگه ره و دی هه لوه شیت، دیسان پیدقیه ریخستیت جفاکی و زه لامیت دینی و نه خاصمه ریخستیت ژنان خو بینن دناف جفاکی ب ریکیت خو بو مالباتا مه دیار که ن کو مالباتی گرنگیه کا مه زن هه یه و دقیت هه ر ئیکگرتی مینیت و بهری گه نجیت مه ژچا فلینکرنا خراب بهیته وه رگیران، جاره کی دگه ل خاتینه کا نه مریکی روینشتم و من هه فدیتن دگه ل دا کر و چه ندین سپیار من ل دور کوردستانن لئ کرؤن، وی به رسقدا و گوت تشتن دناف جفاکا کوردا دا بالا من کیشای، هه بوونا مالباتا کوردایه، ده می هه می ل سهر سفره کا خوارنن ب گه رمی و ب که یفخوشی لیک خرغه دبن و ب پیکه نین و ناخفتنیت خوش هیزه کا مه زن ده ته مروقی، کو مروف به خته وه ر بژیت، نه ف مالباتا هویا مه زن کو ژ چه ند که سا پیک دهیت پیر و گه نج و بچویک و هوسا یا ئیکگرتی، گه لهک یاجوانه، ده می نه ف دگه رمه نه مریکا دی به حسنی قن خوشی که م ل کوردستانن و دی کار ل سهر هندئ که م، نه مزی وه کی هه وه بشین دناف جفاکی خودا مالی پیک بینین.

دبه ین، تاکو قی سهرده می ژی نه م شیانه ب تاوایه کی باش ب پاریزین و پیگری پی بکه ین، نه گهر بهین لئ تیرینه کی ل قن دونیا بچویک بووی یا وه کی ته په کا بچویک لیته تی ژ بهر هه بوونا قن ته کنولوجیا سهرده م و هاتنا وی یا بله ز هاتیه ناف جفاکی کورده واری کینه کا نه باش ل جفاکی مه کریه و هه روه سا نیشادانا وان دراماییت بیانی و به رفه هه بوونا تیکه لییت خه لکی مه دگه ل وه لاتیت بیانی، به ری جفاکی وه رگیرایه بو لایه کی دی، ئیک ژجوانترین و باشتین و به یزترین که لتور دناف جفاکی مه دا هه بوونا ماله کا به یز و ئیکگرتیه، نه ف ماله چ یا مه زن بیت، یان کچکه بیت، مالبات گروهه که ژ دو هه تا چه ند که سا پیک دهین، وه ک دایک و باب و خویشک و برا و دایر و بابیر و نه گهر کوریت وان ژی هه فزینی پیک ئینابیت پیکفه دژین، ده رمه ته کی هه فیشک پیکفه هه یه بو خوارنن و پیدقییت ژبانن، هنده ک جاران چه ند مال پیکفه دژین، ل هنده ک وه لاتیت دونیای مالبات ب تیکه یه کا جفاکی دهیته نیاسین، ده می نه فرو نه م ل جفاکی دنیرین و نافریه کی دده یه مالباتی، دی بینن کو نه وه کی به ری یا ب هیزه و هیدی هیدی یا ژ به ریک دهیته ده ر و یا ئیک دبژکیت، مالباتا کوردا دبه ریدا یا مه زن بوو و چه ند کهس پیکفه دژبان، به لی نوکه یا بهر ب بچویک بوونیتفه دچیت و هه ر ئیک بو لایه کی دچیت، چ تام دهه بوونا وی دا نه مایه، ژ بهر کو یا ئیکگرتی نینه، هه ر ئیک مه زنه که، کهس دبن قانینیت مالی قه بریقه ناچیت، هه ر ئیکی نازادیا خویا ته مام دقیت، ژباننا خو ب تنی به ته سهری و ب که سی قه گریدایی نه بیت، وه کی جفاکیت نه وروپیا، نه ف چه ندا نه ز ژئ به حس دکم هه ردو توخم بهر پرسیارن، هه م زه لام و هه م ژن، ژ بهر کو هه ردو که تیت قی جفاکینه، نه ون مالباتی پیک دئینن و ته مامکه ریت ئیکن، ژن یا بولایه کی دچیت و زه لام بولایه کی دی، که سی نه فیت ل بن قانینیت مالباتی بریقه بچیت و هه ر که سه ک قن چه ندی ب بارگرانی دزانیت، روژانه مال یی دهیته هه لوه شاندا و یا دبیته عه ده ته ک دناف که لتورئ مه دا، نه ف ریژه یه یا بهر ب

فەیس بوک، باشی و خرابییت وی

میگهه نیروهی

و رهوشه نزرین و ژیدهران و فەکولینیت زانستی و هەر تشته کئی دیتری باشین بکارینیت و بو خرابییت وی، چه که کئی کوژه که که سینیا مروقی دکوژیت، نه گەر بو کاری باشین بکار نه نینیت، لی فەیس بوک دی دینیت ناوایه که و نالاقه که بو باش و خرابییت. به ره لاقترین تورا جفاکی دفی سهرده میدا، فەیس بوک، نه فا هاتیه چیکرن ل ۲ شوباتا سال ۲۰۰۴، نه فا تورا ئینترنیتی ریکئی دده ته بکارینیه ران.

باشی و خرابییت بکارینانا فەیس بوکی:

* بریکا فەیس بوکی، تو دشین بگه هیه هه فالیت خو ییت که فن، نه فیت تو نه شین بیینی و بگه هین روژه که روژان و تو دشین کومه که پیزانینان بده ست خو ییخی، دتیک ده مدا و به لزه و ریکه که بو پیکگوهارینا دیتن و چوو نیت ژیک جودا و پشکار بی دهرز و دیتنیت هه فالاندا ل سهر پرس و مژاریت جودا و ده می هه لکه فت و بیره اتن و گه ریان و سه رانادا شکل و

فیدوییت خو به لاقبکه ی، هه فنیاسین دگه ل هنده که هه فالیت نوی چیدبیت، دیتن و دگه ل ناخفتنا مروقییت خو ییت گه روک، نه خاسمه نه فیت زده رفه ی وه لاتی دژین، پيشانگه ه و نه لبوما شکلیت جودا جودا ییت کار و چه له نگییت که سا و نفیسینگه ها و کومپانی و دام و سازیت حکومه تن، ریکه که بو خو ژبیرفه کرن، ریکه که

و روله کئی مه زن هیه، دسه ره له دانا شوره شاندا، نه خاسمه فان شوره شیت ل روژه لاتا نافین په یدا بووین و نوکه فەیس بوک تیک ژخزمه تکارینیت سه رپشک و گرنگه، کو نوکه پاره په کئی مه زن ژئی دچیت و دبیت هیشتا گرانت لیبیه ییت، ژبه ر نه بوونا پلانه که جهگیر نوکه ل کومپانیه ییت ئینترنیتی و دبیت سایت و په یجی ته ب هه می پیزانینان فه به یته فروتن بو هه ر جهه کی، هه ره که به ری نوکه هاتیه روودان ل گه ل myplace. و تیکه هلی و شیان و مروفانیا جفاکی یا ب بزاف ناهیلیت و پویج دکه ت، دگوهوریت بو پیکفه گردانه که نه لکترونی و ده می دکوژیت و پیزانینیت که سی دهینه به لاقکر، چ ب ناشکه را، یان بریکا په یجیت نه په نی و یا ب ساناهیه بو سووتا تابه تمه ندیا که سان. و ریکه که بو کومکرنا پیزانینان ل سهر مروقان و هه فال و براده ران بلوک دکه ت و ژبه رکوه فەیس بوک یا بی چاقدیری و سانسوره، یان هه تا دوان په یجیت کو تو نه ندامی تیدا، له و دبیت ته به ره ف ناراسته یه کئی دیتری خراب به ت، بیکو ته ناگه هدار بکه ت.

دفی سهرده میدا فەیس بوک، تیک ژگرنگترین توریت جفاکی یه، ژبو پیکفه گردانا مروقان ل سهر بازا دونیایی، کو تیکه ژ ناواییت دنقه گری، چونکی نه فرۆ دونیا یا کریه گونده کئی بچویک، کو هه می مروق دکارن ژنیزیک تیک دو بینن، ژبو پیکگوهارینا و هزر و بیر و به لاقکرنا هه ر تشتی مروقی بقییت و تیدی هه ر که سه کی نه لبوما خو یا نه مازه هیه و نه فه تشته کئی باش و بکیر هاتیه، کو هه موی مروق دفی توری دانه و تیک دبینن و دگه لیک دناخفن، دویر ژ (حه و افزیت) جهی و ژیکفه قه تیانا ده می، به لی هه رده م نه م هه می وی پساری ژهه ف دو دکه ین، ل سهر باشی و خرابییت بکار ئینانا فەیس بوکی، بو فی سهرده می ته کنولوجیایی و فن شوره شا به لزه بده ست فه ئینانا پیزانینا، ده می نه م به حس باشیان دکه ین، نه فه وه کو رهوشه نه زریه که و زانینه که فه کری و به رفه هه دناقه را ده وله تاندا، له و فەیس بوک یا هاریکاره بو گه هشتت و هه فنیاسینا که لتور و نه زمانه هه ف دو، هه ر که سه که به لزه پیزانین

و ده نگ و باس و رویدانا بده ست خو بیخیت، چ جفاکی، یان سپور و هونه ر و دینی بن و ده می بیافه کئی دیترا و هه ر وه سا یا هاریکاره بو چیکرنا تیکه له ییت جفاکی ییت نوی، یان گه له که جارن تیکه له ییت نه فینیی و چه ژیکرنی چیبووینه و بریکا فەیس بوکی هه فزینی پیکینایه نه فه دویر ژجهی کاری و خواندنن و مالباتن،

سه رباری فان هه می باشیان، لی تورا جفاکیا فەیس بوکی وه کو هه می تشیت دیت خرابی و کینجا خو هیه ل سهر ژاننا مروقی ب باشی و خرابییت خوقه، نه خاسمه تشته کئی دیت هیه، نه وه ژی دناف جفاکیت ئیسلامی و روژه لاتیدا ترسا ژهه میان مه زنتر نه وه وه رگرتنا عه ده ت و تیتالییت جفاکی روژنافایه، کو گه له که دویرن ژره وشت و تیتالییت جفاکی روژه لات، ژبه رکوه ل شوینا ژیدهری زانین و رهوشه نزرین بیت، دبه رامبه ر دا یی بوویه ژیدهری هزریت نه باش و به لاقکرنا شکل و فیدوییت کریت و بی ره وشت و دویر ژ تیتال و ره وشتن مروقی روژه لاتن.

هه ره وه سا بریکا فەیس بوکی بازرگانن ب ژنکا ده یته کرن، نه خاسمه نه ویت نه باش و قهیره، نه خاسمه ل وه لایت قهیره کچ لی دمشه وخو پشکیشکرنا فان ژنکا وخو به رهه فکرن بو شویکرن، ل سهر تورا جفاکیا فەیس بوکی و ئینترنیتی، له و فەیس بوک بو چه که کئی دو سهر، مروق دشیت بو باشین وه کو زانینن

نه هیلانا خالیته رهش ل سه ردیمی

ب:خوناف له زگین

دیمی خوبلا فکه ی بو دهمن خوله که کئی بهیله، پاشی جارا دوی ل
سه ردیمی خو بلا فکه و بو دهمن ۱۰ خوله کان دی هیلی هتا هسک
دبیت وب ئافا گهرم بشو.
بهاراتیت زهر (الکرکم) و ئافا نه عنای
دو که فچکیت بچویک ژئافا نه عنای دگه ل بهاراتیت زهر (الکرکم)
تیکهه ل بکه و ل سه ردیمی خو بلا ف بکه و بو دهمن ۱۰ خوله کان
بهیله و پاشی ب ئافی بشو.
له یمون و خوی
دو که فچک ژ ئافا له یمون و که فچکه کئی خوی و پیچه ک ژ هنگفینی
تیکهه ل بکه و بده وان خالین رهش ییت ل سه ردیم سه روچافی
ته دیار و بو دهمن ۲-۳ خوله کان بهیله و ب ئافا گهرم بشو.

همی ژن دخوازن بینه خودان دیمه کئی پافژ و بالکیش و ب
ساناهیتین ریک بو ژیرنا خالیته رهش ل سه ردیمی خو، نه مازه نه و
خالیته ل سه ردیمی به لافدبن، فان ریکیت خوزایی بکارینه:
هنگفینی و دارچینی
تیکهه لکرنا هنگفینی دگه ل دارچینی، دهست پیبکه ب به رهه فکرنه
نیف که وچک هنگفینی و نیف که وچک دارچینی، پاشی باش
که لیک تیکهه ل بکه و ل سه ردیمی خوبلا ف بکه ب ناوایه کئی گروفر
ب په رخینه و بهیله بو دهمن ۳ خوله کان، پاشی ب ئافا گهرم بشو.
سپیلکا هیکن
سپیلکا هیکن ژ زهر کئی جودا بکه و پاشی سپیلک باش بشلقینه
و تیکهه بده، دوجارا دی ل دیمی خو دهی، جارا نیکن دی ل سه

چینییه ک ۲۵۶ ساله دژیت و ۲۳ ژنا دئینیت

ناقبری، نانکو مامی لی تشینگ یون، که سه کئی گیا خور بوو و
نه گهریت ژی دریزیا وی ژی تهف سی خاله بوون: ل پتیرا ژینی خو
خارنا وی گیا بوون، به ردهوام یی هییدی و دل ره حهت بوو، فه خارنا
چایی ب تیکهه لکرنا بهری داره کئی کو گه له ک یی نیزیکی گوهیشکه
سوری یه کو ل جهیت هسک و گهرم و کیم شهه چیدبیت.

ل دویف هنده ک پیزانینیت نافه ندیت میدیایا چینی
(لی) ل ساله ۱۶۷۷ ژ دایکبوویه و ل ساله ۱۹۳۳ مریه،
نانکو ۲۵۶ ساله ژیا به و ئافی وی یی دروست تشو
لیانگه و پتیرا ژیا نا خو دناف چادا و ب خرغه کرنا
گیا بریه، ژ بو خارنی، یانژی بو ده رمانا و نوژداری
و دبیزن پشتی ژینی وی بوویه ۷۱ سال چوویه دناف
ریزیت له شکه ری دا و دناف له شکه ری چینیدا
وه کی سه یدایی هونه ریت شهرا و به ره فانیکن ژ خو
خزمه تکریه، پاشی بوویه شیره تکاری له شکه ری و
پشتی ژینی وی گه هشتیه سه د سالی، خلمه تیت وی
دیافی نوژداییدا دیار بوون و حکومه تی هاریکاریه کا
نه مازه بو کر و ل ژینی ۲۰۰ سالی، دچوو زانینگه ی
دا ده رسا بیژیت و ل فی دهمن به ردهوام خه لکئی ده رفه

و بیانی سه ره دانا وی دکر، (لی) دفی ژینی خو یی دریزدا ۲۳ ژن
ب تنی ئینابوون و وی گه له ک عه یال و نه فی و نه فی چرک و نه فی
چرچرک ل دویف خو ریز کربوون و ل دویف هنده ک ژنده ران ب
تنی نه فییت وی دبوونه ۱۸۰.

سیلاف و بهردهوامیدان ب کاروانی خو

پشتی سال 2014 و سهرداگرنا ریڅخستیا داعشی ب سهر دهڅه ریډا و هه لکرنا شهره کی ژ نشکافه دگه ل کوردستانی و دهست ب سهرداگرنا چهند دهڅه ره کیت گه له ک ستراتیژییت وهلاتی مه و رویروویوونا هیژیت پیشمه رگه ی ب دریزیا پتر ژ هزار کیلومه تران دگه ل فی ریڅخستیا تیروستی و برینا قویتی خه لکی کوردستانی ژ لایح حکومتا ئیراقی فه و هاتنا نیزیکی دو ملیون مشه ختان بو کوردستانی و هاتنه خارا بهایی نه فتی ل سیکیت دونیایی، دیسان نه و گه نیوونا که فتیه دناف گه ه و ده ماریت حکومتا کوردستانی و په یدابوونا هیزه کا نه نارشیزمی و تیکدهر و باوه ری ب پرنسیپیت دژواریت هه ی دکوردستانیدا و یا ژ دهستی فی هیژ و ته فگه ری هاتی، بو دروستکرنا ئاسته نگان ل هه مبه ری پیشفه چوونا کوردستانی ته خسیری نه کر و خو ژ چ تشتته کی نه دا پاش و ژنی سلنه کر.

نه قال سهری بو نه گه ری له وازبوون و شه پره بوونه کا بن مینا کا ئابوورا کوردستانی و رهوشا حکومتی و خه لکی وی تیکچوووه و ژ بهر فی چهندی ب هزارا پروژیت خلمه تکرنی و پلانیت خه لکی و حکومتی مانه ب ریڅه و هاتنه راوستاندن و ژ وانا ژی ب دهها سازییت میدیایی هاتنه راوستاندن و ژکار که فتن.

هه له بت نه فی رهوشی کینجا خو کریه سهر سیلاف ژی و ئیکا هند کریه کول هه می هه یفا و دده می خو یی دروستدا ده ر نه که قیت و هنده ک هه لنگفتن چیبین، به لی ب دلخوشیقه و ژ رژی و دلسوزیا هه قالیت دناف سیلافا شول دکهن، نه هیلا نه ف کاروانی رهوشه نه زری ل فی دهڅه را خه باتکه ر ب راوستیت و بهردهوامی دایه ده رکه فتن وی و نه فه هه ژمار 107 ژی که فته دناف دهستیت هه وه ییت هیژا دا، کو نوکه پتیا کوفار و روژناما ل دهڅه را به هدینا هاتینه گرتن و ییت مایی ژی ژ تبلیت دهستا ژی کیمترن، کو نه ف کیمه کا کوفار و روژناما، نه شیت تیها خوینده فان و رهوشه نه زریت فی دهڅه ری تیر بکه ن و بگه هه بهر دهستی هه میا.

پر ژدل سپاسیا وان کهس و ئالیا دکهن ییت کو بووینه پشته فان و هیژ بو مه و نه م هانداین ل سهر فی کاری پیروژ، دیسا گه له ک سپاسیا وان هه قال و نقیسه فان و دیزاینه ر و چاپخانا دکهن، کو شه ف و روژیت خو کرینه ئیک، داکو سیلاف ب باشی و جانی ده ربکه قیت و بکه قیته دناف په رتوکخانا کوردیدا و بیته به ره کی بچویک ژ دیواری رهوشه نه زری و روژنامه فانی کوردی و داخازی ژ پیچیبوی و خودان شیانا دکهن، دهاریکار و پشته فان بن بو بهردهوامیدانا سیلاف، بو هاژوتنا فی کاروانی و نه راوستیانی وی و نه مژی سوژی ددهین هه می شیانییت خو ب مه زیخن ژ بو خلمه تکرنا فی کوفاری و روژنامه فانی دهڅه ری و په یفا ره سه ن و پیروژا کرمانجی.

سىلاق كاروانى بەردەوامە

سىلاق

كوڤتە رەڭكە رەۋشەنھىزىرى گىشتى يە

107

Silav Kuvareka rewşenhizirî giştî ye

Silav